Petar Zoranić

PLANINE

Bulaja naklada

Petar Zoranić

Planine

Priprema i objava elektroničkog ePub izdanja sufinancirana je sredstvima Upravnog odjela za kulturu i šport Grada Zadra.

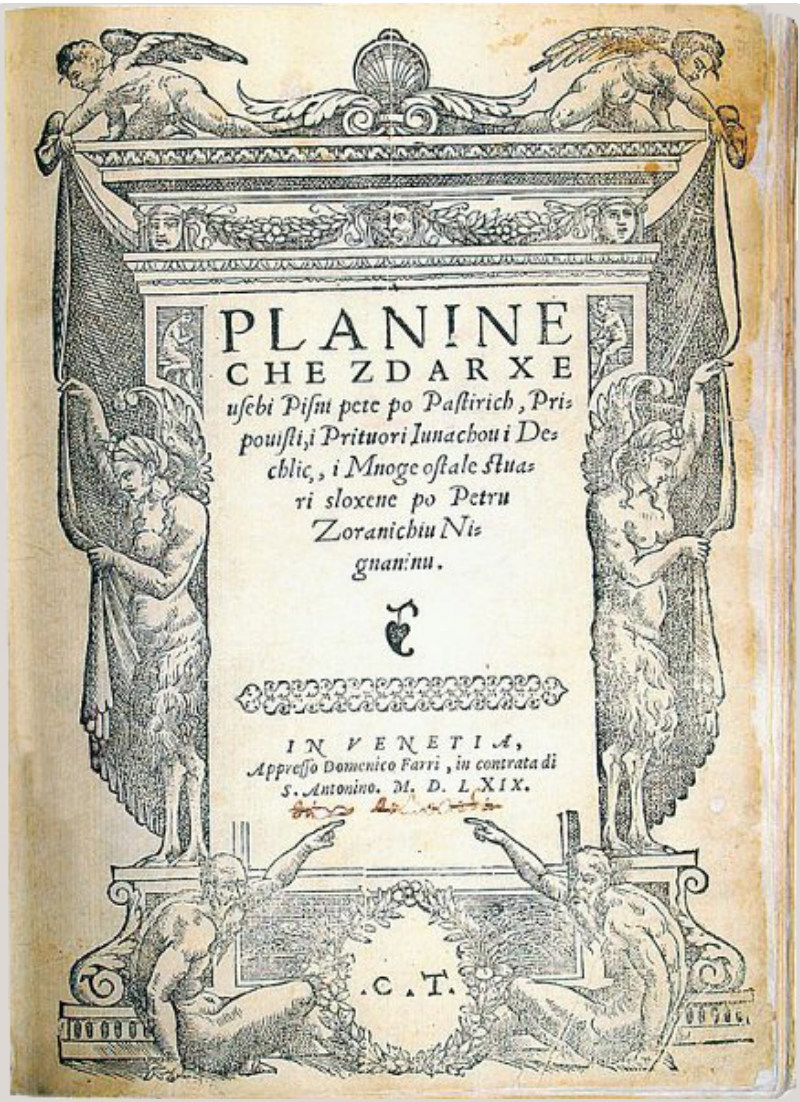

Naslovnica prvog izdanja Zoranićevih *Planina* iz 1569. godine

Sadržaj

[Posveta]

Stvari ke se u ovih knjigah uzdrže

Prigovornici

Uzrok puta na planine

Poj i pritvor Žiljbila i Zorice, pripovist

Put s Milostju prik mora i uz goru

Otkude bura ishodi i zač se zove

Propast paklena kakova je i zač se pakal zove, i vrazi otkud su

PRVI DAN NA PLANINAH. Pismi razlike po pastirih rečene.

Zač se grad Nin zove i gdo ga najpri sazida

Prvi dan cvitnja miseca, petja

Pripovist od pritvora Sokolara u vodu, a Jagice i Ružice u cvitke

Od pritvora Dražnika i Novaka, od Jele i Mare i Prislavke pripovist

Od Marcele u murtelu, Asela u bašel pritvor, pripovist

Od Ljubice i Ljubidraga pritvor u ljubicu cvit i cvit ljubidrag, pripovist

Od Paprata i Stane pritvor u vrulje, od Žarke i trih vrulj i zač se Zadar zove, pripovist

Treti dan na planinah, petja na promin razlika i lipa

Pritvor Velebića i gdo biše

Ganka i tužbeni poj pastirov od rasute bašćine i poj slavnoga Marula pastira

Od Anice pritvor u anitu. Poj narikanja Vilslava nad njom

Od Dinare vilenice koja jesi sad gora, gdo biše, pripovist, i ča su Parke

Odrišenje od uzlov iz srca i likarija od betega ljubvenoga

Perivoj od Slave i u njem vile: Latinka, Grkinja, Kaldejka i Hrvatica

Od Krke rike i kud prohaja i od nje istoka

Došastje u bašćinu i žrtje i zaužge i petje na god Divnića pastira i Jele greb s natpisom

Od malinara vrimena i malin kakov je i čim i ča melje

Vidinje Divnića s Hijeronimom i s Jistinom

Rječnik

O autoru i djelu

Planine

ke zdrže u sebi pisni pete
po pastirih, pripovisti i pritvore
junakov i diklic
i mnoge ostale stvari
složene po

Petru Zoraniću Ninjaninu*

---

* Bilješke su preuzete i priređene prema Štefanićevom izbanju *Planina* (1942.) i iz Švelecova izdanja iz edicije *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (1964.), te prema Grčićevom prijevodu *Planina* na suvremeni hrvatski jezik (u izdanju GZH, 1988.). Objašnjenja svih zastarjelih riječi mogu se pronaći u rječniku, ali su zbog lakšeg čitanja dodana i objašnjenja u tekstu koja se donekle poklapaju s rječnikom.

Reverendo ac venerabili domino Mattheo de Mattheis[1] *canonico nonensi Petrus de Albis*[2] *Nonensis patricius praeceptori integerrimo salutem*[3]

Misal moju razbludnu u razlika razmišljenja većkrat ljubav zanese. I budući miseca cvitnja bliže mimošnoga[4] po običaju narav zemlju razlikim procvatom naresila i, kako reče se, rane ljubvene u razbludnih mladih srdačcih pojavila, a ne buduć ja tih ran prost, pačeli jadovno izranjen, misalju dake[5] po deželjah naših prohajajući susritih iz prikla vilu jednu ka po običaju hrvackom gizdavo dali počteno narešena biše. I reče mi tada: –

nas
m sub
sed super
brum, ut
mnibus.
lium·[16]

Zač tako preskorisno i presprudno misalju turvitaš[6], budući sva misal tva krozi ljubveni poraz u petje uznita i nukana? Ne pristoji se da svića pod sudom skrivena stoji, da da ljudem sviti. Nisi li većkrat čtil i čtiš svaki dan razlike pisce ki deželje svoje razlikim i narešenim govorenjem ča već mogu hvale? Vidiš da po grčkoj zemlji ni gore, ni vrha, ni rike, ni vrulje, ni školja, ni duba, ni napokom grma od koga, buđi da veći dil lažući, pisci njeje u razlike pritvore kriposti pišući reše, a naše ove vele veće gizdave i prudne prez hvale i časti krozi nepomnju vašu zagluhle stoje. I to rekši iščeznu. Te riči dake razmislivši i videć stanovito da prave bihu, pisati odlučih. I pod koprinom[7] lik išćući za beteg ljubveni uličiti, na planine i k vilenici projdoh, u kom prohodu mnoga pastirska petja i pripovisti od pritvora junakov i devojak u dube, vrulje i vode iz deželj naših počitajući sliših i

po vilenici pake oprošćen bih i u bašćinu drugim putom zavrnuh[8]. Ta dake put moj pišući, PLANINE natpisah, a pod koprinu toga elizijska polja razume se; čim ako ne u svem, dali[9] u kigodi dil mnju, da sam tužbe nikuko vile gore rečene utišija uzdajući se da, ako se jinim kako meni prikaže, narešenije i hitrije utoliti ju hote. Ne s malim zaisto stidom pisah, jer kako znate da u jinih mnozih skrbljivih pečalah jesam ke sasvima od takova tega otklanjaju, i jer jazik kim općimo pošpuren jest latinskim[10]; i da bi me tumačenje blaženoga Hieronima ne uvižbalo[11], s prirokom[12] bih pisal, boju se.

rudis
d cor
t, politus
aures

ymus·[17]

Ništar manje takov i ta put moj po neuvižbanu konjicu po stazi netlačeni[13] prošad, Hrvatom i Vašoj milosti, ki znam da dobar bašćinac[14] i Hrvatin poštovan jeste, poklanjam ufajuć se da pod kreljuti kriposnimi Vašimi[15] od svakoga zloričnа jazika zaklonjen biti ću.

U Ninu gradu na 20. zrilvoća miseca[18] *1536.*

---

[1] Matej Matijević (*Mattheo de Matheis*). Kakvu je ulogu u Zoranićevu odgoju i obrazovanju mogao imati kanonik ninski Matej Matijević, kojem je pjesnik posvetio »Planine«, nazivajući ga svojim učiteljem, ne znamo. (Švelec)

[2] *Petrus de Albis* latinski je prijevod pjesnikova imena (*alba* – zora). Taj je latinski naziv, uz svoje hrvatsko prezime, koliko se danas znade, prvi unio pjesnikov djed Petrizza (Petrica). (Švelec)

[3] Štovanom i časnom gospodinu Mateju Matijeviću, ninskom kanoniku,

predragom učitelju, Petar Zoranić, ninski plemić, pozdrav

[4] upravo protekloga mjeseca svibnja

[5] *dake* – dakle

[6] mišlju tumaraš

[7] *pod koprinom* – pod koprenom, pod izlikom; u alegoriji (Švelec)

[8] i drugim putem krenuh u zavičaj

[9] *dali* – ali, ipak

[10] *latinskim* – talijanskim

[11] Još od XIV. stoljeća sv. Jeronim smatrao se tvorcem glagoljice i začetnikom naše najstarije književnosti i dugo je služio kao glavni argument u obrani bogoslužja na narodnom jeziku. Zoranić želi reći da je naučio pisati od naših srednjovjekovnih pisaca (glagoljaša). (Švelec)

[12] *s prirokom* – s mukom

[13] *... po neuvižbanu konjicu po stazi netlačeni* znači: bez znatnije tradicije, po neutrtu putu. *Konjic* će biti pjesnički konj Pegaz.

[14] *dobar bašćinac* – dobar domoljub

[15] pod vašim snažnim okriljem

[16] Niti se užiže svjetiljka da se stavi pod sud, nego na svijećnjak da svijetli svima. Evanđelje. *(Mt 5, 15)*

[17] Prirodna riječ dopire do srca, uglađena naslađuje uši. Jeronim.

[18] *zrilvoća miseca* – mjeseca rujna

Stvari ke se u ovih knjigah uzdrže

	Kap.
Uzrok puta na planine	1
Poj i pritvor Žiljbila i Zorice, pripovist	2
Put s Milostju prik mora i uz goru	3
Otkude bura ishodi i zač se zove	4
Propast paklena kakova je i zač se pakal zove i vrazi otkud su	5
Prvi dan na planini, pismi razlike	6
Zač se grad Nin zove i gdo ga najpri sazida	7
Prvi dan cvitnja miseca, petja	8
Pripovist od pritvora Sokolara u vodu, a Jagice i Ružice u cvitke	9
Pripovist od pritvora Dražnika i Novaka u vode i Mare u vrulju, a Jele u dub, i pritvor Privlake	10
Pripovist i pritvor Asela i Marcele u bašel[1] i murtelu	11
Pripovist od pritvora Ljubice i Ljubidraga u cvitke	12
Pripovist od pritvora Paprata i Stane u vrulje, i zač se Zadar zove	13
Treti dan na planinah, petja na promin razlika i lipa	14
Pripovist od pritvora Velebića vrha	15
Ganka[2] i poj tužbeni od bašćine rasute i poj Marula pastira	16
Pripovist od pritvora Anice u anitu i petje ali narikanje Vilslava	17
Od Dinare vilenice, ka je sada gora, pripovist, i ča su Parke	18
Odrišenje od srca i likarija od betega[3] ljubvenoga	19
Perivoj od Slave i vile u njem: Latinka, Grkinja, Kaldejka i Hrvatica	20
Pripovist od Krke rike i nje istoka i kud prohaja	21

Došastje u bašćinu i god s petjem nad Divnića grebom i natpisa nadgrebja i Jele 22
Od malinara vrimena, ča melje i kakov je malin 23
Vidinje Divnića s Hieronimom i s Jistinom 24

Il fine.

---

[1] *bašel* – bosiljak

[2] *ganka* – zagonetka

[3] *beteg* – bol

Prigovornici[1]

Rajko
Svatko
Sladan
Zvonko
Vlatko
Zoran
Jasmin
Mirko
Zlatko
Gostav
Djubrko
Slavko
Cojmir
Grajko
Sraćko
Draško

[1] *prigovornici* – sudionici razgovora; u ovom popisu nedostaju lica: Darbolj, Dubjak i Sidjak. (Švelec)

Uzrok puta na planine

Kap. I

Svaki po sebi priročan beteg[1] koliko godi veće more človik se usiluje[2] skrovito i potajno držati. Ništar manje općena rič ova jest da sila pravdu ne žudi i

nevolja zakon nima. Dim[3] dake ja da prem treti vik žitka moga[4] svršujući dumboku i nesmernu ranu ljubvenu u srdačcu mojem ućutih, koju – za varovati se svitovnoga priroka[5] – dugo vrime velik trud pateći u sebi potajah; da uzmožan i nesmeran oganj dan i noć goreć me, ni hip ni čas pokoj prijimajući, i budući većkrat zlameni razlikimi i s gorkim plačem i uzdasi jadovnimi poznanu onu učinil[6], s ke toko britku muku paćah, ništar manj ni ričem mojim ni muci ni trugom smili se, da od dne do dne vazda veće gnivna i veće nemila kazaše se. I budući sasvima uzvršan plami[7] ki moje srdačce goraše, ni uzmožno budući plačem ugasit ga jer ga česti zdasi snićevahu[8], i budući beteg ta kriposno mučenje i strpljenje primogal, smisliv u se
da od dvojega zla manjše obrat se jima, i tako dugo vrime tajanu ranu mnozim otkrih od kih razlici sviti pojah[9], laglji i lazniji govoriti negli ispuniti.
Mnozi njih matora svita[10] razlozi tvrdimi i prilikami strašnimi od starih mimošnih ljubvenikov kih je ljubav na strasi, na pogibili i napokom na britke smrti dovela od ljubavi odvratit silovajuć se; niki pak drugu ljubovcu obljubiti svitovahu me govoreći da

kljin kljina izbija, i nova ljubav prvu odrinuti hoće; mnozi pak mladi i moje vrste ljubav počalu nukahu me naslidovati razlažeći da s molbami i žasti po vrimenu svako tvrdo srce mladih deklic lasno se da dobiti, najkoli po nastoju ričonosnih žen[11]. Prvi svit malu moć u meni jimi[12], jer vele velik uzrok biše ki izvojaše da vazda ne samo kipom trujah[13] da gore biše, da i misalju s pametju udilj vrh toga ne stanih misliti i razlike stvari iziskujući, kako bih mogal do konca, ki nadasve željah, ljubvenoga dojti. Drugi svit uzmožno ne biše da mi u srce ulize, jer toliko dumboko zlata ljubvena stril prošla biše, da druga toliko projti ne mogaše. Utalj[14] mladih svita po razlicih porucih šaljući, ne samo nju da i posle časteći od kih mnoge riči da meni napokom malo, pačeli nišće korisne izlovih. A zač jest po naravi u nas ovo stvoreno, stvari branjene većma želiti; za to sa svom pametju mojom i vlastju razuma moga za usilnu hot ispuniti kladoh se nastojati. Razlici puti i razlici načini naslidovah za ukrotiti ju moći, da sve poznah da mi bi zaman, i nigdar nje mramorno srdačce omehčat mogoh da bi mi kolikogod smiljena bila. I tako u neprestaloj pečali živući vas moj prvašnji vik prominih, tako da i slast od žitka izgubih. Jur nijedan, budi da raskošan i plemenit smok slajaše me[15]; i tihi sanah, ki svakoga tiši[16], izgubih; i ako kada koliko godi malo usnih, strašne, čudne i pečalne tinje[17] naskočahu me. Tako tudihtaj trapen i predljiv srcem trepeći zbujah se, i kako pravo da me smrt žestoka naskoči vijaše mi se[18]. I na to jure pridoh, da ne on glumljivi i blagoviti da tužni i jadovni svakomu vidit bih[19]. Jur obličje moje samo po sebi nutrnju čemernu i tugarljivu bol očito skazovaše, i svak razmi ona nemila milovaše me[20]. Ni me već slajaše gracka plemenita razbluda, ni u ničemur utihe najti

mogah, samo lipost ona i mlajahna srdačca tvrdost i pram meni nemilost vazda mi srdačce griziše pravo i ne jinako [32]
neg kako sam po sebi u drivu stvoren črvak vlastito drivo grize i ji[21], tako nesmerna želja sama po sebi u misli mojoj stvorena sama sebe prez pristanka griziše. Nijedan razgovor jure prujaše mi[22] negoli ranu privijajući bol ponavljaše. Zato svaki razgovor bižah ter vani ljuckoga običaja trujah[23] za nalazno moći usilnoj želji ljubvenoj i jadovnim zdahom i čemernim suzam misto dati. I takov red žitku momu držeć, i jur sunce svi nebeski zlameni

lit u

obašadši sedmo juncu zlate roge teplјaše[24], a zemlja ono ča u sebi začala biše vanka rigaše[25] i črno lice razlikimi zlameni od zeljaj i cvitov pokrivši naresi. U toga vrimena dobo[26] i ptičice i zviri sa svim nastojem išću i žele zadruženje. Sam ja samo družbu bižeći po kraju u ki od gor more gredući busa, misleći vrh moga trudnoga žitka, sunce jur na zapad budući gredih[27]. I tako zamišljen gredući pri vrulji ka se Vodica[28] narica najdoh se. Pri njoj na zeleni i drobni travici sedoh.

---

[1] svaku po sebi sramotnu bolest

[2] nastoji

[3] *dim* – govorim

[4] treću dob svojega života – Komentatori su, većinom, navodili da ovdje Zoranić misli na trećinu životnoga vijeka čovjekova. No, Miroslav Kravar veli: »Ne bih rekao da će ono *treti vik žitja* biti 'trećina vijeka, tj. života', jer izraz nije razlomački. Možda se ima shvatiti u smislu antičke skale dobnih razreda: *infantia, pueritia, adulescentia* ili *aetas virilis* itd., koji su i u renesansno doba bili dobro poznati, pa čak i likovno tretirani. Dakle, neki 'treći vijek', koji ovdje odgovara

'momaštvu' ili sl.« (M. Kravar: Zadarska revija br. 5, 1969, str. 536)

[5] da bih se sačuvao od sramote svijeta

[6] upoznao dragu sa svojim ljubavnim jadima

[7] i kako bijaše sasvim uzvišen plamen

[8] jer ga podjarivahu česti uzdasi

[9] od kojih razne savjete dobih

[10] *matora svita* – iskusnog savjeta

[11] *ričonosnih žen* – posrednica

[12] prvi savjet imaše malu moć u meni

[13] *ne samo kipom trujah* – nisam se mučio samo tijelom

[14] *utalj* – što se tiće, u pogledu

[15] više mi ni jedan smok, koliko god raskošan i plemenit, nije bio sladak

[16] koji svakoga tješi

[17] *tinje* – sjene

[18] I čim bih se, tako žalostan i strašljiv, probudio ustreptala srca, učinilo bi mi se kao da zaista na mene navaljuje prava smrt.

[19] I dođoh već dotle da me više nitko nije vidio vesela i sretna, nego tužna i jadna.

[20] i žališe me svatko osim one nemilosrdnice.

[21] *ji* – jede

[22] ne pruđaše mi (od *pruditi* – koristiti)

[23] *trujah* – truđah, trudio sam se

[24] već sunce obišavši sve nebeske znakove, sedmi put grijaše biku zlatne rogove – sunce je sedmi put bilo u znaku bika, tj. prošlo je sedam godina u ljubavi

[25] a zemlja izbacivaše vani ono što u sebi bijaše začela

[26] *dobo* – doba; tj. u to doba

[27] Samo ja, bježući od društva, iđah po kraju u koji, dolazeći odozgo, udaraše more, misleći o svom mučnom životu, dok sunce već bijaše na zapadu.

[28] Vodica je ime predjela zapadno od Nina; tu je Zoranić, po svoj prilici, posjedovao zemljišta. (Švelec)

[29] Neka se ovo vrijeme zapamti.

[30] Zapamti.

[31] Klin se klinom izbija. *(Cic, Tusc., 4, 35, 75)*

[32] *prilika* – usporedba

Poj i pritvor Žiljbila[1] i Zorice, pripovist

Kap. II

I kako je običaj da većma človik praznujući[2] laznije u razmišljenja svoja zajde, tako ja u nemilost ljubvenu zamisliv se i saznajući da jur blizu konca žitak moj krozi toga biše i ne moguć pravi uzrok izaznati, sam sebe milujući[3] obimi očima mojim vrulje od suz ispustivši i ječeći zdasi mojimi srce užgano u sebi čujah ko u čemeru ljubvenomu utopljeno biše. I tako na moju nesriću plačuć, tužeć se prez pristanka, suze moje u vrulju bruzgom tekući vode joj pridavahu[4]. Uto iz vode izajde vila jedna ali – za pravim jimenom zazvat ju – Napea, ka pran meni dvorna reče: – Nemoj se prvo konca skončevati, jer, kako priča govori, pri roka morš umriti, da rok ne mož priživiti[5].

ium·[12]

Znaj da sam ja gospodarica vode ove; i jer more biti u dil, budi da izdaleče, bližika tvoja po rodu jesam, za pomoć i nauk dati ti iz vode ove izašla sam, jer ti sam po sebi pomoći ne bi mogal, zač gdo ljubi, ta preda, zato providit ne more[6].

solliciti
moris

s·[13]

Sada sa mnom prez sumnje i straha hodi. – I to rekši za ruku me poja i u vodu ulize ka se prid njom rastupi. I u spilju uliši pridosmo u misto kako da bi navlašnje stanje[7] bilo[8]. I tuj zamišljen steći, čudeć se da u utrobi zemaljskoj stvari te bihu, i tuj vidih usajen žiljak[9] jedan i vele krasno gojeći uzoren. I uza nj oči u stinu jednu prignuv pismo[10] vidih ko, u pamet povrativ[11], tako govoraše:

Kako gdo sunčen zrak bude razgledati,
  svud mu se vidi mrak kud oči obrati,
od svud mu mrhčati bude dan potamnjem,[14]
  a sam bude stati čudeć se zasnićen[15];
al' kako trisk ognjen žestok lupi uz koga,
  ostane oskvrnjen i rascviljen s toga,
razborenja svoga ne more povratit,[16]
  toko straha toga vlast bude u njem vrit;
tako prem jadovit, tako rascviljen bih,
  tako mi mrznu žit kad ljupčicu zgubih.
U sebi oćutih da se dili s dušom,
  srce iz ud mojih ter da idoše s njom;
samo osta sa mnom trud, muka i žalost
  i tuga s gorčinom ke skončaju mladost.
Momu žitku slatkost u ničem ne ćutim,
  a očiju svitlost pomrknutu vidim.
Kud god se obratim, od svud me grize ujed,
  i smrtni strah ćutim i jadovitu zled[17].
Kako na suncu led prem kopni život moj:
  ljubven tražeći sled[18] pogubih žitak svoj.
Pravo se dî ovoj da gdo slidi ljubav,
  slidi trudan oboj[19]; ljutu zmiju i zabav.
Ljuta je, dim, tva stav[20] očito, ljubavi;
  to poznaju uprav, jer mi srce otravi[21].
Ti me u ropstvo stavi prigizdavi onoj,
  a pak s njom rastavi u najliplji odgoj[22].
Ne znam, ako lipljoj podložan sam bija,
  ali već nemiloj verno sam služija,
malu slast užija i kratku ljubeći,
  a dugo želija ufajuć služeći.
Ne mogu neg reći da je uzrok pravi,
  da sad mru želeći cić[23] tebe, ljubavi:
ti me u sni i javi jadovno rascvili,
  pokol kroz gizdavi oči me prostrili,
dim kad tvoje strili okali u oči nje,
  kimi pak uhili udriv srdačce me.
Pravo diju[24] da su tve slasti pune jada,

to poznaju nad sve v mom srdačcu sada,
pačel'[25] još od tada, ajme tužnu meni!
mlajahnu od kada srdačce skoreni.
Vazda su tužbeni bili mi nastoji,
vazda rascviljeni moji ljupki poji.
To su miti[26] tvoji, gdo ti verno služi,
da svi danki svoji jadovito tuži.
Ti m' srce raskruži, nemila ljubavi,
i drugo pridruži i srid njega stavi.
U tvojoj zabavi nikuko nigujuć,
čim se tašće slavi pamet ma gizdajuć[27]
poživih ufajuć u takoj ljubezni
prigodu prehtajuć i lik moj bolezni.
U takoj himbezni misal mû pitajuć,
pohotne ustezni usilno ustežuć,[28]
naporno napiruć želja znam da sada
usilno skončâjuć srdačce pripada.[29]
Dospiva se svada ka sedam lit to je
da rateć obvlada rano srce[30] moje.
Milošća često je za me se ratila[31],
nemilost evo je napokom dobila.
Biše pripravila utih moja mladost,
budući služila u srčenu vernost:
Napokom nje lipost smilila se biše,
ter jur moju žalost obeselit htiše;
tebi ražali se, ljubavi, na moj goj;
tere poroti se s nesrićom na mir moj,
pake pojamši boj srce mê ratiste[32]
i kroz žestok razboj napokom dobiste,
kaštil podložiste srdačca, i takoj
ufanje ubiste, i utih[33] i ugoj[34].
Ubjen bi moj pokoj, ubjena mâ kripost,
i slast, i raskoš moj, i želja i milost.
Obvlada nemilost, neufanje i s njom
prezrazborna svidost vrgoše srićom môm[35].
To ti je vlastju tvom, ljubavi nemila;
s nesrićom nemarnom; to su vaša dila.

Srce s' mi zranila, još ti ne bi dosti,
pak u jad stavila od tvoje gorkosti,
a pak nesvidosti, nesrićini dala,
strili nemilosti ka je nastriljala;
sasvim je obvladala ranim srcem mojim;
ko je jur skončala s nerazborom tvojim.
Haj, sada reći smim da si ti, ljubavi,
pitala me gorkim jadom u sni i javi,
u oganj mi stavi srdačce tolikoj,
pamet mi otravi u čemeran jad tvoj.
Ti čini beteg moj da meni biše mil,
ti me podloži onoj s ke sam čestit živil.
A sad je potamnil me mladosti cvitak,
ov id est lacus·[54] sad se je obalil žitak moj nauznak.
Žitka moga ostanak jur je na smrtni rov
taleći se čas svak u gorkih suzic plov.
Nî, nî od suz daž ov ki bružji cvileći,
rilika. da žitka moga tov ki gine kopneći.[36]
Kako kad žaleći lebut[37] smrti svoje
polag rik ručeći prislatko uspoje,
tako smrti moje. jur blizu budući
ljupke me razboje poju počitući.[38]
Čemerno plačući suzice prolivam,
i gorko uzdišući s plačem duh pušćivam.
anja·[55] Haj, izbi mi se san ki prisnih prid zorom,
kad mi se vidi sam da prohajah gorom,
vidih da pod borom deklića sijaše[39]
culus
eus depravatus
t animam
eam.
ka slatkim romorom[40] dvorno pripivaše.
remias·[56]

V očijuh joj staše ljubven bog prihitran[41],
ter u njih kaljaše svoj stril zlatoperan;
i prvom vas dvoran srce prostrili mi,
drugom vas čemeran slobod posili mi;
pak s jadi gorkimi s očiju se zviše[42]
zmije ke obi mi srce okružiše,

tere se obviše obe okol njega
i slatkost ispiše življenja mojega,
a jada svojega gorka napuniše
lokoba·[57] i pake tudje ga jadom umoriše.
Zle kobe se zbiše, ajme! tolikoje,
koje presudiše umorenje moje,
jer ljupke razboje kad najpri ućutih,
u njega nastoje livom nogom stupih[43],
i gredući vidih gdi žiljak uzoren
biše od vod silnih pri vrimena iskoren[44].
Ta ti zlokoba pren meni s' uzročaše,[45]
da v suzah umoren žitak moj kopnjaše.
Toga ne smišljaše misal mâ onada,
jer se ne saznaše ka poznaje sada.
Čemer ljupka jada i daž od suz mojih
muče me od tada od kol se zamamih,
dim od kol obljubih jedinu ljupčicu,
pače kad ju zgubih srca cesaricu,
života dušicu mojega s njom zgubih,
svu svoju željicu i ugoj i utih;
veselje obratih u plač, jek i žalost,
od kol već ne vidih sunca moga svitlost.
Poginu mâ radost, poginu moj pokoj,
pomrknu mâ jasnost[46] i prisvital zrak[47] moj,
poginu moj ugoj i gluma šegljiva[48],
divne mladosti voj[49] i slast lubezniva.
Veće ne prosiva Zorice mê pozor,
zato u tmi pribiva moj rascviljeni stvor.
Ljupki silan napor i nesrića moja
vodi me na umor zmučena ozoja[50].
Umorenja svoja naričuć pripivam
i ljubvena boja i rati dospivam[51].
I premda razdiljam tilo moje s dušom,
ništar manj ljubven plam pojti hoće sa mnom,
i pribivat s onom, i čtovat i ljubit,
jer sam razdiljen s njom, sad mi j' ljubeć umrit.
Tebe hoću umolit, poju tužbeni moj,

rač[52] upisan živit uvik na stini ovoj,
i svidoči moj boj svakomu očito,
da v službi ljubvenoj smrt prijah za mito[53]:
rec' mruć Žiljbilov poj, srce jadovito.

To razgledavši, milosrdan na onoga ki to složija biše, moje tuge ponoviv, plačući stah. Tad vila reče mi: – Da znaš uzrok pismi tih i od koga i zač složene jesu: ja sam – reče – *Zorica* Napea, sestra Kloride, koja prid suncem prosiva, od ke ja mnju da si slišio besideći, a ovi žiljak eto vidiš, da suzami mojimi zalivajući gojim,

est
Zoranić
a Latini
rma ali
66]

ovo je bil *Žiljbil*[58], mladić jedan kriposniv, gizdav i dvoran, ki u najprvi njegove i moje mladosti cvitak mojom ljubavju ofrajan bi. I ja – Bogom se svidočim – ne manje njega ljubljah. Dali ljubav naša prigodu jimiti ne mogaše koja bi prez priroka bila, jer kako znaš da je teže ljudem neg Bogu ugoditi.
I budući jur morebiti ljubavi ali srići ali (ajme!) nesrići našoj smililo se na našu srčenu ljubav, ali, kako ja već veruju, na naš toliko nesmeran nastoj uzgrustilo se[59], naša tuko duga ljubav kratku slast i milost uži[60]; jer ne dobro jedan mali dil užili onoga ča sasvim željahomo, od potribe bi – za prirok odvratiti – da se ja od njega do nikoko vrimena razlučim; koja razluka budi da nam se obidvim tvrda i gorka vijaše, dali veće kako ja manju odluku mogući, ali (ajme!) nesrića naša, oba većkrat zagrljeni zamrvši na tla plačući padosmo, li napokom razdilismo se, budi da opet do kratka roka uvit i red najti se dasmo. I budući ja njegovo srdačce sobom ponila, a moje s njegovim ostalo,

uzmožno ne biše da razlučeni stati mogahomo. Zato ja u tuzi i plaču pribivah, vrime čekajući i rok k momu srdačcu dojti, a on, svitlost sunačca svoga priželjujući, u jekih i tminah pribivaše. I budi da kratak rok biše, dali njemu sasvima dug vijaše se. I toliko gorko plačući i udilj, udilj ječeći i skučeći, ni razborom utišiti hoteći se, u kratko, svoju lipost i žitak skončavši, ovde svoju smrt naričući i uzrok suzami na stini ovoj pojući upisa.

Aj! kada ja pake saznah da Žiljbil, pačeli[61] moje srdačce, ta konac krozi ljubav moju učinil biše, veće ni prirok ni jine oprave općit hotih[62] da ovdi do sad hip i čas misto greba njegova gorkimi suzami perući pribivam. I tolike žalosti moje, moć bi da se

Žiljbila

bozi na me smiliše i, za nikoko utišit me,

ov cvitak od tila njegova satvoriše ki (ajme!) za ugojaj moj čas i hip suzami zalivam. I suze moje u toliko obilje tekući i kroz slast zemaljsku prohajajući na svitlost van ishode, i ta voda jimenom mojim

ice

[68]

od prije Zorica zva se[63], da pake prominjenim jimenom Vodica zove se. Ti dake van na svitlost izašadši vilu jednu najti hoćeš s kom slobodno idi i pake na planinah lik betegu[64] tvojemu najdeš, jere u gorah onih svaka bilja, i ka u ljubav usiljuju i od nje odganjaju, najti se mogu.

Tada opet sa mnom van iz spilje izašadši, prošćenje dav mi, opet u vodu, a ja k mora kraju idoh. I tuj željan steći[65] razmišljah kako bih najlaznije na planine prošal.

---

[1] *Žiljbil* vjerojatno dolazi od *bili žilj* – bijeli ljiljan (lat. *lilium*; tal: *giglio*)

[2] *praznujući* – dangubeći

[3] sam sebe sažaljevajući

[4] suze moje dodavahu vode izvoru tekući curkom u njega

[5] prije roka možeš umrijeti, ali rok ne možeš preživiti

[6] budući da se onaj koji ljubi plaši, te zato ne može dobro vidjeti

[7] *navlašnje stanje* – osobita odaja

[8] Motiv silaska kroz razmaknute vode u podzemlje upotrijebio je Vergilije (Georgike IV). (Švelec)

[9] *žiljak* – ljiljan

[10] *pismo* – zapis

[11] koji, kad ga u pamet povratih

[12] Neka se zapamti.

[13] Ljubav je puna nemirnog straha. Ovidije. *(Ovid., Her. I, 12)*

[14] odasvud mu pomrča potamnjeni dan

[15] *zasnićen* – zapanjen

[16] ne može se vratiti razboru, tj. ne može doći k sebi.

[17] *zled* – rana

[18] slijedeći ljubavni trag

[19] *trudan oboj* – težak jad

[20] *tva stav* – tvoj lik

[21] *otravi* – opčini

[22] *u najlipji odgoj* – u najljepšoj mladosti

[23] *cić* – radi, zbog

[24] *diju* – govore

[25] *pačel', pačeli* – dapače

[26] *miti* – nagrade

[27] U tvojoj se službi nekako obmanjujući, čime se moja pamet tašto diči i razmeće

[28] obuzdavajući pohotne navale

[29] Jer takvom lažju pitah (hranih) svoju misao, snažno suspregnući napade želje, znam da sad želja, koja se žestoko napreže, nasilno se prekidajući, prepada srce.

[30] mlado srce

[31] *ratiti se* – boriti se

[32] onda, zametnuvši boj, udariste na moje srce

[33] *utih* – utjeha

[34] *ugoj* – ugoda

[35] Zavlada nemilost, beznađe (neufanje), i s njom zaludjelost, koje upropastiše moju sreću.

[36] Nije, nije od suza ova kiša koja pljušti dok cvilim, nego sok moga života koji gine kopneći

[37] *lebut* – labud

[38] opijevam svoja ljubavna stradanja kazujući ih

[39] *deklića sijaše* – djevojka sjeđaše

[40] *romor* – glas

[41] *ljubven bog prihitran* – preljepi bog ljubavi

[42] *s očiju se zviše* – iz očiju se izviše

[43] Lijevom nogom stupiti smatralo se rđavim početkom.

[44] iskorijenjen, iščupan

[45] Ta ti zla kob meni skrivi

[46] *jasnost* – sjaj

[47] *zrak* – zraka

[48] *gluma šegljiva* – vesela šala

[49] *voj* – tok, kretanje, red

[50] *ozoja* – veoma, mnogo

[51] *dospivam* – završavam

[52] *rač* (od *račiti*) – udostoj

[53] *mito* – nagrada

[54] Rov, tj. jezero

[55] San.

[56] Moje mi oko bol zadaje. Jeremija. *(Tuž 3, 15)*

[57] Zla kob.

[58] Mladić Žiljbil, pretvoren u ljiljan, simbolizira Zoranićev plemićki grb.

[59] ili im je ... dodijalo toliko neumjereno naše nastojanje

[60] naša je ljubav kratku slast i milost uživala

[61] *pačeli* – dapače

[62] više ne hajah ni za sramotu ni za druge stvari

[63] Vila Zorica (vjerojatno po Zoranićevu pradjedu Zoranu) izjavljuje na početku poglavlja da je pjesniku »bližika« (rodica), a poslije doznajemo da ona zalijeva »žiljak«, tj. ljiljan (koji je predstavljao grb Zoranićeve obitelji). To je jedna od Zoranićevih pjesničkih fikcija. Kao što je drugim lokalitetima dao mitološku patinu, tako je i ovdje oko postanja Vodica (koje su, vjerojatno, pripadale Zoranićevu imanju) ispleo priču u koju je uključio svoje pretke. Prema Štefaniću, priča o žiljbilu ima nekih zajedničkih crta sa sudbinom Africovom u Boccacciovu djelu »Ninfale Fiesolano«. Kako Mensola ni nakon nekoliko mjeseci nije došla na ugovoreni sastanak, Africo se ubio. Sudbina Žiljbilova samo u najopćenitijim crtama podsjeća na sudbinu Africovu. Africo se već sutradan imao sastati s Ninfom, a Žiljbil je, po odluci starijih, morao da se neko vrijeme ne viđa sa Zoricom. On je, ne mogavši više čekati, umro. U Ovidija (Metamorfoze, VI) nastaje rijeka Marsija od suza koji zna pastiri oplakuju nesretnu smrt pastira Marsija. I to je za Zoranića bio samo najopćenitiji podatak koji je on primijenio u sasvim druge svrhe. (Švelec)

[64] *lik betegu* – lijek bolesti

[65] *steći* – stajavši

[66] Ljiljan je grb starih Zoranića, ono što Talijani zovu *arma* ili *insegna*.

[67] Prijetvor Žiljbila.

[68] Prijetvor Zorice.

Put s Milostju prik mora i uz goru

Kap. III

Eto morem sminu deklicu, narešenu svakom lipotom ka se pristoji: samo bilom koprinom sramne strane života pokrivši[1] a livom nogom na zlati jabuci stojeći, kraju priplivati[2] ugledah. I na kraj pristavši jimenom me zazva i reče: – Hod, ja ću te čestita i zdrava kamo želiš prenesti. – Ja vas vrh sebe[3] stah čudeći se, stvar nigdar vijenu, ugljedavši, dali vele veće, kako ona ča ja željah znaše, i da tako dobrovoljna i dvorna pribrodit me prikaza se[4]. Ništar manje ne željan da pohlepan zdravja i stvari čudne viditi, na zlatu jabuku stah i, vile držeć se, brže neg strila iz luka pušćena, u Podgorju[5] na kraju s njom najdoh se. I na kraj staviv me reče: – A sada sam put bljudi! – i tudihtaj[6] s očiju mojih iščeze. Ja nikoliko zamišljen ostah, dali pak uz goru uputih se. Ni još sasvima rosa sa cvitov opala biše, a sunce svitlu glavu iz najvišega vrha iskomoljujući meni grede u oči udiraše, a rosno listje po dubju i cvitke tolikoje zrakom upirući kako pozlaćeni činjaše. Uputih se tada i gredući vazda noga stanovita dolnja biše[7]. Stazom nikom, mnogo kamenitom i skračljivom[8], ne vele hodih, i tuj iz jezera jednoga, ko iz paklene propasti ishodi, protiv meni znevarke[9] strašna i
·[31] čudnovata zvir izašadši naskoči me.
Sedam glav razlikih[10], a četire drakunske[11] noge, a kip zadnji kako mrk osal[12], a očas zaključast kako kljišće na dvoje[13] jimiše. Prva glava od strašna i zapinjena *Lava*, druga od gnivna *Medvida*, treta od črna *Gavrana*, četvrta od bludne *Žene*, peta od ljute i srdite *Zmije*, šesta od krastavice *Žabe*,

sedma od zlohlepna *Vuka*. Sa svimi kupno[14] i strašno na me buknu. I budi da svimi pristrašen bih, dali ona ženska najveć me oskrvni, da po svem kipu vlasi, dlake i mah[15] navršiše mi se[16], krv iza svih stran kipa k najpoglavitijemu udu vrući ide pomoć dati[17]. Stoga ostah vas drhćući i trnući,
i jure pobignuti jedva nevolja sminost dav[18], nazad vratih se i pristrašen i zapahnut na nju obzirah se. Eto opet dekla ona ka me pribrodi pran meni reče: – Ne boj se! – i za ruku me zamši reče mi: – Ta tako napričac put ne more se po vas umrlih ljudi na lazno ni mirno projti, da kad želiš prik gore k onim slavnim i tihim pastirom u slavnih, čestitih i tihih deželjah dojti, drugi put držati triba ti je[19]. – Premda u meni strah vele mogaše, dali za beteg, ki paćah, utaliti, svaka stvar mi se manje njega trudna podniti vijaše[20]. I videći milostivu ma ne onu s kom u magnutje[21] oka morsku pučinu prošal bih, uzdah se da svaku inu stvar, prem ako trudno, uzmožan stvorit biti ću. I još vas trepeć rekoh njoj: –

n te
em virgo.
us·[32]

Zaisto kim jimenom bih tebe, ali kom častju, zazval ali pohvalio, ne znam, da očito tvoj dvoran pronos ne mor učiniti neg da iz nebeskih deželj slizla[22] jesi jednomu neumiću i bludnu[23] pomoć i nauk dati. – Nut – reče – znaj, tribi jest[24] da kripka i smina srca budeš, jer strašne i čudne stvari, sa mnom grede[25],
vidit ćeš, meu ke ulisti lazno je,

descensus

inus·[33]

da pak van na svitlost iziti muka i trud potriban jest[26]. I ovo te svišćam[27] da ti prez mene ne bi sam po sebi uzmožan bio, ni ja hoću prez tebe do konca želinoga dovesti te tiho i poniženo, kako se poštovanim pristoji.[28] – Tad odgovorih joj: – Zadovoljno slabost svoju i neumićstvo poznaju[29],

da u tvoje božanstvene kriposti, ka si uzmožna u svem, uzdaju se. Zaradi toga kripko i dobrovoljno on ki ti zapoviš put bljusti pripravan jesam.[30]

---

[1] samo bijelom koprenom stidne djelove tijela pokrivši

[2] kako (morem) dolazi k obali

[3] *vas vrh sebe* – sav izvan sebe

[4] *pribrodit me prikaza se* – ponudi se da će me prevesti

[5] Podgorje je kraj na padinama Velebita, od Senja do Zrmanje. (Švelec)

[6] *tudihtaj* – u taj čas

[7] vazda mi je čvršća bila donja noga – Usp. Dante (*Pakao* I, 30): *si che l piè fermo sempre era il più basso* (Kombol: *gdjeno na donjoj nozi težište je cijelo*), tj. čovjeku koji hoda uzbrdo čvršća je ona noga koja je niže. Iz *Pakla* je uzeta i slika izlaska sunca i susret sa zvijerima. (Štefanić)

[8] *skračljiva* – krševita

[9] *znevarke* – iznenada

[10] Sedam glava, tj. sedam smrtnih grijeha.

[11] *drakunske* – zmajske

[12] stražnji dio tijela kao mrk magarac

[13] *ocas zaključast kako kljišće na dvoje* – rep svijen nadvoje kao kliješta

[14] *sa svimi kupno* – sa svima skupa

[15] *mah* – malje

[16] *navršiše mi se* – nakostriješiše mi se

[17] a krv navre sa svih strana tijela da pomogne najglavnijem udu (glavi)

[18] i upravo kada mi je nevolja jedva dala toliko smionosti da pobjegnem

[19] treba ti se držati drugoga puta – Usp. Dante (*Pakao* I, 91) *A te convien tenere altro viaggio.* (Kombol: *Stazama drugim poći ti je sada.*) (Švelec)

[20] premda u meni bijaše veliki strah, ipak mi se činilo da je lakše podnijeti bilo što da bih utolio bol od koje sam patio.

[21] *magnutje* – tren

[22] *slizla* – sišla

[23] jednom neznalici i zabludjelome

[24] *znaj, tribi jest* – znaj da treba

[25] gredući, idući

[26] Ovo se mjesto, i njegov latinski izvornik sa strane, uvijek pripisivalo sv. Augustinu. No, ono potječe iz *Eneide*. Zapravo, Zoranić parafrazira cijeli pasus (VI, 126-129):

... facilis descensus Averno:
noctes atque dies patet atri ianua Ditis;
sed revocare gradum superasque evadere ad auras,
hoc opus, hic laboror est.

(Maretić:
... u Avern lako je saći,
Vrata su otvorena danonoćno crnoga Dita;
Ali je posao mučan povratit se otud i doći
Na gornji uzduh.)

Ove Vergilijeve stihove citira Augustin u Petrarkinu *Secretumu*, III. (Grčić)

[27] *svišćam* – opominjem

[28] Zoranićev je put »koprina«, izlika da putujući gornjom Dalmacijom proslavi rodne »deželje«. Ipak, slaveći Paklenice i buru on se koristi Danteovim *Paklom* i glavnom njegovom simbolikom koju kao religiozan čovjek nekako nije mogao a možda ni htio eliminirati. Ne treba naime smetnuti s uma da je u II. poglavlju akcent na putovanju »prik mora«, a u III. na podrijetlu bure. (Švelec)

[29] *poznaju* – poznajem (zast. oblik prezenta)

[30] Zbog toga sam spreman krepko i dragovoljno držati se puta koji ti zapovjediš.

[31] Opačina.

[32] O, kako da te zovem, djevo? *(En., I, 327)*

[33] U Avern lako je saći. Augustin. *(En., VI, 126)*

Otkude bura ishodi i zač se zove

Kap. IV

Slidi dake – reče – stope moje. – I uputismo se uz goru, mnogo kamenitu i strmenitu. I, ne vele prošadši, meu guste i spletene redine[1] i grmje uliši,

est da u
škoj
am jest
o se zove
Vrata.

k zjatju bunje[2] jedne dojdosmo ka unutri kako široka pećina raskošivaše se. U nju nigdare ne samo da sunčeni zrak ulize da ni svitlosti u njoj vidit more se, da tmine tolike i tuko guste, da, kako reče se, nožem prid sobom rizati mogal bi ih. Samo toliko svitlosti biše koliko kip vojvode[3] moje odsivaše. Ja tomu, kako on ki ni mečan ni uvižban, vele sumnjiv za njom u nje svitlosti gredih[4]. I tako u napridak gredući uzmožan vitar na nas buknu po ta put, da mene posrnuti i pasti na zad čini. Da moja verna druga brzo pojam[5] me i opet dvignuv me – Ne boj se! – reče mi – ta vitar, da znaš, iz paklenih vrat ishodi koja ne vele daleko od nas jesu. – Ja tada ričju nje i pomoću pokripljen rekoh joj: – Mnogokrat meju nami razložeći i govoreći slišio sam da od oblakov, ki se od zemaljskoga tova pojimlju[6], vitri se plode. Sad mi je čudno viditi da u propasti zemaljskoj tako jaki i uzmožan vitar pribiva. – Ta vitar – reče – ni kako jini po naravi stvoren, da to je on vitar ki meu vami *bura* zvana je. Da neka stvar redom od toga znaš: u gornjih deželjah, ke su meu sunčeni istok i zvizdu, ka, kako po starih rečeno je, žena najpri a medvidica bi

posli[7], biše jedan vladavac i gradodržac poštovan,

plemenit, poglavit i moguć. U njega, kako srića hoti, jedna hći mlajahna, *Bura* zvana, lipa, umića i u svem narešena, ča se jednomu ženskomu kipu pristoji, biše. Da koliko uljudna i gizdava, toliko veće rogoborna, oskorežna[8], ohola i nerazaznana biše,

i ne samo jednomu ali dvima da mnozim lipim, plemenitim i bogatim gospodićem prigovori. I budući, kako ti govoru, uljudna i narešena i od svakoga pohvaljena, u toliku rogoboru zajde, da, ne ljudem samo da i bogom i vilam svoju lipost ne prikladajući prigovor davaše. Da svake svitovne slave do mala.[9]

I budući jedan dan, mej dvorkinjami i plemenitimi gospojami u raskošu i glumljivu govorenju[10], svoju lipost prezrazborno hvaleći, hvastajući se i više vičnjih božic sebe uznoseći, božice tada prid svemogoga suca na kolina padši rekoše: – Kako trpiš, o svemogi, da toka rogobora i oholost u jednom umrlom[11] kipu ženskom pribiva? – i na nju u njega osvetu uprosiše. A jer vladavcu nebeskomu grih nijedan jini nî tuko kuko nesaznanje mrsko, tudihtaj iz vedra neba strašnim i sverutnim triskom meu sve ke toti bihu nju samu udrivši u propast paklenu u vike osudi. I tako okonja[12] i u vičnjih mukah mučeći se nesaznanje plaća.

I vazda, kada kojagod žena krozi ta grih[13] k njoj se pridruži, na svoje raskoše spominajući se gorko cvileći prijadovno uzdiše, i od toga uzdaha vitar ta tvori se i iz paklenih vrat oganj dimom modročrljenim kroz ova zjatja, koja, kako vidiš, eto pravo pod misto ono jesu ko vi općeno

Vražja Vrata[14] zovete, i van ishodi. I koliko zlo, navlastito u naših deželjah, čini, nî triba da ti spovidam. I jer u životu

Bura zvana bi, vitar ta nje glas uzdrži i uvik uzdržati hoće. – Zaisto nemalo počudih se tomu i pake tako rekoh: – Dostojan i pravedan svaki sud božji jest, najkoli krozi nesaznanje, i molim svemogoga da svaka nesaznana u takov sud upade. – Tako govoreći k vratom nesmernim i vazda otvorenim paklenim dojdosmo, nad kimi zgor pismo jadrnih slov[15] tako diše:

Po mni se uhodi u najgorčji stan,
lako se prohodi, da teško zide van.[16]

Iz kojih vrat dim kako tmasta magla s ognjenim tmasto-modrim plamikom, s skuci[17], s jeci[18], s plačem i s tugami i škrgetom zubi smišan strašno ishojaše. Tada vila reče mi: –

Put naš unutra ulisti nî, jer, samo izvan čuvši i vidivši, već neg pristrašen ostati ćeš. Da, na ti – reče – kamen ovi kroz ki gledajući sve deri do konca i najdubljega jezera paklenoga vidit moći ćeš, ni ti hoće dim ni plam vidi zasniti, ni smrad duh oskrvniti.

---

[1] *redine* – živice

[2] *bunja* – rupa, jama, pećina; od tal. *bugna* – koš, košarica; *bugno* – košnica.

[3] vođe, voditeljice

[4] kao onaj koji nije vičan ni uvježban, ja krenuh vrlo oprezan za njom u njenoj svjetlosti.

[5] uzevši, primivši

[6] koji se izvijaju od zemaljskog soka

[7] bijaše najprije žena a potom medvjedica – Misli se vjerojatno na Kalistu koju je (*Metamorfoze*, II, 401-410) Junona pretvorila u medvjedicu, a Jupiter u zvijezdu. (Štefanić)

[8] *oskorežna* – tvrdokorna

[9] Ali, svaka je svjetovna slava zakratko.

[10] *glumljivu govorenju* – šaljivu razgovoru

[11] *umrlom* – smrtnom

[12] *okonja* – pogine, skonča

[13] *krozi ta grih* – zbog toga grijeha

[14] *Vražja Vrata* su Paklenice – dvije goleme usjekline u južnu padinu Velebita kod Starigrada.

[15] *pismo jadrnih slov* – zapis velikih slova

[16] Ovaj je dvostih načinjen kontaminacijom Dantea i Vergilija. Dante (*Pakao*, III, 1): *Per me si va nella citta dolente* (Kombol: *Kroz nas se ide u grad sviju muka*). Vergilije (*Eneida* VI; 126 i 128): U Avern lako je saći... *Ali je posao mučan povratit se otud...*, itd. (Grčić)

[17] *s skuci* – s jaucima

[18] *s jeci* – s jecajima

[19] Zlatan je kolut na rilu svinjskom, žena lijepa, a bez razuma. *(Izr 11, 22)*

[20] Poslovice

[21] Neka se zapamti.

[22] Sa sjevera buknut će zlo. Jeremija. *(Jr 1, 14)*

[23] Živima je, radi upoznavanja, dosta proći s vanjske strane.

Propast paklena kakova je i zač se pakal zove, i vrazi otkud su

Kap. V

Da mi tada kami[1], bil i čist, prozračan prez svake strvi[2]. I vile držeć se nasrid vratih stavši, kroz kami gledajući vidih misto mnogo raskošno i u krug vele široko sve na niže gredući; po koji župi[3] razlike strašne i čudne zviri svude

Deum et um·[15]

duše Bogu nevirne i neposlušne, a iskrnjemu nedrugoradne razliko pečalno i vik tugarljivo mučahu, a u najdonjem jezeru i propasti poglavica paklenoga kraljestva nesmerni Lucifer žestoko verugami vezan staše. Iz očiju mu vazda bruzgom vičnje prigorke i jadovne

a su rike i ognji·

suze tecihu u toliko obilje da sedam rik jacih i strašnih po paklenoj državi činjahu ne kako vode da pravo kako goruća pakla[4]. I po jimenu vod tih paklenih općeno propast ta *pakal* zove se. Nesmernimi kreljuti Lucifer polepetavši sve vode de u magnutje ustinuvši poledi i pake svojim jadovnim zdahom sve živućim ognjem užga[5].

fletus et dentium. lium·[16]

Zato reče se da tu jest trepet i škrget od zubi. Tad nikuko pristrašen i dumboko sumnjiv razgledajući stah. Pozna vila tad želju moju i reče mi: – Vidiš, pod silnimi kreljuti Lucifera ono zločesta Bura s jinimi mnozimi u razlikih mukah razliko mučeći, vidiš zločeste duše; te zviri strašne, to su oni ki vi svitovni jednim jimenom *Vrazi* zovete. Da neka njih rojstva, kolino i istok poznaš: Lucifer,

poglavica paklene propasti, nepodobno s *Kimerom*, zvirju sedmoglavom ka tebe pristraši, pojam se, jimi s njom sina dva: *Vraga* i *Djavla*, ćere dvi: *Hudobu* i *Nepodobu*; koji pak meja se neslično pojam se[6], Vrag s Hudobom jimi sinov: Zlo, Gniv, Trud, Jauk, Skuk[7], Jad, Beteg[8], Oboj[9] i Ujed, a Djaval s Nepodobom ćere: Nesriću, Zlobu, Muku, Skrbu[10], Žurbu, Pečal i Škodu; rodi pak Zlo i Zloba pojam se: Neviru, Nerazbor, Nesvist, Nemar, Hudinju[11] i Zljit[12]. Gledaj kako svakčas prez pokoja strašnimi, smrtnimi i žestocimi obrazi dušam muke podajući hrlo i žestoko nastoje. – Još ja,
človik uz koga živući trisk lupi[13] i, premda njega ne udri, dali pristrašen i zasnićen za dobar hip ostane, tako ja stah vas trepeć gledajući, kad mi reče vila: – Toga razgledanja budi za sada dovolje i ča s' vidil viditi. Obrnimo dake na bolju i projdmo putom na desnu ki van na svitlost iz ove propasti ishaja. – Tada dobar hip po tminah, ke pakleno jezero podvija, hodeći napokom na kraj zjatja[14] od bunje na vrh gore, ka na planine izvodi, najdosmo se. I budući tuj čista, hladna i bistra vruljica iz mramorne i živice stine izvirajući, na njoj obraz omagljen iz tmin, ke propast paklena ispušća, nikuko oskvrnjen oprati i očistiti vila čini mi.

---

[1] *kami* – kamen

[2] ... prez svake *staru*. Ovo *staru* dosad se tumačilo kao *stvari*. Vončina predlaže (*Umjetnost riječi,* IV, 1983, str. 291) lekciju *strv* (gen. strvi) 'leš, natruha'.

[3] *po koji župi* – po tom kraju

[4] *pakla* – paklina

[5] Mašući golemim krilima, Lucifer bi zaledio u tren oka sve vode

ohladivši ih, a onda bi svojim bolnim uzdahom sve užegao živim ognjem. – Sve su to, nešto modificirane, reminiscencije iz Danteova *Pakla*: u Dantea su tri rijeke koje se slijevaju u dno pakla (Cacito), a nastaju od suzâ kretskoga starca (*Inferno* XIV); i strašne Luciferove suze slijevaju se u Cocito koji se smrzava uslijed lepetanja Luciferovih krila (*Inferno* XXXIV). U svrhu etimologiziranja Zoranić ističe »goruću paklu«, a zatim pod Luciferova krila meće svoju »zločestu Buru«. (Štefanić)

[6] koji se potom među sobom grešno spariše

[7] *skuk* – jauk, jecaj, jadikovka

[8] *beteg* – bol

[9] *oboj* – jecaj

[10] *skrba* – briga

[11] *hudinja* – zločestoća

[12] *zljit* – Ispraznost

[13] kao čovjek uz kojega udari živa munja

[14] *zjatja* – zjala

[15] Protiv Boga i bližnjega.

[16] Gdje će biti plač i škrgut zuba. Evanđelje. *(Mt 13, 50)*

PRVI DAN NA PLANINAH.
Pismi razlike po pastirih rečene.

Kap. VI

Tada na ravnoj tržanci[1] razlikimi cviti, bistrimi i tihimi iz vrulj potoci, visocimi, raskošnimi, razlikimi dubi narešenoj najdosmo se. Po koj tržanci tih vihar slatko šušnjuć s romorom slatka petja razlikih ptičic i mirisa od zeljaj i cvitov niku slast tvoraše, da duša moja na istočišće stvora svoga i
radosti i slasti, ke onamo jesu, spominjajući se u kipu mom uzjigra po taj način, da kako uznita u sebi, a van kipa radosno staše. Tad vila reče mi: – Pokle na svitlost želinu po milosti božastvenoj izašal si jure kamo t' se vidi projti moreš; ništar manj vazda pri tebi u otajnu i potribah biti hoću. – Ja uz to se, kako se pristoji, poniženo i umiljeno na vernoj družbi, kuko bolje umih, zahvalih. Ona tad tudihtaj iščeznu. Idoh tada ja državom tom, i kroz razlik od bilja i cvitov miris svi udi moji niku slast prijimljući, navlastito srdačce, pokripljeno staše. Jur drugoč, poko u propast ulizoh, brzi konji sunčeni svitlo ličce vojahu[2] i jur malne na podne bihu, kada ja, hodeći k jednoj vrulji raskošni iz stine izvirujući i tiho po travi bistrim potokom tekući, pridoh. Okol vrulje dubi, po naravi razliki, razliko sajeni, raskošan hlad, od sunčenih zrakov braneć ju, činjahu. Ptičice po dubju i črčki po grmju, šušanj od tiha vihra duhajuć, vrulju tu naredno rešahu. Tuj pod dubjem pri vrulji, jer čriz podne biše, pastirov nikuko, ki budi da predljivi kroz svagdanje naporstvo od vukov i već cić

neprijateljskoga česta plinjenja i robljenja, ništar manje – za dobri stari običaj opslužiti – koko već mogahu blagoviti stahu; i u stran blizu na plandišća živine priuzbivši meu sobom razliko blagovito na travi sijahu. I k njim prišadši ljupko, kako se pristoji: – Božja vam pomoć, braćo! – zazvah. A oni prijaznivo odgovoriv prijaše i meu se na bludnih travicah svi općeno nukajuć me sesti činiše. Tuj uz jednoga (kako j' po naravi da krv prilici priteže), ki mi se u obličju i viku podoban vidi, sedoh. I jer jur vrime užine biše, redom uz vruljicu sedši, svaki ča krme imiše ljubveno položivši, i ja s njimi poblagovavši život pokripismo. Po tom pake – za u praznosti ne ležati – dokle se nagne sunce, meu se razbludno riše da se besidi. Tad općeno rekoše jednomu od njih ki najstariji biše, oblast[3] dav mu ča godi komu veli, da pripravni učiniti jesu. Utoj tri deklice mlajahne, ke lipotom Danici odsivahu, iz najbližnih katunov s vidri na vodu k vrulji dojdoše. Tad *Medar* (tako starišini jime biše) jednomu njih mlajahnu tiho zapovidivši reče: – Nu, *Borniće* moj, znam da mnoge pismi u pameti jimaš, budući, kako si mlad, smin i u ljubavi, prosladi dake srca družini ovoj kojomgodi od tvojih ljupkih pisam. – Tad on pripravan družbu obeseliti, jer morebiti mej deklami njegova ljubovca biše tako rebegu narediv kleče:

BORNIK

Jelina slideći košutu priprehtah[4],
ku latit želeći dugo vrime trujah;
po gustih dubravah i po spletnih luzih
latit ju željan, ah! koko vrime zgubih!

Eto ju pak sritih u klancu srićom môm

oli me
ngere, quia
aesaris sum.[9]

i znevarke uhitih stavši na mistu tom;

na njoj zlatin pismom ogrnik u slova:
»Ne tiči me rukom jer sam cesarova!«[5]

Liplja nî takova košuta na saj svit
ni u vika ova ni u mimošnih lit,
ni ja mnju da će bit v državi svitovnoj
tako krasan procvit, kako biše u njoj.

Ja mnju da v ljubvenoj deželji stvorena
al morebit v rajskoj tako narešena,
biše umiljena u njoj svaka milost
dvorna i ljubvena u pitomnu sminost.

Nesmerna nje lipost u ljubveni sinžir[6],
ki bih malo pri prost, mene uveza zvir;
suze i uzdasi su žir srdačce pitam kim[7],
pokol slobodni mir nedomišljen gubim.

A i ovo reći smim da željan umor[8] taj
rascvili me sasvim i muči od ondaj,
a ona se tadaj u vilu satvoriv
odnese od mene raj u gore obrativ,
a meni ju i haj i jauk ostaviv.

Mnogo prijata i pohvaljena bi pisam ku Bornik reče. I ja u početak riči njegovih u dekle gledajući kako on *Jelina* poče, tako jedna koj, kako mi se vidi, tako jime biše, ličca kako ružom potrusiv liplja pride. I sram ličca orumenivši joj vode iz vrulje rukami pojanši obraz umivaše mneći tim morebiti ono zakriti ča malokrat more se[10]. I jur poniknutimi očici staše dokol ne ču da pisam od košute stvar uzdrži. U to meni drug moj k uhu glavu priklonivši reče: – Složi prva jadrna[11] slova

od slog i vidit ćeš da *Jelina* govore; i prem ta jest ku toko nesmerno Bornik naš ljubi. – Razumih tada da pod koprinom košute deklu tu i ljubav svû skazovaše. Tada Medar drugomu mladiću kako mi se vidi hitru i umiću: – Nu i ti sada, *Vlade*, reci od tvojih kojugodi, ki znam da mnoge i mnoge imaš. – Tad on, ki vrime početi ne vijaše jer i njegova tuj ljubovca biše, prija citaru narediv, oči u jednu od tih deklic upiriv tako poče:

VLADE

Lipost tva nesmerna s pozorom primilim,
krunice biserna, rascvili me sasvim,
kada sritom prvim ki u moj nečas bi,
pogledom ljubvenim srdace m' pogubi.

U ta čas zarubi mû slobod, moj pokoj,
i utih izgubi nesrićni život moj;
ništar manj mili tvoj pogled more učinit,
da u slobodi svôj čestit budu živit.

Čin, jer mož' povratit mene s pogibili[12]
i radost satvorit v srdacu ko cvili,
jer ljupki primili sokolski pozor[13] tvoj,
on ki me rascvili, on more dat pokoj.

Jer u stvari inoj znaj da mi ni lika,
ner v tebi jedinoj ka si moja dika,
mâ kripost razlika, moj utih, moj ugoj,
slava, čast velika, mâ radost, moj pokoj.

A ja sam sluga tvoj, tvoj sužanj i tvoj rob,
dokole život moj zaklopi smrtni grob;
tebe ću samosob služiti, venče moj;
nemoj da u vsu zlob mori me poraz tvoj,
povrat mi dobru kob da poživlju v pokoj.

Dospi[14] Vlade pisancu s velikim ugojajem sve družine. Da meni se vidi da veće dekli negli družbi pisam pojući reče, jer vazda u nju gledajući *tebi* i *ti* govoraše, a ne *njoj* ali *vam*. I more biti da mnozi od nas se domišljahu, ništar manje svaki muče staše[15]. Ja dake način od pisni složivši poznah da i od nje najjadrnija slova *Lučia* govore. Tad ne samo starišina da i jini koji morebiti znahu da tretje mome ljubvenik biše, drugu momu rekoše: –

Nu, *Sladmile*, pokol srića uzrok ti je prid oči dovela, i ti od tvojih pisam da vi' da narejenu reci[16]. – On tada blagovit – Pripravan sam – reče i, sredivši tiho zuk od gusal pri ner peti poče, reče meni: – I ja ću sad, kako su ova dva svaki svoju pohvalili, u slovih složiv jadrnih jime ljubovce pohvaliti. – Tad malo pogudiv i glas zukom srediv[17] reče:

SLADMIL

Mogal da bih reći ča v srdacu ćutim
ljubavi služeći i ča cić nje patim,
ali da bih sasvim mogal složit pišuć
ča v srdačcu plodim[18] svakčas ljubom mišljuć,

Al da bi mi pojuć skazati moći vam
oganj ki me žežuć skončaje noć i dan,
more bit da bi plam ljubven ućutila
ona ka j' meni pram svakčas već nemila;

Ranu bi skusila ter na moju žalost
jur bi se smilila prijam me na milost,
i, obrativ svitlost od onih očiju[19],
pokripila b' mladost s kih tužan živiju.

Jino ne želiju niti mislim jinim,

ni pomislit smiju nego čim se mučim,
vas se kipom zgrozim plovuć smrtnom potu[20]
kad god okom nazrim nesmernu lipotu.

Jure u mom hotu nî neg njoj ugodit
za ljupku pohotu moći konac jimit[21];
to ne stane mislit misal ma mučena,
nego moći doprit do konca željena.

To b' bila blažena noć al' danak mili,
kad bi utišena mladost da ne cvili;
čestiti bi bili mi stvori u čas taj,
da bi m' ličci bili ljubit na ugojaj.[22]

A ti, pismi, sadaj leteć pojdi k onoj
pri koj je vas moj raj i svaki utih moj;
pokleknuv reci joj: priporučen t' budi
on verni sluga tvoj ki te nad sve žudi
i bit će tvoj, ne svoj, ti ga ne zabudi[23]!

Poda slast i ugojaj družini pisam po Sladmilu rečena, a dekle još paljući vodu[24] pri vrulji stahu ku more biti da nahval smutile bihu, i čineći se ubistrenje čekati, stahu pismi, ke se pojahu, slišeći; ke dospivene[25], dekle otidoše. Naredi tada Medar *Zvonku* da poje, a on reče: – Budi da već plakah negli peh u ljubavi[26], ništar manje pisancu jednu, ku cić one moje nemile ljubovce složih, nje skrovito srdačce ne moguć skusiti, u koj u jednake sloge[27] razlik žitak i nesrejen ukazah. – I tako peti ja:

ZVONKO[28]

Mira ne nahodim, nit s' imam ratit s kim,
i sumnjim i želim, gorim i krepenim;

vrhu neba letim, a na zemlji ležim,

ce non trovo.
etrarca·[34]

vas svit zauhitit mnim, a ništar ne držim.

Voljno v uzi stojim iz ke zit[29] ne umim,
niti uzu krutim, niti ju oslabim;
ni ozdraviti vim[30], ni umrit poći čin[31],
ni ljubim li se s kim, ali komu mrzim.

Prez očiju vidim, prez jazika vapim,
i umriti želim, a pomoći prosim;
i sam na se mrzim, a inoga ljubim;
niti za se marim, ni najdu[32] ni gubim.

Tugami se gojim, a jadi se hranim,
suzami se pojim, ljuti čemeri jim;
ni života kolim[33], niti smrti želim,
i jednako obim, smrt i život mrzim;
s tebe u tom živim ku mû gospoju dim.

Općeno od svih pohvaljena bi pisanca po Zvonku rečena, jer u kratko i jednake sloge tako različne stvari složija biše. Tad starišina *Plinku* reče: – I ti kako jini družinu obeseliti rači. – A on: – Pripravan san – reče – da neka znate da nikomur ni slično[35] ni s načinom more jino neg od onoga, u čem se nahodi, peti. Zato ja verno služeći ne dim još sasvim izgubil službu, da zgubiti ju sumnjeć[36] pisancu jednu onoj, ku zaisto ne manje sebe ljubim, poslah. – I tako poče:

PLINKO

Pokol službu vernu gubim verno služeć,
u jadu čemernu srce gojim pateć,
ništar manje cvileć pojući govorim
plam ugasit želeć suzami kim gorim.

Tebe dake molim, pismi mâ, poj k onoj

ku nada sve kolim, pri koji je utih moj;
padni na krilce njoj tere umiljeno
skaži i reci njoj da je rascviljeno

srdačce ranjeno kroz nje mili pogled
i sasvim smućeno, da kopni kako led;
još joj rec da će vred izginut ma mladost,
ako ki dobar red ne stavi nje lipost.[37]

Jure ćutim kripost ginut životu mêm,
jer mi je usrid kost[38] užgan plami ljubven;
još skaži joj u svem da sam joj bil veran
i kako s nje živem sve danke čemeran.

Skaži joj nesmeran oganj gorim u kom[39],
i bol ljubvenih ran ka je u srcu mom;
reci joj napokom da služba mâ verna
ne ostane prid njom sasvim čemerna.
Smil se, smil se nad mnom, krunice biserna!

Svršena i pohvaljena bi po svoj družini pisanca rečena. Tad svi zgledavši se meni tako rekoše: – I ti, goste, ako ti trudno nî, rači nas pojući posladiti; da pri, ako ti je drago, jime tvoje povi nam. – Ja njim uz toj tad: – *Zoran* se zovu ja[40]; i pokole vam je ugodno i mene slišati, budi da veću želju plača neg petja jimam i većma narikati neg peti pristoji mi se, dali za vaš ugojaj reći hoću.

ZORAN

JA GUduć ZORom RAN gredući po gori,
slaveć tu cić ke plam ljubveni me gori,
u slatki romori ptičice mej listjem
i eko mej bori odgovara dolcem.[41]

Narešena u svem vila dojde k meni,

s vlasi jak zrak sunčen, a oči ljubveni,
a ličci rumeni kakono ružice,
a pozor blaženi kako u božice;

u nje jabučice u njidri u otaj[42]
s kih gorke tužice poja srdačce ondaj.
Uzdahnuvši tadaj rekoh joj: – Mâ vilo,
nemoj mene sadaj umorit nemilo;

budi ti me milo ter na moju mladost
stvor milosno dilo prijam me na milost;
nemoj toku lipost nemilostju grdit,
jere ta neharnost vazda će t' prirok bit.

Daj uzrok da hvalit veseleć razum moj
bude te i slavit po planini ovoj.
Dokol godi u voj puti duha bude,
vazda, vazda glas tvoj zučati će svude[43].

Nigdar ne zabude čast tvu planina sa[44]
i jindi i ovude, to t' obitam sad ja.
Slavna ako lipost tvâ pokripi mû slabost,
razum i pamet mâ slavit će tvu lipost.

Dokol sunca svitlost svit bude ophoditi
ne šćedeć svû milost i zvizde jasniti,
dokol vrulje vriti i sve rike tekuć
ne stanu hititi moru harač dajuć[45],

vazda će bit slovuć manom slavan glas tvoj:
to prisiže obituć stanovito um moj. –
A ona reće, uz toj očima me robeć:
Velik je obit tvoj[46], da ljubi me želeć. –
JA GUdući moj poj tad dospih nju slaveć.

Ja moju dospivši pisam naredi Medar *Jasniku* da poje. On poslušan: – S dobre volje ću – reče. I u čen

na misal spravljaše ča reći jimaše, moj drug Sladmil opita me govoreći: – Ako ti nî trudno, reci mi, molim te, Zorane moj, zač u pismi tvojoj poče i dosvrši: *ja gudući,* a ne: *gudući ja,* jer se meni vidi da bi bolje ovako riči zučale; da ja mnju da nahval za kojegodi ljubovce jime složiti tako si sredil. Tvoja prijazan i ljubav, prem ako od nova mej nas pojata, dali do konca, ako se ne hinim, uzdržana bit će. – Ne more neg da ti povim – rekoh mu. – Videći da u pojih vaših jimena ljupčic skrovito u slovih prvih jadrnih složili jeste, ja tako i moju ljupčicu, prem ako pram meni nemilu, dali meni nadasve ljupku i dragu u prvom i najzadnjem početku sloge rekoh pojući[47]. – U to narediv se Jasnik i pomisliv reče: – Da znate vrh česa i ča peti hoću, znajte da ono ča ljubav, srića i hitrost i muka dala mi ni, san moj dav mi, rekoh:

JASNIK

Ono ča u javi bdeć imit nis mogal,
mala t' hval, ljubavi, to sam speći jimal[48],
jer sam speć užival slavno lice onoj,
koje sam zazival tisućkrat za utih moj;

jere ti u jednoj s nesrićom se stavi
nenavideći toj ća je po naravi,
zato u ljubavi jedinstvo već daje
trošeći zabavi s nesrićom takaje.[49]

Da noćca ova je dala meni užit
ličca ona koja je bdeći hoću želit
i sanak ov slavit ki mi da tu radost,
ki žitak pokripit čini mi i mladost.

Da sunčenu svitlost vazda ću kunuti
ka toliku slatkost čini m' odbignuti,

jer hteć odrinuti jur noć na donji stan
iz gor ja jasnuti zlaćenom glavom van;

u toj ti meni san otide i radost
ku speć uživah san i toliku blagost.
I tom himbom mladost pokripljah noć i dan
i toleć usrid kost ki mi je užgan plam[50].
mrzeć danju svitlost, a želeć noćni san.

Pohvaljena mnogo bi po družbi pisan po Jasniku peta, jer u njoj skaza da istina himbom mnokrat se utoli, a to je, kako on reče, u sanjah; da već dim da i u javi za takovim snom človik niku slast – tašćinom se pitajući – prijima. I još ne manjka onih ki slišav kako on na malu hvalu ljubavi i nesriće pojući reče kako oni ki od ljubavi bili su oskrvnjeni, kako niki utih i osvetu prijaše. Medar uto jednomu reče: – Nu i ti, *Sipko,* molim te, reci. – Tad on tiho odgovori: – Ujisto, kako svi vidite očito u obličju momu da radosti u mom srdačcu i blagosti ni, i uzrok svi znate da je krozi ljubveni poraz; ništar manje, ako mi ona, ka me uzi[51], dopusti, reći ću; jer, da znate, samo kad misal moja na nje gizdu i kriposnu lipost pomisli, ono ča mi zapovi, to mi je činiti. Zato dim: ako ne zapovidi, ni peti ne mogu. – Nu svi rekoše: – Tolikimi riči tribi ni zašćićevati se; triba jest da i ti poješ. – Tad on: – Ako – reče – poj moj zučan i sladak i pristojan ne bude, zamiriti mi nemojte, da onoj, ka pametju mojom kako vitar horugvicom[52]
otkud obrne obraća; i da znate, gdo ta jest, jime njeje u prvih ričeh složit hoću. – I popogudiv i glas zukom srediv kliknu:

SIPKO

PISAN KU sad pojem složih na slavu toj
ku u petju mojem izgovara um moj;
iskažujem takoj dil uzroka onoga
koji patim po njoj, rascviljen sam s koga.

Sva vlast žitka moga v očicih je onih
poraza ljupkoga pojah mlajahan s kih;
moje j' veselje u njih kad su umiljeni,
a pogub udi svih[53] kad su rasrjeni.[54]

Ti oči u meni misal razvedruju,
kad hote, i tmasteni opet pooblačuju;
um moj gospoduju i vladaju po njem,
i njim obrtuju kako uzda konjem.

Ne znam v žitku mojem živ li sam al' mrtav,
jesam li poboljen, ali jesam li zdrav;
slišite u ku stav[55] postavi život moj
nepravedna ljubav, slišite moj oboj:

živ sam v zlobi svakoj, mrtav u radosti,
mrt u pići slatkoj, a živ u gorkosti;
živ sam u žalosti, mrt u veseljenju,
mrtav u slobosti, a živ u uženju[56].

U taku življenju bolim se noć i dan,
u plačnu dažjenju jur je moj kip skončan;
dali još daž plačan ni vitar od zdahov
mogal je ljubven plan u mni ugasit ov.

ubstantia
mor·[59]

Jur sve sućastvo[57] i tov[58] žitka moga kopneć

skončaje oganj takov na strašnu smrt vodeć
jure trudan pojeć ne mogu govorit,
da plam srce goreć još se neće ugasit,
ki me sili ljubeć slidit s ke m' je umrit.

Vrime ko Sipko pojaše vazda oči k zemlji prignuti

drža i nigda pačeli često riči svoje uzdahom ognjenim družaše. I stanovito poznah da ljubav njemu, ne samo koru prostrilila biše, da, kako i meni, deri do najnutrnjega mozga plam užgala biše[60]. I budi da ne vele s visokim glasom, kako je običaj, pojaše, da meni se vidi da mu se verma on tih poj pristojaše. Uzmoliše svi kupno tada mladića jednoga ki, kako se meni vidi, nič zlovoljan, kako jest ljubvenikov običaj, staše, da vas čisto i vedro pozoran i veselo blagovit biše; riše mu tada: – Ako ti nî trudno, molimo te, *Zelenko* brate, i ti raži koliko ti se i ča ti se vidi od tvojih uzrokov ljubvenih složeno peti, jer svi znamo da pismom obilan jesi. – Tad on vas dvoran: – Dobrovoljno hoću – reče i gusle jedne pojamši pogudiv poče:

ZELENKO

U pristol na nebi bog Venus i Ljubav
  svećaše[61] u sebi pak dozvaše Narav.
Ri Ljubav[62]: – Sprav ter stvori kip jedan
  veće od svih gizdav, kadi bude moj stan,
jer na svit nijedan ne mogu ugljedat
  koji bi dostojan bošastvo mê prijat.
Zato hti nastojat takov mi stan stvorit
  gdi se budu gizdat i radostan živit;
i da doli na svit češćekrat dohodim,
  ki sasvim ogrdit[63] svud omrazom vidim. –
Odgovorom jinim ne odgovori Narav,
  da meštriju i načim poja i svu oprav,[64]
jer misleći postav vaze zrak sunčeni,
  ter stvori u svu stav[65] vlasi pozlaćeni,
pak oči blaženi boga od ljubavi
  vaze i onoj ženi naredno postavi.
To j' uzrok da travi tako slip bog ljubven[66],
  a ne kako pravi tkogod nenaučen.

ntequam
rra fieret.[73]

ur cecus amor.[74]

I hoteć narešen ovi kip satvorit
vaze bil i rumen ružice uzoren cvit;
pak biser izborit nanizamši pojam
zubi hti naresit, kuralom usne zvan[67];
pak jabuku vazam iz desne hti stavit[68]
onu, dim, kôm Adam smrt navede na svit;
s live hti narasit prsi jabukom tom,
s ke sud nerazborit razori Trojon svom;
pak krv čistu s mlikom smišavši zajedno
kip rukom umićom učini naredno[69].
Ono j' samo jedno stvorenje Naravi,
koga nî nijedno liplje svita stavi:
ovdi bog ljubavi očice nadzira,
a vlasi gizdavi Apolo razbira;
ovdika prozira jabuke medvene,

ulchrum et bonum,
nnia desiderant.
ionisius·[75]

od kih svak urnira kroz želje ljubvene.
Ko čudo, da mene priprosta i mlada
te časti blažene i lipost obvlada.
Oči ljupka jada s kosom i s jabukom
kâno srnrt svitu da i ka smiša svitom,
ni čudo ako mnom obvladaše i pak
obališe svakom jinom misalju uznak[70]
i žitka ostanak i pameti moje
obratiše čas svak u ljupke nastoje.
Da već još ovo je da Palas s Dijanom
ispustiše svoje sve časti nad ovom,
i kripost s umićstvom pake došadši k njoj
sve milosti nad njom spustivši daše joj:
gizdu, ureh, ugoj, čistinju i lipost,
još darovaše joj časnu čast i krasost,
umiljenje i dvornost i pozor božanstven,
mar, šegu i hitrost i ljupki jad medven.

To j' lipost, koja men' izdri srdačce van,
to j' moj uzrok ljubven, tim zgara srce plan[71],
tu slavi ma pisam i štuje razum moj,

te voljno sužan sam, njoj prikazah moj poj,

i darovah ovoj cvitak me mladosti
i voća[72] ću takoj do stare starosti.
Ljupke me dvornosti petje nehitreno,
dali srčenosti primi prisrčeno;
vilo, umiljeno prim' čista ljubinja,
jime božanstveno v srcu mem od prija,
ko j' pismom složeno MAR, razum moj I JA.

Kako udunuti vagljeni[76] pri goruću ognju ali kako kad žarko sunce isteče sve zvizde pomrknu prid vekšom svitlostju, tako pismi jine pri ovoj biše[77]. Velika umićstva i velika tega[78] zaisto vidi mi se da ta pisanca bi, jer lipote ali stvari u ljustvu prilične vele hitro i s načinom složene bihu u njoj, ke ja mnju da nigdar podobnije rečene jesu i zaisto svitovnoj ženi ne pristoje se. Jur budući se nikuko ohladilo, od tole se pastiri dvignuvši u paše ne od tud daleko živine svoje zagnavše, ke simo-tamo razbludno po pisanih od cvitov tržancah pasući i tlačeći cvitke šćećahu[79], i budući ja Sladmilom vazda zadružen[80], malo na stran jinih razliko besideći gredih. Niki od pastirov slatko pojaše, niki žlice, niki kutliće dubući[81] razliko pripivaše i izdilaše. Jur vrsi i dubje odsivajući najdalje sini činjahu, tad k vrulji usrid polja jednoj živine prignavši pod sladak zvizd svaki svoje napajaše. I od tole tiho na stan i krotko uputismo se. Tad Medar reče: – Bratjo, da znate da za ovi tri dni u ovih pašah pasti jimamo; tako po starijih odrejeno jest. Zato jutri pripravite se na plandišću peti ali jigre činiti ali glumno besiditi[82] od starih pripovidajući. – Svi općeno odgovoriše: – A ti za to vrime naša glava budi, i ča zapoviš, opslužiti prepravni jesmo.

[1] *tržanca* – tratina

[2] Misli se na grčko-latinsku mitološku predodžbu o suncu koje na kolima vodi Apolon. (Štefanić)

[3] *oblast* – vlast

[4] *priprehtati* – uvrebati

[5] Ova slika o košuti dolazi u Petrarkinu sonetu (CXC) *Una candida cerva sopra l'erba...* Bijela košuta simbol je djevičanstva. Košuta je inače bila posvećena Dijani. »Ne dotiči me rukom jer sam Cezarova« (što je, ujedno, i prijevod marginalne bilješke) također dolazi u tom Petrarkinu sonetu, a aludira na legendu po kojoj su 300 godina poslije Cezarove smrti vidjeli košutu kojoj se na ogrlici čitalo: »Ne diraj me, Cezarova sam.« Početna slova Bornikove pjesme daju ime JELINA. (Štefanić, Grčić)

[6] *sinžir* – lanac

[7] hrana kojom hranim srdašce

[8] *željan umor* – željna muka

[9] Ne diraj me jer sam Cezarova.

[10] U Sannazarovoj *Arcadiji* (IV) pastir Galicio u svojoj pjesmi apostrofira Amarantu, a ona da sakrije svoje rumenilo pušta cvijeće iz krila pa ga onda tobože mirno kupi. (Štefanić)

[11] *jadrna* – velika

[12] Čini to, jer me možeš povratiti iz pogibelji

[13] *pozor* – pogled

[14] *dospi* – završi

[15] *muče staše* – šutke stajaše

[16] i reci i ti koju od svojih pjesama, ali gledaj da bude nakićena

[17] uskladivši glas s guslama

[18] što u srcu gojim

[19] obrativši svjetlost svojih očiju (na mene)

[20] cijelim se tijelom tresem dok pliva u smrtnom znoju

[21] postići cilj

[22] Ugodno bi mi bilo ono štio bih učinio kad bih joj po volji mogao

ljubidi lice.

[23] *zabuditi* – zaboraviti

[24] *paljući vodu* – crpeći vodu

[25] pošto su pjesme bile otpjevane

[26] premda više plakah nego pjevah u ljubavi

[27] *u jednake sloge* – u jednakim stihovima

[28] Zvonkova je pjesma zapravo prepjev, ponešto slobodan, Petrarkina soneta *Pace non trovo* (CXXXIV) – što sâm Zoranić pošteno navodi na margini – koji ovdje danosimo u Tomasovićevu prijevodu:

Ja nemam mira a u rat ne hrlim;
led sam, a gorim; plašim se i nudam;
po nebu letam, a na zemlju padam;
ne hvatam ništa, a svijet čitav grlim.

Ona me kazni da sred uza stojim,
nit omču driješi, nit okove steže;
nit da me smakne Amor nit odveže,
neće me živa; ne drži me svojim.

Bez vida vidim, nijem glasa ne gubim;
poginut žudim, a pomoći tražim;
sebi sam mrzak, a drugoga ljubim.

Nit mi se mrije, niti mi se živi;
smijem se plačuć, žalošću se snažim:
za ovo stanje vi ste, gospo, krivi.

(Grčić)

[29] *zit* – izići

[30] *vim* – znam, umijem

[31] činim (zbog sroka); ni umrijeti ne nastojim (Švelec)

[32] niti nalazim, dobivam

[33] *kolim* – marim

[34] Ja nemam mira. Petrarca. *(Petrarca, Kanc., CXXXXIV)*

[35] nije prikladno

[36] zato ja ne velim da sam, vjerno služeći, još sasvim izgubio službu, ali sumnjajući da ću je izgubiti

[37] ako moja draga ne promijeni svoje vladanje prema meni

[38] usred kosti

[39] oganj u kojem gorim

[40] Zoranić upleće svoje ime u pripovijedanje. Tako je postupao i Sannazaro u *Arcadiji* (Prosa VII). (Švelec)

[41] i jeka među borovima odgovara dolcima

[42] *u otaj* – skrivene, u skrovitosti

[43] vazda će glas o tebi svuda zvoniti

[44] nikad neće zaboraviti ova planina tvoju slavu

[45] dajući moru harač, tj. utječući u more

[46] veliko je tvoje obećanje

[47] Umetanje imena ljubljene djevojke već je primjenjivao Petrarca, a nakon njega i drugi. (Švelec)

[48] to sam imao spavajući

[49] Čitava ova strofa jamačno bi se imala razriješiti ovako: jer si se ti (ljubavi) zajedno s nesrećom složila u mržnji na ono »što je po naravi«, tj. na potrebi ljubavi između dvoje mladih, jedinstvo u ljubavi (tj. uzajamno uzvraćanje ljubavi) potkopava nesreća i nevolja. (Švelec)

[50] i gaseći plam (koji) mi je užgan usred kostiju. (Štefanić)

[51] koja me zarobila, sapela u uzu

[52] *horugvica* – zastavica

[53] *udi svih* – svih udova

[54] kad su dragine oči rasrđene

[55] *u ku stav* – u koje stanje

[56] *u uženju* – u uzama, u ropstvu

[57] *sućastvo* – bit

[58] *tov* – sok

[59] Životni sok.

[60] bijaše užegla plamen sve do nutrine mozga

[61] svijećaše, izvijećaše

[62] Reče bog ljubavi

[63] nagrđen, ružan

[64] Narav na to ne odgovori ništa, nego ponese oruđe i nacrt, i svu opremu

[65] u sav lik

[66] Ovdje je Zoranić zamijenio boga ljubavi Amora s ljubavi za koju kažu da je slijepa. (Štefanić)

[67] a izvana usne koraljem

[68] Na desnoj strani je Adamova jabuka (iz raja zemaljskoga), a na lijevoj Parisova, tj. ona koju je po grčkoj priči Paris dosudio Afroditi. (Štefanić)

[69] vještom rukom načini skladno tijelo

[70] ljubav je odbacila sve ostale misli

[71] to je ljubavni uzrok od kojega srce gori plamenom

[72] Cvijet je simbol mladosti, a voće starosti. (Štefanić)

[73] Prije nastanka zemlje. *(Izr 8, 23)*

[74] Zašto je Amor slijep.

[75] Sve čezne za lijepim i dobrim. Dionizije.

[76] *vagljeni* – ugljevlje, ugljen

[77] tako njihove pjesme bijahu prema ovoj

[78] *teg* – trud

[79] (stoku) koja simo-tamo slobodno pasla po tratinama gazeći cvijeće

[80] i budući da sam ja stalno bio sa Sladmilom u društvu

[81] neki žlice, neki čaše dubeći

[82] ili zbijati šale

Zač se grad Nin zove
i gdo ga najpri sazida

Kap. VII

Jure sunce u nazapadnje more svitlo lice ukri, donjim, ako su ki, dan vodeći, kada na stan s živinami dojdosmo. Ja Sladmilom na njegov stan dojdoh, u koga još star otac i majka i mlaji bratac biše. Opraviše i gotoviše tad po običaju večeru ku ljubeznivo poblagovavši

]

i prvi stol odnesen, *Sidmoj* tada da (tako ocu od stana ime biše) upita Sladmila gdo i otkud ja bih. Tad ja, ne čekavši da on odgovori, rekoh: – Poštovani oče, kada mene i rojstva moga želiš istok znati, istino iskazati pripravan sam

collaudes
ulpaveris

jer se reče: ni se hvali, ni se hudaj sasvima. Znaj dake da ja iz dalmackih deželj iz davnjega i staroga grada koga *Nin* kralj sazidati i svojim jimenom zvati čini, ne od nizoka,

prum rex
t
m in
ia, quam
nomine
ri iussit,
c in
ica lingua

patur licet
dum ab
Torquato
ata latine
dicitur.[14]

da, ako mi se reći pristoji, od plemenitih i nigda

gradodržac Tetačić kolina izašal sam; ki, ako se pismom vira daje i sadanjim svidokom, u ovih zagorskih deželjah držali su i nesredan i naporit red hrvatske krbavske gospode. Moga dida did *Zoran* zvan biše, ki u primorja u rečeni grad stanovati dojde, i tuj nam svojim jimenom pridivak od Zoranić ostavi. I tuj blizu u Zadru gradu susedu ja rojen i uzgojen u umiljenoj srići jesam, pod kreljuti[1] slavnoga, zlatoga i pravednoga lava. A sad uzrok puta uz to reći hoću. Znaj da me usilna ljubav u uzi svojoj nemilo drži; a jer slišil jesam da se po ovih vaših gorah i planinah svakojaka kriposna bilja od lika nahajaju, ovamo po milosti milodani ne s malim strahom lik išćući došal sam. – Tad Sidmoj govor moj prikršiv reče: – Sinko moj, plemen od koga izašal jesi dobro znam i od starih uspripovidajući slišio sam od Zorana ki, nepravedan i nesličan red gospocki bižeći, u primorja stanovat ide. A beteg ta tvoj ljubveni, koko mi se vidi, lika potriban jest. Budi da ti većma utoliti negli ugasiti želiš, ništar manje triba je zdravje i korist prid želju postaviti i kako betežan človik učiniti, ki, budi da bi
većma hladne i bistre vodice napil se za pohlep ugasiti, dali, jer zdravje nadasve želi, gorku piću popije; tako tebi triba jest. I zato k jednoj slavni vilenici i umići prijateljici mojoj poslati te hoću

prilično bahoriti·

po koj stanovito uličeni oslobojen biti hoćeš. Da, jer još do noći ka jest Jovi posvećena[2] četire jesu, i prem užba[3] od miseca biti će, u ko dobo najsličnije i prikladnije jest čarovnicam i vilenicam njih stvari opravljati, a ti te danke s nami postati[4] rači. – Budući dake vrime da se počinuti ide došlo, razlučeni nitko s nikim, a ja Sladmilom[5] na odar legosmo, i tu, kako je općeni mladosti običaj, najvećma od svojih ljubvenih uzrokov i nevolj

drug drugu uspripovidavši, niki kako za olahčati, niki kako za pohvalu, niki za kigodi nauk al pomoć prijati. Sladmil dake mene uprosi da uzrok ljubavi moje rečem mu. Tad ja, ne jednom da većkrat uzdahnuvši, rekoh: – Premda pipajući i privijajući ranu nesmernu urejuju[6], ne mogu ljubavi tvojoj šćediti se ni tajiti. Znaj da mlajahan mlajahanu deklicu, da, kako se meni vidi, lipu i gizdavu obljubih. I da znaš kakova biše, prilično reći ti hoću, da pake rasciniš u sebi ako u dostojnu ognju jesam.

posti pristoji.

Biše na trinadestom litu žitka; prem ne vele velik, da sridnje stavi kip nje[7]; vlasi kako protegnute zlate žice ali kako od nike stvari ka jim se većma pristoji; čelo visoko i čisto, a pod dva črna i tanahna lučea dvi očice ali – za bolje reći – dva svitla sunačca, u kih vazda s protegnutim lukom i s opernom strilju srdačca krotka mlajahna pripravan bog ljubveni poraziti staše; ličca dvi rumene ružice u mliku; nos prez prigovora; a maljahna ustaca bolančom razrizana[8], kuralnimi[9] usnicami narešena, ke raskloplјene unutri nanizan biser kazahu, otkud, ajme, koliko dvorne, slatke i mile riči ishode! Obraz nje malo veće dug neg obal, vrat pake kako stanovita od mlika klonda[10], a na prsih jabuke nikuko, da ne vele, uznosite, tako da na malu nje hvalu ka jih skrovito držat htiše, premda pokrivene, li vijahu se. Nje ruka bila, čista i svemu naučena, a ostale liposti ke se tim pristoje, kakove bihu, pomislit moreš. Kroz nje očiju zrak u nesumnjen dan i nepriličan ljubav neoružno srdačce moje s nevarke jadovito prostrili i tolik oganj užga, da vas izgarat čuju se. Ja to prem u pečalih i skrbah mnozih kroz ine mnoge i razlike sprave bih, dali, kako reč, se,

Amor che fanni. a·[16]

ljubav u pečali goji se, u meni svak čas već jaka i moguća raskriliv žile i u srcu ukoreniv se plojaše se, i nesmerna lipota uzročaše da, samo okom kad ju vijah, otrnih i ustrepljah. Haj, kolike časti, kolike pismi, koliki posli, kolike suze i od ljubavi užgani uzdasi poslah joj! Hajme! da nigdar priličan ali meni ugodan odgovor imih. S toga u svakčasnoj i svagdanjoj pečali misal me mâ grize. Zato lik išćući bludeć po tujih državah, a ča mi se vidi, zaman trujam. – Nemoj se – tada Sladmil odgovori – rascviljevati, Zorane moj, jer, kako reče, nigdar ljubav plača i suz, kako tržance potokov a pčela cvitov, sita je[11]. I ja, da znaš, u ljubavi jesam koj još konac željeni oćutih nisam, budi da po razlicih stvareh stanovito ufam imiti; i stoga mnoge i mnoge pismi na ljubav se tužeć složija jesam. Ništar manje ne manje slasti od tužbena poja prijimam neg bih od čestita prijal pojući. – Tvoj beteg – rih mu – Sladmile, čestokrat govorom i stanovitim ufanjem srdačce pitaše. Haj, da bih ja samo jednokrat tu milost imio, blažen bih se držal! – I u to govorenje hteći još ja mojih tužic, kih pun bih, njemu uzrok počitati; čuh da on jur tiho spaše. Tad i ja, ne male da i čudne misli prominjajući i pametju i kipom često privraćajući se, napokom usnuh.

---

[1] *kreljut* – krilo

[2] Jovi, tj. Jupiteru je posvećena ona noć u kojoj je uštap, jer je on bog svjetla. (Štefanić)

[3] *užba* – uštap

[4] postajati, proboraviti

[5] ja sa Sladmilom

[6] *urejuju* – povrjeđujem

[7] Ona bijaše u trinaestoj godini života; ne bijaše visoka nego prije srednjeg stasa

[8] malena usta razrezana novičićem

[9] *kuralnimi* – koraljnim

[10] *stanovita od mlika klonda* – čvrst mliječni stup

[11] nikad ljubav nije sita plača i suza, kao ni livade potoka, a pčele cvjetova.

[12] Vergilije.

[13] Niti se sam hvali, niti se kudi. *(Disticha m. Catonis, II, 16)*

[14] Asirski kralj Nino osnovao je u Dalmaciji grad i zapovjedio da ga zovu njegovim imenom, i sve se dosad na dalmatinskom jeziku zove NIN, premda se, pošto ga je obnovio Enonije Torkvat, latinski zove Enona.

[15] Vrijeme zgodno za čaranje i bajanje.

[16] Živahni Amor kad je u tuzi. Petrarca. *(Petrarca,* Triumphus Cupidinis, *III, 37)*

Prvi dan cvitnja miseca[1], petja

Kap. VIII

I ne vele spavši, glas jednoga roška umićo tulikajući izbudi me[2]. I tamo uho napam[3] sliših tolikoje slavića[4] po običaju tuge davnje žubereć počitajući. A on, kako da slavićem nanukan, tako pojuć kleče[5]:

JERSLAV

Slaviću, ki v zori
mej zeleni bori[6]
u slatki romori
mimošne tuge tvê počitaš žubereć,

rač, molim te, slišeć
postati, jer ću reć
čim se mučim ljubeć,
i druga ć' imiti u tuženje tvoje.

Ti si noći moje
vidil i dni toje[7],
kako čestito je
žitak moj svakčas bil u sni i u javi.

Pri ner u ljubavi
pamet mâ se otravi,
u slobodnoj stavi[8]
življah sve me danke u svi dili čestit.

U sve bih blagovit
prem kako rumen cvit,
koga jošće doprit

ilika.

nî mogal daž silan ni ruk oskvrnjenje.

Da sad mê življenje
i svako činjenje
svemožno ljubljenje
promini i čini ljubvom svakčas mislit;

voljno v uzi sidit
čini me i čemer pit,
i njim srce gojit
i nje okom obraća misal mû svaki čas.

Jur sam zgubil svu vlas[9],
čuju kopnit kip vas[10],
niti prijima slas
mučeć se ljubeći život moj noć i dan.

Svemožna ljubezan
u srcu užga plan[11],
i vas svit nî možan
ugasit ga nigdar, razmi jedna lipost,

razmi umića kripost,
razmi slavna krasost,
razmi dvorna mladost,
koj dobrovoljno rob uvik vikom ću bit.

Tebe ću još molit,
slaviću, rač skupit
riči se i ponit
uz uho vili onoj slobod je mâ pri koj[12];

žubereć reci joj,
kako v uzi ljupkoj
muči se život moj
cića nje nesmerne liposti jedine.

Zbudio se biše Sladmil još u početak poja, ništar manje mučeći staše, dokol dospivena pisanca bi; pak tudihtaj stavši se reče meni: – Stani i ti, Zorane, da i mi k družbi idemo, jer u ovo jutro, ko jest prvi dan miseca cvitnja, običaj jest svojim najdražim ljubovcam pridvratja cvitjem i mirisnimi zelji potrusiti i visoke grane od vitih jel optrcane cviti razlikimi na ulicah prid njih vrata usaditi[13], i tuj svoje želje i ljubveni uzroci u pisnih pojući izreći. Nut, kako Jerslav ni bil lin uraniti i svojoj ljubovci čast i slavu prikazati: čast darom, slavu petjem. – I to govoreći opravismo se oba i, van izašadši, najdosmo mnozih mladićev spravnih s kitami i cvitjem, s guslami, s citarami i s rebegami[14] i surlami[15], za pojti svaki svojoj, kako običaj biše, čast prikazati. S njimi se dake uputismo i ne: vele ulicom prošad, ustanovitivši visoku granu vite jele i svu ulicu potrusiv cvitjem, najpri jedan roškom potulika za izbuditi one ke htihu da pisance sliše, od kih morebiti nika čekajući još usnula ne biše. Tad narediv se peti, brat Sladmilov Ljubmil poče:

LJUBMIL

Ljubvena božice,
prijasna Danice,
otkri slavno lice
i, spustiv jasni zrak, upri onu v oči,

da se slišat skoči
ka joj glas moj soči,
jak ma ličca moči
jadovna čemerna suza prez pristanka.

Zgubil sam slast sanka,
svaku noć do danka
običaja vanka

bižeći simo-tam stokrat svaki čas mrem.

Kako jelinak prem
ki iz nevarke udren,
tako trujajuć grem,
dali ranu nosim kud god se obratim.

Niti pju niti jim,
niti bdim niti spim,
niti se jinim žirim[16],
nego ljubvom samo ka me mori želeć.

Samo ufanje tišeć
uzdrži me živeć,
tašćom pićom pojeć
voljno drži u uzi srdačce jadajuć.

Toko je semoguć
ljubveni plam i vruć,
da srdačce žežuć
nigdar ne pristane, a ni ga zvan vidit.

Kako to more bit,
da u ledu gorit
srce more i patit
nezrečenu muku i beteg nesmeran?

Da gdo zna, čemeran
kako j' jad ljupkih ran
i stril zlatoperan
boga od ljubavi uzmožan kako je,

poznati će boje[17]
i muke tokoje
od ljubavi moje,
koju na smrt grede dobrovoljno slidim[18].

Haj, pomoći želim
i lik najt nastojim,

da najti ga ne vim,[19]
neg samo u očiju poražen kimi sam.[20]

Pismi, mu ljubezan
ti znaš i bolezan,
i uzročan kim sam;
da bi tako ona, ka me uzi, znala,

jur bi se utišala
ter me milovala
i utihu dala
i slobod srdačcu ko jadajuć kopni.

Dospivši Ljubmil pisancu, spraviše se i, nikuko odašadši, u tretom mistu kako na prvanja pridvratja jelu usadiše i ulicu cvitjem potrusiše. Tada kupno svi u roške, gusle, surle, rebege i citare udriše, i skupa zvoneći jedan smišan, dali umić, zuk činjahu i narejen[21]. Ki nikuko pozvonivši, pak jedan mladić, jime komu, kako mi rekoše, Poljko biše, tuj iz susednih selov mnogo umić, i spraviv sve ča j' triba tako kleče:

POLJKO

Stan, Zoro urešena[22]
i ličca ljubvena,
bila i rumena
otklon od tvojega Titona staroga.

Sliši poja moga
i čuda ovoga
ljubvenoga boga
i stvar koju stvori čudnu u kipu mom.

Pride s vlastju silnom
ter rukom nemilom

prsi mi otvori njom
i v srdačce usadi granu jele vite.[23]

jele uzorite,
jele krasnocvite,
jele voć resite,[24]
ka u srdačcu mom ustanovi žile.

Sve mê muke mile
i suze, ke vrile.
dažjeć su shodile
iz očiju mojih, cić nje su m' medvene.

Nje šege ljubvene,
gizde urešene,
dvornosti umiljene
u jadovan sinžir mene obuziše.

S toga zdahom zdiše
srce me i više
želje m' ga uzniše
ono govoriti ča zreć neće moći.

I u dne i v noći
do moje pomoći
kako bi m' doći,
ne pristanu mislit i misalju vrtit.

Tako misalju uznit
poljem budu hodit,
ter na lazno[25] cvilit
pod jelom zelenom u sinci sideći.

Čemerno ječeći,
jadovno cvileći
reku govoreći:
tihi vihre, ti me rač molin te uslišit;

rač nebu svidočit

i tokoj hti pravit
vili ka me umorit
hoće v najliplji cvit od mladosti moje.

Ako ptice dvoje
ugledam gdi stoje
žubereći svoje
ljubavi počituć, od zavidosti mrem;

ako li gdi nadzrem
vrućak vode zbistren,
tudihtaj nada nj grem
plačući čemerno za vode mu pridat;

ako pak ugledat
budu gdi prohajat
poljem al' ljupko stat
košutu s jelinkom mirno se ljubeći,

stanu vas misleći
od želje trepeći
tužben govoreći:
Ah, nesriće moja, ča s' tuko nemila!

Zač ni ljupka strila
jednako udrila
nas i obuzila
srdačce ljube me i moje tolikoj?

Misleć u misli toj
i u želji ljupkoj,
poznam da život moj
sebe je pogubil za jini obljubit;

ništar manj ostavit
ne mogu ljupki uvit,
da teku navadit
jalovišće kako riba na pogub svoj.[26]

Rač, molim te, pri voj[27]
krasni jeli vitoj
uzdržati moj poj,
pismi, i počitat onoj ka me uzi[28].

Dospiven Poljkov poj[29] i na druga pridvratja došad i usadiv jelu, kako inude, tako umiće i ljupko narešeno Slavko kleče:

SLAVKO

Sin, sunačce oboje,
i nebesko i moje,
da se vidi ko je
vaju[30] već jasnije i već kriposnije.

I ko dobro razvije[31],
reć će da j' svitlije
i već gizdavije
ličce moje vile i nesmerna kripost.

Ni čudo da lipost
nesmerna i krasost
moju krotku mladost
u ljubveni sinžir[32] stavi zrakom prvim.

Pod jarmom ljubvenim
voljno sprežen stojim;
radosno se bolim,
a bolno raduju željom se nigujuć.

Krepenim vas goruć
i vas gorim trepljuć
živući ufajuć,
kim ufanjem većkrat znam da sam shinjen bil.

Još se nî ugasil

oganj od ljupkih stril,
da vazda i većma čil
srid kosti upiren i srdačce žežuć

svakčas je već moguć,
svakčas je veće vruć,
svakčas već skončajuć
srdačce u tuzi, a u sumnji misal.

Hah, da bih reć mogal
ča sam ljubeć prijal[33],
trud i jad ki sam sal[34]
mlajahnu razbludnu pamet nigujući.

Tisućkrat tisući
u uzdasi vrući
i gorko plačući
skazal sam ranu mû sunačcu mojemu;

ranu nezrečenu,
ranu rascviljenu,
ranu dim ljubvenu,
ku uzroči pozor nje božanstven mili,

s česa me rascvili,
s česa me uhili,
s česa mi posili
dragu slobošćinu i mirni žitak moj.

Premda v službi ljupkoj
izgubil sam pokoj
i tihi utih moj,
ništar manje molim da bude posvećen;

posvećen i blažen
bud ljubveni plamen
ki u srdačcu mem[35]
kroz nesmernu lipost užga toku slatkost.

Liplja je nje lipost,
krasnija nje krasost,
svitlija nje svitlost
i jasniji nje zrak nego zrak sunčeni.

Rač ovi ljubveni,
kripki i srčeni
govor umiljeni,
pismi, dvorno ponit mojemu sunačcu.

Za vrime ko Slavko pojaše, ina družba, jer jur sunce zlatom glavom prosivaše, ča brže mogoše mnoge jele usadiše na rejena mista[36] i tolikoje ulice cvitjem i mirisnimi zelji potrusiše, tako da, kada se rasvanu, ulice sve ostaše čestito mirišući od dubja, kako da bi dubrava bila. I ugledavši ističući žarko sunce, svi padše na kolina semogoga višnjega vladavca za zdravje i napridak umiljeno i prileţno uzmoliše. I budući vrime došlo da se u paše pojde, svaki prija na stanu ruči se[37] i, vazamši ča triba biše, u paše živine pojaše; ke ustadiv se kupno za onimi ke zvon nošahu a vodci za pastirom jednim, ki svih spridu slatko surlajuć grediše, uputiše se.[38] I malne do podne navoljno drobne travice pasti živinom daše; pak, kako biše običaj, na plandišća[39] k gor rečenoj vrulji pod dubje u sincu dojdosmo. Tuj se svi razliko po travi, ka kako napisan sag od razlikih cvitov biše, rasedosmo. Niki ki noć mimošnu spali ne bihu, spati se kladoše, niki peti, niki surlati, niki čudno balikati[40], kako jim hot[41] želju nagovaraše. Tad Medar posluh uprosiv reče: – Bratjo, budući ne za moju hitrost al umićstvo, da za vašu pitomšćinu, glavar ja za ovi tri dni postavljen vrh onoga ča u vrime plandišća činiti se jima, budući dake učeru[42] mnozi od mladićev ovih, ne mogu neg reći umićo, pismi od ljubvenih

uzrokov peli, meni se, ako se tako vam vidi, starim govoru, da misal nabruse ča jutri peti jimaju. A mi danas družbu u utihi od mimošnih besideći držimo. I da znate, da nikomur se dopušća[43] neg od ljubavi pripovidati. Znam, da glasi naši slični nisu peti[44], jer s mladostju vrime hrlo leteći odneslo je naše slatčine i ljupki od poja glasi; zato sada, dokol ja reku, pripravite se i vi za manom reći.

---

[1] mjeseca svibnja

[2] zvuk jednog roga koji je vješto trubio probudi me

[3] *napam* – napevši

[4] *slavić* – slavuj

[5] *pojuć kleće* – pjevajući zaklikta

[6] među zelenim borovima

[7] *toje* – također, isto tako

[8] u slobodnom stanju, tj. nezarobljen ljubavlju

[9] Već sam izgubio svu vlast

[10] osjećam gdje cijelo tijelo kopni

[11] *plan* – plamen

[12] kod koje je moja sloboda

[13] Običaj se zadržao i do danas. Zoranić ga je možda primijenio pod dojmom svećanosti božice Pales u *Arcadiji*, Prosa III. (Štefanić)

[14] *rebega* – vrsta gudačeg instrumenta sa tri žice

[15] *surla* – zurla, svirala

[16] *žiriti se* – hraniti se

[17] *boje* – bolje

[18] koju dobrovoljno slijedim idući (grede) u smrt

[19] ali ga ne znam naći

[20] osim u očima koje me raniše (kojima sam poražen)

[21] jedan smiješan, ali vješt i skladan (narejen), zvuk stvarahu

[22] Pod Zorom Zoranić misli, prema grčkoj mitologiji, na božicu Eos, dok je Titon njezin muž, koji se od ostalih bogova razlikuje po tome što je uvijek star. (Štefanić)

[23] Ova slika odgovara jednoj strofi u Petrarkinu sonetu: *Amor con la man destra il lato manco...* Petrarkin »lauro verde« u Zoranića je »vita jela«. (Štefanić)

[24] jele voćem urešene

[25] *na lazno* – lagano

[26] jurim na svoju pogibelj kao riba na meku

[27] *pri voj* – pri ovoj

[28] *ka me uzi* – koja me zarobi

[29] Pošto je Poljko otpjevao pjesmu

[30] *vaju* – vas (dvojice – ostatak duala); ovdje – od vas

[31] *razvije* – razvidi, razgleda

[32] *sinžir* – lanac

[33] *prijal* – dobio

[34] *sal* – sisao

[35] *mem* – mojem

[36] *na rejena mista* – na određena mjesta

[37] U Štefanića bi to značilo da se svak prije odlaska rukovao sa svojima kod kuće; u Akademijinom rječniku, međutim, upravo se taj primjer navodi sa značenjem: ručati (tj. doručkovati). (Švelec)

[38] Ovaj prizor odgovara jednoj slici Zoranićeva rođaka i suvremenika Andrije Medulića u kojoj također pastir svira pred stadom. Medulić je poput Zoranića obrađivao u slikama i metamorfoze, kao npr. prijetvor Dafne. (Štefanić)

[39] *plandišće* – mjesto ili vrijeme za plandovanje, tj. provođenje odmora za podnevnih sati

[40] *balikati* – zbijati šale

[41] *hot* – pohota

[42] *učeru* – jučer

[43] da se nikomu ne dopušta

[44] nisu prikladni za pjevanje

Pripovist od pritvora Sokolara u vodu, a Jagice i Ružice u cvitke

Kap. IX

Poštovana bratjo i sinci, znajte da kako moj stari did, od koga se ja jedva spominam, koga i jime ja nošu, uspovidaše da u svoje mlade dni s mnozimi druzi na sajam u Adrijino primorje[1] u plemeniti grad Zadar pošadši i tuj u državah suseda njegova grada Nina, budi da sada staroga i krozi devet požegov[2] veći dil rasuta, dali plemenita, kako stara pisma kažuju, ča se oni dni zgodilo biše, pravljaše. Tuj blizu jedna vele umića i lipa vilenica imenom *Prislavka* u primorju općaše[3], u ke lipotu Protej[4], jedan morski bog, ljubavju zamamiv se napokom svoj ugojaj s njom imi, koja s njim začavši na vrime sinka porodi komu jime *Sokolar* postavi. Budući dake s velikim nastojanjem, raskošom i razbludom, kako takovoj majci pristoji se, othranjen i jur u devetom i desetom litu, kako dihu, biše, kada gizdavu, umiću i kriposnu deklicu *Jagicu* jimenom obljubi, ka ga, zač i on uljudan, dobrostiv i prikladan biše, srčeno ljubljaše. I mej njimi (ali da tako kripost od nebeskih zlamenov mej njimi jednako izvojaše i u njih jednaku vlast spušćevaše, ali,

orum
40]

kako stari govore, da jedan kip, ča su dva sada – muški i ženski – biše, i budući po svemogom tvorcu razdiljeni, kako sada jesmo, po sebi muž, po sebi žena, i zato po naravi u nas želja jest jednu k drugoj polovicu pridružiti) reć se more da mej njimi dvimi prem one polovice bihu, ke od pri razdiljene bile bihu, tako da u ona dva jedan kip

dospiven satvoren biše. I to slično reći se more, jer u njih dvih jedna duša i jednako hotinje biše, i ča jednomu to i drugomu ali drago ali mrsko biše. I, ne samo mej sobom dobrohotni, da i svim jinim dobrovoljni bihu, a to krozi kriposna dila njih[5]. Biše tuj jedna lipa deklica *Ružica* zvana, druga i tovariškinja[6] Jagice najotajnija[7], ku kako sestru i, ako se veće more, pravom ljubavju ljubljaše. Ona dake sve otajne stvari i ljubavi nje znaše. I nikuko vrimena tako prošadši, ulize u misal njoj ljubav Sokolarovu od Jagice odvratiti, a u svoju prijat ga; i budući većkrat po razlikih poslih želju svoju otkrila mu, ništar manje nišće opravi[8]. Zato sama u sebi namisli i reče:

Nigdar vuk po porucih ji[9]. I tako jedan dan nasamu s njim budući s primuklim glasom i prominjenim obličjem ono ča hotiše otkri mu. Da on, ki kripak i u ljubavi druge ustanovićen, pokarav ju i tihimi riči kako već, da bi se utažila i na to već nigdar ufala[10], usili se. I s tim ju ostavivši, ona, ali da ju usilna hot silovaše[11], ali da tako prez žvala nje bludna misal naporno hotiše, i pokol većkrat i već putov razloži, napokom (haj, nevirna i nepodobna ljubavi, na koliko zlo tvoji tražnici navodiš![12]) najdražu i najverniju družbenicu čemerom[13] umorit za svoju zljitnu hot[14] ispuniti odluči. I tako srebren kundir[15] vazamši, u črnu goru uputi se. I ne vele, kako ona ka mista znaše, prošadši, vidi kadi jedna zmija okol jednoga krasna cvitka staše okružena i kako od tuka njegova gojaše se[16], a druga zmija k njoj prišadši silovaše se cvit oteti. I mej njima boj pojamši jedna drugu jadovito zakla. To vidivši Ružica reče: Prem ča željah, to najdoh! – Ah, neboga, dali ne znaše ku kob to navesti jimaše,

jer mnogokrat gdo drugu šćetu želi, i sebi ju sam zapeli[17]. Vaze dake zmije Ružica i, čemer iz njih u

kundir ožamši, vinom ga smiša i prigodu čekaše kako bi ga Jagi popiti dala. I ne vele dan mimošadši, budući Sokolar jednu noć s Jagicom u ljubavi i milu govoru već neg u snu prošli i ka dnevu jedan drugomu na ručici usnuvši,

ova.

Sokolaru prisni se da na ravnu polju biše na kom tih, bistar i hladan vrućak izviraše; i vidi da ni zvir, ni ptica, ni pastir, ni vila na njem pijaše[18], neg samo jedna tiha, bila i mila golubica; i vidi da druga tujinka golubica pristrgši[19] da one ne biše, tuj piti hotiše. Da jedan iz visoka sokol zavijav se odagna ju; i većkrat ona prišadši, sokol odaganjaše, ni jinoga razmi onu jedinu piti dopušćaše. Vidi pake da sokola tuj ne budući, obe golubice pri vrulji jedna pijući, a druga hoteći, i meja se boj pojaše[20]. I jedna drugu jadovito zaklati hotijući, eto iz vedra neba oral ispustiv se obedvi najedno uhvati. I toj sokol poznavši, od tuge velike zavijav se i ispustiv se o vrulju sobom lupi i sam sebe razbi i u njoj se rastali. Tad Sokolar zapahnut izbudi se i nač sanja iziti imaše i ku kob doniti razmišljaše, kad ču iza sna skučeći i pomoć proseći Jagicu svoju. I drugom rukom obraz nje popipavši, najde da vas u mrzlu potu[21] biše. Tad tiho utirajući ju[22], ona nevoljno iza sna viknuvši zagrli i pritisnu se k Sokolaru: – Ne daj me – reče – srdačce! – Tad on milimi riči tišeći ju, opita ča joj je i zač u sni skučaše i tako pripadena izbudi se. – Ajme – ona reče njegovu ruku vazamši na svoje srdačce ko prez pristanka trepetaše – stani i – reče – drži da mi ne ujde[23]. – A on, ne da bi nat konac rekal, da kako prorokujući[24]: – Ne boj se – reče – neće tvoje prez moga, jer skupa ove jesu, pojti.[25] – Uprosi ju tad da mu sanju, ku prisni, reče. Tad ona sva drhćući reče: – Vidi mi se, sunačce moje, na zeleni tržanci pod jednim plemenitim javorom da jedna lavičica

mlajahna i mila pri potoku bistru i tihu u sinci raskošo počivaše. Pak jedna ljuta medvidica dojde i iz sini ju odagnat silovaše, a ona ne hteći i razgnivav se i zarativ se, jedna drugu ubi. Vidi mi se pake da potok plimu dvigši, dub javorov sa svimi žilami iz korena podri i zanese i meni, ka gledajući stah i lavicu milovah, čini mi se da voda srdačce zanese, i glas jedan čuh govoreći: Od suz je. I u tome se probudih. Tad Sokolar, budi da svoju i nje sanju razmišljajući i misalju razložeći ne mogaše neg na zal konac iziti da jima rasciniti, ništar manje njoj ka sva trepljaše, dali za većma ne rascvilit ju, svoju ne povida, i nju tišeći silovaše se razumiti dati joj da u sanjah vere nî. I sam sebe uza to tišaše riči od mudrih[26] da sanje nisu od vere; dali nika sumnja u misli mu biše, ka ne da mišljaše da onako kako su se prisnili, da inako, dali na zlo iziti imiše. Uto, dan budući, staše se, i Sokolar za svoje oprave opraviti otide. I k majci došad vas zlovoljan i zamišljen, a majka ga tako tužbena vidivši, kako onaka ga nadasve ljubljaše, ča mu je opita, i za ki uzrok prik običaja tako zlovoljan biše. Sve po put ća se s ljubovcom prisnil biše, povidi joj. Tad ona koliko more usili se utišiti ga, dali sanje razmišljujuć pogibili obim se bojaše. Jagica takoje sumnjiva, predljiva i zlovoljna kako pogubi nadijući se staše. Uto Ružica k njoj prišadši uprosi ju i nanuka da bi s njom nika bilja u goru pošla jiskati, ka joj vele potribna jesu, govoreći da joj

enski
nt.

beteg niki na srce nastupa. Ona, kako ka ju prez himbe ljubljaše ni sumnje od nje prijimaše[27], za njoj ugodit s njom ide. I mnoga bilja nabravši i dobar čas zakrzmavši[28], Ružica vrime videći reče: – Trudna mi si, sestrice – i pojam kundir od pri pripravan: – Na – reče – napi mi se, Jago! – A ona za poštenj ne za hudobu: – Neću pri tebe –

odgovori. Ružica tada, za sumnju od sebe ne dati, kundir, listo k ustom prikloni i malo okusi pak ga Jagi da; ka prez sumnje prijamši ga napi se. I tudihtaj ču da joj jad srce obuja. – Ah, Ruže – reče – ča ovo bi? Čuju da mi se srdačce razdira. – A ona njoj jur čemer ju obujamši: – Ah, nesrićo! – reče – ne mogoh tebe prez moga zla i smrti umoriti. – Tad čemer sasvima težeći, a poznavši Jaga da ju nahval otrovala biše, skočivši se i za kose ju popadši reče: – Neosvećena umriti neću. – Ne krati se tokoje i Ruža zlatonite kose Jagičine skusti[29], i tako jedna drugu skubući i čeprljajući[30] čemer jih umori onako kako se kupno držahu. Namiri se onuda s nevarke[31] Sokolar loveć projti i vidi ono ča mu vidivši toliku muku, trud i pečal zada, da ništar ne rekši samo svoju Jagu poznavši trepeć zamrvši nauznak pade i dugo vrime tako sta, dokle duh po ajeru nikoko pobludi[32]; pak u se vrativši se i dvignuvši se, pomislite u koj se stavi najde. – Aj – plačući i vijući – Srdačce moje! – reče: – sada poznaju da se sanje obiju nas izbiše. Aj, nesrićo, poznaju da gdo mni veće u krilu biti ti i od tebe već nigovan i najviše uzvišen, tad se u najdolnjoj propasti tvoga kola privraćenjem najde. Aj, ljubavi prezočna! sad očito poznaju da mene radi ovu prez očiju u ljubav moju na moje i moga srdačca i svoje skončanje tvojim prezrednim i prezrazbornim načinom dovela si[33]. Aj, nepravedna ljubavi! kako brzo i u magnutje oka mogu reći da mi sve moje dobro krozi te poginu.

Aj, pravdo vičnja! kako trpiš da prez uzroka pravednik s grišnikom jednako pati! Aj, svitovne slave i slasti, koliko hrlo i kako munja iščeznete! Aj, smrti,

mnia
[42]

jednačenje svega, i mene, znaj, da ćeš brzo zapliniti, Aj, tugo, aj, žalosti, aj, gorkosti, aj, boli

srca moga! – Te i jine tužbe plačući i Jagicu zagrliv celivajući, bijaše[34], razdiraše, skubiše sam sebe vijući; pak na Ružicu pogledav: – Aj, nebogo! – reče – kako na takov nerazborit i britak konac ljubav more te dovesti, da sama sebi, inih hoteći umoriti, i sebi prostila nisi! – Tad opet ječući Jagicu zagrliv celivajući: – Ajme! – reče – neću već moći ličca ova ljubeć uživati. – I to govoreći većma zagrliv ju na nju zamrvši pade. I pokol se u nj duh vrati, pokleknuv tako se uzmoli: – Slavna božice od ljubavi, kako si jednako u nas tvoj plam užgala bila i do smrti uzdržala, molim te za tvoju najsrčeniju ljubav, ku Adoniju[35] nosi; rači tvoju vlast i moć ukazati i satvori ovi kip u kojugodir stvar ka jime nje dug vik uzdržati bude. – Tad Venus, kako ona ka prosećim milosti ne krati,

Jagice u
a Ružice
u. Kako
ovite
tako obe
dovito
3]

tudihtaj Jagicu u jagodu, a Ružicu u ružicu, onako kako zagrljene stahu, skupno pritvori. I kako vidite, to je uzrok da jagode skupa s ružicami restu. Tim pritvorom ne vele vesel, dali nikuko utišen Sokolar, pokole gorkimi suzami jagodu zali, vas tužben i plačan k majci na stan dojde. Prislavka, majka njegova, tolikoje krozi sinkove sanje sumnjiva staše[36] i pokle ga na stan tako tužbena dojti ugleda, prepadena, ča mu je opita ga[37]. A on sve, kako se zgodilo biše, po put povidi joj. Tad ona tišeći njega obitaše mu liplju, plemenitiju i kriposniju ljubovcu najti. Da on ničimre mareći i na krilce majčino prostriv se, ni utišit mogući se, i udilj cvileći i jadajući na majčinu krilcu

Sokolara
ka je u
i selu·

u vodu po kriposti nebeskoj satvori se, ka voda još jime njegovo Sokolar uzdrži[38]. A majka mu tužbena i plačna dugo vrime žaleći ga osta.

Tad jednomu u obličju umiću mužu[39] reče: – A sad za mnom ti, Repelja, čagodi ijupko i milo uspripovidaj. – A on tiho podvignuv oči i po svih pogledav reče: – Bratjo poštovana, pokol od ljubavi i od pritvorenja početak govorenja bil jest, i ja hoću takoje vrh toga reći.

---

[1] Jadransko primorje

[2] devet požara. – Zoranić voli simboliku brojeva; pod devet požara mogao je ubrojiti stradanja grada za seobe naroda u VI st., za dolaska Hrvata, za ugarsko-mletačkoga rata 1527, ali Zoranić je naročito imao na pameti najnovija stradanja grada, i to za turskih provala u mletačku Dalmaciju, a posebno u okolici Zadra. Tako je Nin bio opsjednut od Turaka 1501, a stradao je i za ponovnog tursko-mletačkog rata 1527. (Štefanić).

[3] *općaše* – življaše

[4] Protej je u grčkoj mitologiji vidoviti pomorski starac podložan Posejdonu; ime njegove žene je Psamathe. On počiva na otoku Pharosu. (Štefanić)

[5] *dila njih* – njihova djela

[6] *tovariškinja* – drugarica

[7] *najotajnija* – najprisnija, najpovjerljivija

[8] ništa ne postigne

[9] Nikad vuk po porukama ne jede.

[10] nikad ne ufala

[11] *usilna hot silovaše* – prisiljavaše (ju) silna želja

[12] na koliko zlo navodiš svoje sljedbenike

[13] *čemer* – otrov

[14] *zljitnu hot* – zlu želju

[15] *kundir* – kondir, vrč

[16] hrani se njegovim sokom

[17] na sebe je sam navede

[18] ne pijaše

[19] uvrebavši zgodu (Štefanić)

[20] i među sobom zametnuše boj

[21] *u mrzlu potu* – u ledenom znoju

[22] brišući joj znoj

[23] drži da mi ne uteče

[24] Nejasno. Možda bi moglo biti ovo značenje: a on ne da bi »nat« (nije li to *na to?*) izrekao svršetak, izrekao značenje te zgode... (Švelec)

[25] Poredaj ovako: Ne boj se, neće tvoje (srce) prez moga pojti (poći), jer skupa ovdje jesu. (Švelec).

[26] *riči od mudrih* – riječima mudrih

[27] niti ne sumnjajući u nju

[28] i zakasnivši dosta vremena

[29] skupsti, čupati

[30] *skubući i čeprljajući* – čupajući i grebući

[31] *s nevarke* – iznenada

[32] dok mu duh po zraku malo ne polebdje

[33] Nije sasvim jasno. Smisao bi mogao biti ovaj: sada jasno vidim da si ti, bezočna ljubavi, ovu (Ružicu) navela na mene i na moje srdačce (Jagicu) svojim neurednim i nerazboritim načinom. (Švelec)

[34] *bijaše* – udaraše

[35] Afrodita (Venera), »božica od ljubavi«, naročito je – po jednoj priči – nježno ljubila Adonisa; na njezinu molbu Zeus ga je po smrti oslobodio od obaveze da stalno boravi u carstvu sjena. (Štefanić)

[36] kojoj je također zbog sinovih snova bilo sumnjivo

[37] upita ga što mu je

[38] U Privlaci, nedaleko od Nina, i sad se jedan bunar kraj crkve zove Sokolarovim imenom, i jedna priča pripovijeda da ga je načinio neki Sokolar, brat Novaka i Vida. Inače sličan motiv nalazi se u Ovidija (*Metamorfoze*, XV), gdje se nimfa Egerija od žalosti za mužem pretvara u izvor. (Štefanić)

[39] po obličju mudrom muškarcu

[40] Mišljenje starih.

[41] Poslovica.

[42] Smrt sve izjednačuje.

[43] Kako obje jadno umriješe, tako obje rađaju jadno voće.

Od pritvora Dražnika i Novaka, od Jele i Mare i Prislavke pripovist

Kap. X

U moje mlade dni budući ja k jednomu momu kako didu jimenom Zatonu[1] Primorcu, poštovanu pastiru pošal i s njim za trpezom budući, od jednoga netja[2] njegova jimenom *Dražnika,* sina vile Primorke, i od drugoga, sina Prislavke, jimenom *Novaka*, sestre Zatonove, a brata Sokolarova, i od vil dvih ča se zgodilo biše tako pravljaše. Dijaše dake da Dražnik i Novak budući bližike[3], jednolitci[4], kriposni i umitelni jednako, a jer vazda prilika priliku ljubi, jedan drugoga kuko već se more tuko srčeno ljubljaše. I budući većkrat Prislavka sina Novaka i netja Dražnika strašnom smrtju Sokolarovom strašila, a to da se ženske ljubezni varuju[5], oni dake veći dil u lovi daše se; vas svoj ugoj i blagost u njem imihu: nigda sminimi hrti strašljivi zeci slideći, nigda šteneti divji prasci u gustih luzih hitro privarajući[6], nigda u gorah s jakimi medvidi boreći se i u grlo oružnu ruku gnetući ubijahu[7], nigda polag vod golube ali jine ke jatom gredu ptice mrižami pritiskajući. Tim vazda skupni u svakom lovu srićni bihu i blagi. I budući jedan dan obadva s luci i strilami lovinu išćući mnoga polja, dolce i brda, dubrave, luzi i gore prošli, napokon na tretu svitlost[8] u ovoj gori košutu jednu upaziše. I tragom tražeći napokon većkrat ustriliv ju, li bižeći ona k jednoj bistri vrulji, ka pod dubom u sini tiho romoraše pride. I tuj košuta trudna i na smrt izranjena žitak dospi[9]. A oni za njom tražeći

tuj najdoše mrtvu, i trudni buzdući, pokle ju svu razgledaše i vodom sebe prohladiše, počinuti hteći na drobni travici obadva legoše i usnuše. Vidi tad u sni

Dražnika.

Dražnik da sideći pod jelom zelenom i slatkost tiha vihra uživajući, jedna grličica ljupka i mila dobrovoljno u krilo mu prileti kako da bi najpitomnija bila, koju on vele ljupko prija. I mileći ju i pitomeći vidi mu se da iz jele jedan oral zlatom glavom, a s kreljutom jednim bilim, drugim crnim, ne domišljajući se hrlo priletiv iz krila mu ju uhvati i unese. A on skočiv se i na najviše kite od duba[10] za hoteći ju oteti penjući se, ispade mu se vlastiti verni mačic, a on za njim omaknuv se da se na nj upadši probode[11]. U to prem vrime Novaku tolikoje

Novaka.

prisni se da srićom na tržanci najde zlat i hitro kovan prstenak z dragim kamičcem u njem, ki vesel vele od njem pokol razgledajući ga oči napita[12], blagovit na lihi prst[13] live ruke postavi ga. Vidi mu se pake da k jednoj hladni vodici prišad žaju ugasit hteći i vode pojimljući iz obih ruk slatko srčući tuj nesrićom prsten u vodu pade mu. A on trepeć doseći hteći ga, po dnu, ko ne vele dumboko biše, iskavši ga, od tole vidi da s nevarke iskomoli se[14] jedna človičja glava i reče mu: – Aj, nebore! znaj da sam ja brat tvoj Sokolar u vodi pritvoren, i prsten ki išćeš uzrok će biti da skoro mene slidiš. – I to rekši opet u vodu pogruzi se[15]. Tuda lovom gredući dvi prilipe vile *Mare* i *Jela* trudne k vrulji dojdoše: Jela sva zelenim odivena, a Mare sva u bilu; svakoj samo dvi kosice od spridnjih vlas spletene, svi ostali vlasi podivjajući rastreseni na pleći kako sunčeni zraci razbludno pušćahu; na svakoj venac od razlikih cvitov zlatom povit, a biserom nakićen, glavice rešaše; svaka uzdržana malne do kolina u okolicah ne vele više

gležnja sredno zapetimi, svakoj do grla putačca[16] zlatimi zaponci sprid zapeta dvi jabučice zakrivaše: u svake luk demirskim tegom hitro napisan[17], a pri bedrih tulica zlatopernimi strilami. I tuj došad i najpri košutu mrtvu vidiv i porazi[18] na njoj od jadovnih[19] strili i dobro razvidivši poznaše da od umićih i jakih ruk udorci bihu, jer svi kako upireni[20] bihu. I kako nikom zavidošćom[21] ukorene stahu, kad Jela nič obrativ se vidi ova dva mladića na travici raskošno ležeći, i k Mari obrativ se: – Nut – reče – ono lovci čija lovina ovo jest. – A ona obazriv se, lipotu i mil pozor njih vidiv, sva se začudiv vrh sebe sta[22]. A ljubveni bog, ki zakriven mej dvimi druzi staše, zlatopernu stril na svionu tetiv staviv i k desnomu sascu[23] protegnuvši ispustiv, obe dekle u srdačca udri i u njih pake mil oganj, Jeli od Dražnikove, a Mari od Novakove ljubavi po svojoj naravi i običaju prez milosti užga. One još ne znajući ča je ljubav ili ča se zove, jer samo dobrohtinje po zapovidi Dijane[24],

7· [54]

božice njih, meu njimi općaše, i čujući da jim se srdačca u slatkosti nikoj užgaše, svaka k svomu prišad i speći jim svoj venac na glave staviše i luci njih, ki tuj polag njih stahu, vazeše, a svoje na misto njih postaviše. Još s nikim stidom ne smijuć zbudit jih, dali nad njimi njih uljustvo i lipost razgledahu: vlasi ne duzi, dali kako zlate žice, ali kako nič jino[25] ča jim se već pristoji, u svakoga samo zelenom javorovom kiticom u venac ugnutom pritisnuti, a čelo svakomu kako od čista i glatka dijamanta, nijednomu još mah rumeno i bilo ličce biše[26] oskvrnil. To jedna drugoj čudeći se hvaljaše, i većkrat posumnjiše da bozi bihu i u lovu budući trudni počivahu. O koliko z dobre volje zbuditi bi jih, da bi jim niki stid od dvorna činjenja u srcu ne bil, a to za moći njih ljubveni i mili[27]

očice viditi! Sumnjeć pake da jih tkogodi ne zastane[28] s česa bi jim prid Dijanom i vilami prirok bio, i jino ne mogući, oči napitavši otidoše i ne vele odašadši pri jednoj vrulji pribistri sedoše. Bihu se zbudili već neg dva braca i na glavah venci našad, a luci prominjeni, rekoše: – Nisu neprijatelji bili! – i ono prem ča bilo biše prisudiše[29]. I dobri kobi ufajuć[30] ustaše i odlučiv otkud bolja kob izide pojti, eto jedna golubica iz duba iz desne buknu i prid njimi leteći put bljuditi ja, a oni za njom
a·[55] stanoviti dobri kobi[31]. Aj, ljucko himbeno uzdanje, kako u malo vrime srića slatka i blaga ukaže se, a pak kako munja otide! Tako dim od ovih dviju mladić, da jih otprve u svoju blagost i slast, kako se svitu ali navlastito mladim vidi, privede, a pak ne samo njih da i nje[32] na nedostojne smrti dovede.
Ni se tomu človik čudi[33], jer to vazda nesriće i ljubavi svitovne bili su dari. Dovede jih dake golubica kadi dvi deklice na tržanci pri vrulji mej sobom od zgubljene slobodi, a ne znajući kako, pripovidahu. Tad mladići, kako se pristoji, boga ime zazvaše i od dekal dvoran odgovor imiše. Oni svaki svoju obimi rukami za mišće popadši: – Aj, slatke, ne samo od lukov naših da i od srdac lupežice! – rekoše. – A one sramne potezahu se pobignuti hoteći. A oni jih laskajući kako j' običaj ljubvenikov ali – za bolje reći – kako jih ljubav učaše, razlikimi dvornimi riči nastojahu ono ča željahu od njih imiti. I toko njih slatke i medvene riči i već semoga ljubav more, da ne samo srdačca dvih poraženih ljubvenimi strilami mlajahnih vil da svako mramorno srce i svake ljute zviri bili bi ukrotili.
I premda nikuko, kako je ženski običaj, odrvati se hteći napokon dobiti se daše, i dobrovoljno konac on ki svaki ljubvenik želi, narav jih učeći, skupno oćutiše. I jer jur sunčena svitlost u more svitlu

glavu pogruzila[34] biše, red i uvit davši opet kako se i gdi najti, ljupko se i milo zagrliv i poljubiv, svaki u svoju stranu otide. Zgodi se pak da Dijana, božica nad lovom i vilami, za vile pohoditi, ke tuj bihu, iz dalekih stran toti dojde i, kako običaj nje biše, sve kako i ča činjahu znat hoteći i ča učiniti imahu učeći jih, sve prida se zapovidi da pridu. Mnoge dake i mnoge i mej jinimi ove dvi pridoše. A Dijana, kako nje vidi, kako ona ka po božanstvenoj kriposti poznati mogaše, vidiv da ove dvi od človika oskvrnjene bihu, mnogo gnivna i rasrjena na nje bi. A one neboge poznavši ju u obličju u big obratiše. Da ona: – Nećete – reče – nevernice zakona moga, strili mojih uteći moći! – I luk napan[35] i strilom protegnuv

Jele i
6]

najpri Jelu pak Maru u srdačce udri i obima najedno čini i žitak i tek dospiti[36]. Pak da jinim ukor i zrcalo budu, Jelu u vit i visok dub, a Maru u vruljicu kripostju svojom pritvori. I dub ta jime nje prija i uzdrži i jela zvan jest općeno, a vruljica od Mare stvorena Mramorna vrulja do današnjega dne zove se[37]. I budući većkrat Dražnik i Novak bludeći jiskali jih, dali nigdar od njih glasa ni priglasja slišili, na roditeljske stane otidoše. I ne samo sumnjivi da i rascviljeni sasvima krozi njih[38] bihu, i ne znajući ča se zgodilo biše, obadva zajedno Prislavku uzmoliše da bi jim htila poviditi ča se od dvih vil zgodilo biše. Budući ona hitra i umića vilenica i svojom meštrijom izvidit mogaše, ona za sinu i netju ugoditi, sve kako je prošlo izvidi, dali dugo vrime ne poviditi usilova se, bojeći se da se i ovim kako i Sokolaru zaradi velike i nesredne ljubavi kigodi zal prirok ne zgodi. Da oni tolikimi suzami i molbami napokom da jim reče uprosiše. A ona po put kako od Dijane Jela u jelu, a Mare u Mramornu vruljicu satvorene bihu,

ukratko jim povida; pak da se i oni Dijanina gniva varuju, uzmoli jih i zapovidi i da se miru dadu i ono ča nebesa hote trpe i podnašaju mirno. Oni, budi da se veliki krozi toga žalosti daše, ništar manje za tada prid njom neg nikuko poplakav pak otidoše. I prišad Dražnik na stričeva i svoja stanja[39] polag mora sideći tako se tužaše: –

Aj, neverna, nejistina, himbena i prezrazborna nesrićo! Koliko u malo vrimena čini mi svu radost, sve veselje, vas ugojaj, svu ljubav, sve blagovitje, vas mir, vas raj moj u žalost, u dreselje[40], u omraz[41], u trudi, u rat i u sve zlo obratiti! Aj, nesriće! Pravo se reče da na kolu sidiš slipa, koje prezrazbornom voljom privraćaš[42]. Udilje[43] privrnula si, ajme! naopak vas žitak moj, ni veće živiti hoću. Zato, smrti, ako ko smiljenje u tebi jest, hodi ter me oprosti od ne jedne da od svakčasne i nepristale smrti. Ajme, svaki živući po naravi pogubu i smrt biži, a ja sâm ju dobrovoljno – za iz gore tuge neg je smrt iziti – zovu. I prem ako diju da

m
ium mors

smrt najstrašniji konac jest, ništar manje meni se medvena vidi[44]. Ajme! čuju da mi suzami moć žitka kopni, ni ove suze istine jesu, negli tov od udi mojih ki bi htil naporito van iziti[45] kako voda iz staklena suda komu je
zjatje usko a ostali kip raskošan, i njim nagnuvši za hteć najedno van iziti ne more neg po malo po malo kljocajući van kapati: tako prem žitak moj kopni. Aj, smrti nemila, pokle ti nećeš iz ove uze, iz ovih muk osloboditi me, na tvu malu hvalu pačeli na sramotu tvoju sad sad u tvoj dvor dojti hoću.[46] I to rekši, pojam svoj bridak mač i rat[47] k svojim bilim prsom prisloniv i kip ispustiv, prsi i srdačce probodši rat na pleća izajde,
i prem kako gizdav cvit ralom prikošen[48]

eus veluti
s
s aratro,
scit
s lassove
ra.
us·[58]

problidiv žitak dospi.

Tuj vila Primorka, njegova majka, prišad i sina jedinoga probodena i mrtva ugljedavši – pomisli svak ka nje žalost i tuge bihu. I pokol dugo vrime nad njim plaka i suzami opra, još po svojoj morskoj kriposti u hladnu i bistru vruljicu u primorju pritvori ga. I voda ta još jime Dražnika uzdrži[49].

ka u vodu
na
.

Novak, pokol smrt draga druga sliša, budi da ne manje neg on u tuzi i žalosti biše, dali smrt njegova vele veće mu je pridna[50]; i za iz tug i žalosti izajti, razlike smrti sam sebi stvoriti iskaše. I jedan dan toliko na krilu materinu plaka, da se u vodu kako brat Sokolar rastali. I ta voda jime njegovo današnji dan uzdrži i

Novaka
ka jest u
i·

Novak se zove[51]. Vidiv Prislavka obiju sinak i netja britke smrti i pritvorenja, mnogo žalujući jih ukratko skonča život svoj i tu j' ukopana. Zemlja ta jime nje dugo vrime uzdrža i Prislavka država ta zvana bi, da pak po tuj stećih

vlake ka je

jime joj promini se i ne već Prislavka da Privlaka[52] do sada zove se. Protej, bog morski, pokol obiju sinov i ljubovce smrti vidi, svoju dragu Prislavku milujući, rukami svojimi

ptiče od
an
u.

zagrljenu vazda drži. Jela i Mare, budi da život, u dub jedna, u vrulju druga, pritvorena bihu, ništar manje svist jim još neoskvrnjena u pritvorih osta. I

premda one na planinah prik gor, a Dražnik i Novak u donjem primorju pritvoreni bihu, ništar manje za srčenu ljubav, ku u životu jedan drugomu nošaše, pod visine gorske i pod dubine morske i tuku zemlju prošadši, Mare granom od vrulje svoje svoga Novaka većkrat najti grede, i granu potokom dileći Dražniku listja jelova, ko od zlatovitih vlas Jelinih stvori se, za ljubav većkrat donaša, kako oni ki tuj stoje većkrat vidili su. –

Dospi pripovist Repelja s mnogom pohvalom od družine. Tad red budući *Valjku* rekoše[53]: – I ti nu reci, molimo te. – Tad on ne vele postavši tako poče:

---

[1] Zaton je selo jugoistočno od Nina.

[2] *netja* – nećaka

[3] u rodu

[4] *jednolitci* – vršnjaci

[5] da se čuvaju ženske ljubavi

[6] katkad s hrabrim hrtovima slijedeći strašljive zečeve, katkad s hitrom štenadi iznenađujući divlje svinje u gustim lugovima

[7] koje ubijahu nabijajući im u grlo naoružanu ruku

[8] Bit će latinski *hora tertia*, tj. oko 9 sati. (Štefanić)

[9] *dospi* – završi

[10] *kite od duba* – grane stabla

[11] a on se za njim omaknu i, pavši, nabode se na njega

[12] i on, veoma mu se veseleći i razgledajući ga napita (napase, nahrani) njime oči

[13] *lihi prst* – mali prst

[14] *s nevarke iskomoli se* – iznenada pomoli se (pojavi se)

[15] *pogruzi se* – uroni

[16] *putačca* – puceta, dugmad

[17] *demirskim tegom* – damašćanskom izradom vješto išaran (prema Damasku)

[18] *porazi* – rane

[19] *jadovnih* – otrovnih

[20] *kako upireni* – kao naciljani

[21] zavist ih je ukorila, tj. osjetile su zavist prema vještim lovcima

[22] zagleda se, zastane (prema tal. *star sopra di se*) (Štefanić)

[23] *k desnomu sascu* – prema desnoj sisi

[24] Dijana (Artemida) jest u grčko-rimskoj mitologiji i božica djevičanstva i lova i ona je vrlo vješta u strijeljanju i najmilija joj je zabava lov. Obično je prati roj nimfa (vila), kod kojih ona teško kažnjava povredu nevinosti. Pjesnici su voljeli prikazivati motiv ljubavi Dijaninih nimfa i Dijaninu kaznu; tako Ovidije u »Metamorfozama« (priča o Kalisti), Boccaccio u »Ninfale Fiesolano« i dr. Naš se Zoranić u ovoj priči prilično držao glavne radnje u »Ninfale Fiesolano«. Ondje mladić Africo obljubi Dijaninu djevicu Mensolu, pa kad to božica dozna, pretvori je u vodu. Africo se još prije njezine smrti sâm ubio jer Mensola ni nakon nekoliko mjeseci nije bila došla na ugovoreni sastanak. Po njima se dvije rječice kraj Firence nazivaju Africo i Mensola. (Štefanić i Švelec)

[25] *nič jino* – štogod drugo

[26] ne biše

[27] njihove ljubljene i mile (Štefanić)

[28] da ih tko ne zateče

[29] prosudiše, dosjetiše se (Štefanić)

[30] i nadajući se dobroj kobi

[31] uvjereni u dobru kob (Štefanić)

[32] njih

[33] Ne treba se čovjek tomu čuditi

[34] *pogruzila* – uronila

[35] *napan* – napevši

[36] prekinu život i njegov tijek

[37] Jedan predjel jugozapadno od Nina, u pravcu Zadra, zove se i dandanas Mramor. (Štefanić)

[38] *krozi njih* – zbog njih

[39] I kad dođe na stričeva i svoja imanja

[40] *dreselje* – žalost, tuga

[41] *omraz* – omraza

[42] Pravo se kaže da sjediš slijepa na kolu koje nerazboritom voljom okrećeš.

[43] *udilje* – odjednom

[44] ipak se meni čini slatka

[45] to odista nisu suze, nego sok mojih udova što bi silom htio izići van

[46] Smrti nemila, kako ti nećeš da me oslobodiš iz ovih muka, na tvoju malu hvalu, dapaće sramotu, sad u tvoj dvor doći hoću.

[47] *rat* – vršak

[48] kao lijepi cvijet pokošem ralom

[49] Dražnik je danas jedno polje u okolici Zatona. (Štefanić)

[50] Nejasna riječ; možda znači strašna. (Švelec)

[51] Tako se zove jedan bunar u Privlaci koji pučka predaja pripisuje nekom Novaku. (Štefanić)

[52] Privlaka je staro selo sjeverozapadno od Nina, kraj tjesnaca (valjda negdašnje prevlake) što dijeli kopno od otoka Vira (Puntadure). (Štefanić)

[53] Kako tada red bijaše na Valjku, rekoše:

[54] Moć ljubavi.

[55] Treba zapamtiti.

[56] Jelin i Marin prijemor.

[57] Smrt je najstrašniji kraj.

[58] Tako rumeni gine i vene na polju cvijet, kada ga podreže plug, i na vrat malaksali tako spušta glavicu mak... Vergilije. *(En. IX, 435-436)*

[59] O Privlaci, koja je selo.

Od Marcele u murtelu, Asela u bašel[1] pritvor, pripovist

Kap. XI

Biše u gradu Ninu mladić jedan plemena kolina[2], ki jime *Asel* jimiše. U suprotiv hiže njegove biše tolikoje u plemenita dvoranina hći, divojčica već neg uljudna i gizdava, koj jime biše *Marcela*. Obiju ta jimena u gradu tom opće se, jer poštovane kosti svetoga Asela, biskupa, jednoga od sedamdeset i dvih Isukrstovih učenikov, tuj počivaju i počteno u srebrnih i pozlaćenih pločah odivena jesu; i tolikoje svete Marcele, službenice svete Marte, kosti

venter
ortavit·

blažene jesu, i Marcela ona bi ka Isukrstu pripovidajući plod i utrobu majčinu blagoslovi[3]. Ta dake Asel budući jednolitan[4] s Marcelom i sused iskrnji[5], jednako se gojahu i ditinjski ljubljahu; i lita prohodeći, a oni već človičeći se[6], ljubav jednako s kipi njihovimi u njih i mej njih restiše. I jur na junačku stav i pamet došadši, videći starji njih toliku ljubav, dogovoriv se, kako običaj jest, blaženim uzlom zavezav pridružiše. Ki, kako ja mnju da iz nebes jednak njih voj od zvizd izvojaše[7], skupljeni dake veće neg se reći more kriposnom ljubavju ljubljahu se, i vrh svega svakomu mili i ugodni krozi kriposna dila njih bihu. U takovu dake časnu žitku živući i ne vele vrimena mimošadši,

kako običaj nesriće jest, zavidostju potaknuta, njih takov čestit žitak uzgrusti joj se[8] i svojim obrtljivim kolom privrnuv, ljubav njih i život

najedno, kako reći hoću, privrnu. Budući dake po običaju Asel svojom dragom Marcelom na prozoru jednom, ki nad perivoj gledaše, i tuj po običaju mladoženac šegajući se mej sobom i po perivoju razgljedajući, po kom, jer protulitje biše, razlika cvitja cvatihu i dubja sva cvitom razlikim pokrivena vijahu se[9], po kih svakojake ptičice ljubavju užgane, za draže se ljubvenikom učiniti, slatko i razliko žuberahu, toti dva draga druga razgledajući ljupko zagrljeni, ljubavju sasvim ofrajani[10], tiho i slatko usnuše.

Asela.

Prisni se tudihtaj Aselu da na nebesa uznit bi i tuj čuda razlika razgljedajući mej jine stvari vidi da prik reda i ne po običaju misec i zvizda Danica zadruženi zagrliv se skupa stahu. I tomu čudeći se vidi da žarko sunačce pake došad obadva popali, budi da pake, kako mu se vidi, da obadva jasnuti počaše. U to vrime Marcela

Marcele.

u sni duhom vidi da u jednoj plitki korabljici s dragim drugom svojim u strašni pučini valovita mora na veliki tišini i blagovitju časna provažaše se. To Neptunu, velikomu bogu morskomu, pripovidano i na njih klevećući govoreno da njega božastvo raspravljaju[11]: on dake, kako većkrat običaj njegov jest, razgnivav se, smuti se vas i u Junone oblaci a u Eola vitri zajamši, sve more i u vrhe i gore razvali za hoteći korablju potopiti; koja po nebeskoj vlasti vojena od vala do vala, budi da strahom velikim, priskakaše, i napokom na tolikoj dubini vidi se, da kako u najdonjoj propasti paklenoj biše, dali pake opet gori dviže se, da deri do misečnoga neba korablja dojde, ku misec pojamši k sebi prija; i zatim vidi joj se da dva bila cvitka u korabljici procvatoše. Potom toga izbudiv se jedan drugomu svoju sanju pripovida i vrh njih nikuko, dali ne vele razložeći, nač i kako iziti imihu[12], napokom (aj slabosti svitovne hitrinje!) u

dobar konac jih istumačiše. Ne vele vrimena potom mimošadši, budući Asel za olahčati brižljive misli u perivoj sašal i po njem pošetavši i pod dub jedan zelen i voćem rodan citar sede i tuj side razmišljaše gledajući gdi slatko gukajuć grličica jedna drugu izgubivši milo ječaše. Uto iz vedra neba sverutni trisk[13] iz sinja oblaka ispušćen Asela udri i tudihtaj u prah zavi. A tomu svidočanstva ne budući, dugo vrime po roditeljih dali već po vernoj ljubovci Marceli s mnogimi uzdasi, s plači i poruci iziskovan bi, ni od njega glasa ni priglasja čuti mogaše se[14]. Zato već od svih Marcela tužbena i žalosna pribivaše. Pokol dake Asel po taki put umoren bi, bozi za niku milošću

Asela.

u mirisno zelje[15] i cvitak ga satvoriše, ko u mistu gdi ubjen bi mirisno izreste. To dake zelje po perivoju grede tužbena Marcela videći da novo izreslo biše, vazamši u plemenit sud usadi i na prozoru nigujući i gojeći držaše. I jedan dan na prozor nagnuv se, to zelje privonjujuć i gorko uzdišuć plačući na svoga Asela pomišljaše: i na želju slatkoga mirisa utrgnu kiticu jednu. Aj, čudo veliko! Eto glas jedan sliši govoreći:

uid miserum
ceras Marcella?
n parce sepulto·[18]

Ne razdiraj kosti nebošcu, Marcela,
ukopanu prosti, pritvor sam Asela.[17]

To čuvši Marcela već neg se reći more zasnićena i tugom obujata zamrvši pade, i pokol duh nikuko bludi, u se vrnu se. A Marcela koliko i kako gorka osta, svak po sebi pomisli: rike od suz iz očiju ispusti, rumena ličca razdri, bili prsi istuče, a zlatovite kose oskube[19]. I pokle u snu po put umor i pritvor Asela svoga pozna, u toliku žalost zajti se

ču, da vite kose najpri, pak ruke i glavu u mirisno zelje, a noge u žile još živa pritvorit oćuti, uz svoga Asela u zelje

jednako pritvorena osta. Poznam dake njih oboj konac i pritvor, ta zelja dugo vrime jime njih uzdržaše, Asel i Marcela zovuć se, da pak jimenom prominjenim, ne Asel da basel, i ne Marcela da murtela, sada od nas zovu se. I cića uzroka toga basel i murtela na prozorih u plemenitih sudih usajena po mladih plemenitih deklicah čestito goje se.

Dospita po Valjku pripovist[20], od ke ja mnogo kako od prvih dvih uzveselih se, znajući sva mista i vode od kih pripovidali bihu i prem ta jimena uzdrže; još veće bih blagovit da deželje moje po svitu znane jesu. Naredi Medar da Miroj svoju pripovist reče. Tad on dobrovoljan poče:

---

[1] *bašel* – bosiljak

[2] plemićkog koljena, plemenita roda

[3] Sv. Asel (Anselmo) i Marcela ninski su sveci. Prema staroj tradiciji, Asel je bio jedan od 70 Isusovih učenika i osnivač ninske kršćanske općine, odnosno prvi ninski biskup. Ovamo ga je, navodno poslao sv. Pavao. Po istoj legendi, tada je došla iz Marsilja u Nin i Marcela, službenica sv. Marte, da u Ninu, svojem rodnom kraju, širi kršćanstvo. Ninski su spomenici puni tradicije o tim svecima: sv. Aselu (Anselmu) posvećena je bila od davnine ninska katedrala, gdje se častio 26. svibnja i gdje su se čuvale njegove moći od najstarijih vremena do danas, i moći sv. Marcele čuvaju se u Ninu, gdje joj je u čast bila podignuta crkva u ranom srednjem vijeku i gdje se kao zaštitnica Nina slavi 25. kolovoza. Jedna vrlo stara predaja veli da je Marcela bila ona žena koja je iz svjetine kliknula: *Beatus venter qui te portavit et ubera quae succisti.* (Blažena utroba koja te nosila i prsa koja si sisao. Luka, 11, 27). (Štefanić)

[4] *jednolitan* – vršnjak, istih godina

[5] *iskrnji* – bliski

[6] *človičeći se* – rastući, odrastajući

[7] njihov zajednički put bio je vođen od nebeskih zvijezda (tj. bilo im je suđeno da se ljube) (Švelec)

[8] *uzgrusti joj se* – dojadi joj

[9] viđahu se

[10] *ofrajani* – obuzeti

[11] i o njima klevetnički rečeno da ogovaraju njegovo božanstvo

[12] Nakon toga, kad se probudiše, jedno drugomu ispripovijedaše svoje snove i pošto ih malo, ali ne temeljito, raščlaniše da vide što bi trebali značiti ... rastumačiše ih da će imati sretan svršetak.

[13] *sverutni trisk* – gromovit tresak

[14] ne mogaše se

[15] *zelje* – biljka

[16] Blažena utroba koja te nosila. *(Lk 11, 27)*

[17] Ne razdiri kosti jadniku, Marcela, Pokopanu oprosti, prijetvor sam Asela.

[18] Što me trgaš jadnika, Marcela. U grobu me pusti... Vergilije. *(En. III, 41)*

[19] a zlatovite kose iščupa

[20] Pošto je Valjko dovršio pripovijest

Od Ljubice i Ljubidraga pritvor u ljubicu cvit i cvit ljubidrag, pripovist

Kap. XII

Slišio sam od starih, mila družino, uspripovidajući, da Apolo, sunčene svitlosti vojvoda, zaljubiv momu jednu koj jime Klicija[1] biše, i ona tuku ljubav u njega postaviv, da premda je sada u cvit pritvorena, sumnjeć da ga ka ina ne obljubi, kude on po nebu svitli, tude ona za njim cvitom obraća. S Apolom dake začavši prigizdavu deklicu dobi, koj jime Ljubica postavi, i jur odgojena hoti da vazda pratež zlamena i črva[2] onoga ki i majka (vedra neba) nosi[3]; i takoje zaklje ju majka da nigdar u človika ljubav postavi[4], da divstvo čisto i neoskvrnjeno uzdrži. Zato ona u Dijaninu družbu zavit učiniv s vilami u broj ide i po njihovu običaju za sminimi zviri svojimi drazimi hrtom i ogarom čestokrat grediše i toliko dobra lovnica učini se, da na leteć mnogokrat iz luka ptičice ubijaše i od najprvih vil pri Dijani prijata i držana biše. I ne zaradi toga samo da još nika božanstvena milost u nezrečennj liposti nje biše, cića ke[5] se svakim s kim listo malo da

Scipione·

progovoraše i popćaše[6], svakomu već neg ugodna biše. I tolik po svih gorah, poljih i planinah slavan glas nje teciše, da malne za

od ljubic

božicu niku držana biše. Ništar manje ona zato u rogoboru ali oholast ne zajde, jer u svem već neg dvorna, dobrostiva i mila biše. Biše dake tuj mladić jedan jimenom

c in oritur·[30]

Ljubidrag, sin Pana, pastirskoga boga, i Poljarke

vile[7], u svakom dilu mil, dvoran i blagovit, i on već lovu neg jinomu nastojeći, budi da od najumićnijih i poglavitijih i množnijih pastirov biše. I budući za ugnuti se praznosti
od ke svaka netoraja[8] ishaja, jedan dan svojim hrtom, koga Jakvukom zoviše (a to jer većkrat se s vuci bijući slavu dobil biše) i lovom grede jednoga vuka velika i jakoga, ki sve živine iz države šćećaše[9], a on ga na nj napustiv i dugo vrime koljući se, napokom Jakvuk vuka zakla. Utoj hrt Ljubičin za jednim mladim lanetom mimo nj najbrže proteče. I eto tragom za njimi Ljubica zapahnuta kako druga Atalanta[10] napan luk teciše i tuj prišad, vuka od psa zaklana ugljedav, mnogo začudi se i pak nikom kriposnom zavidošću užgana željaše toga psa jimiti. Ugledav ju Ljubidrag tako gizdavu, narešenu i sasvim prilipu, ljubav krozi nje mili očice od želje u srdačcu s nevarke oganj sniti

ium
[31]

tolike i takove jakosti i vlasti, da u nje mili i gizdavi pozor oči upiriv zasnićen staše, ni ono ča željaše od velike želje uzmožan pitati ne bi. A ona, pokol njega razgleda, sasvim smina i gizdava reče mu: – Junače, ča mi je viditi, nada sve lovce srićan i slavan s psom tim jesi. – I to rekši udilj za tragom hrta svoga projde. A on, pokol nikuko za njom kako prez razbora sta gledajući pravo kako da bi
Medužinu priliku ugledal, napokon vas zasnićen samo glavu od vuka ponese i na stan došad od susedov pohvaljen i čašćen bi. Dali on malu slast krozi to prija, jer mu u srdačcu prilika one, ka njim gospojaše, jino ni poželiti ni pomisliti dopušćaše. I pokol jur mrkla noć za svakomu živuću pokoj dati s črnokosom glavom svoje vrime voditi poče, i svak počinut pošadši, sam Ljubidrag na odru povaljen čestokrat privraćajući se i jadovnimi zdasi uzdišući i čemernimi suzami ličca perući tako

govoraše: – Ka zla kob, ajme, na me te navede, vilo, za moju divnu slobod i mir posiliti? ajme, da ka pak nesrića tuko brzo iz očiju mojih odni te i srdačce u ljubavi užgano sobom poniti čini? Aj, nemila ljubavi, za ki uzrok meni, a ne njoj srdačce tvojim moćnim ognjem užga i skončaješ? Aj, pravo se reče da malokrat jedinstvo meju dvimi tobom ofrajanimi kladeš[11]. Aoj, kuko lipu i milu očima mojim za moju pogibil prikaza ju! Aj, kako trpite i podnašate, nebeske kriposti, da ona, s ke moje srdačce u jadu i čemeru pribiva i ku samo nadasve ljubim,

i al lento
rer
ta.
a·[32]

a ona za me ne pomnjeć pred mojim linim hodom i postupom[12] leteći biži? O Venere, ljubvenoga boga majko, ako kada i ti u ljubavi bila jesi, molim te prileţno, rači na moju nevolju smiliti se. – Te i takove i mnoge jine riči govoreći nevidom Ljubidrag ranjen plačući uzdihaše. Smili se dake ljubvena božica na njegove vruće molbe i tako kolo svoje spravivši u magnutje oka u Cimarske gore prišad jednoga sina boga od sna tiho šapćući – jimenom Morfeja[13] – uzmoli da k mladieu tomu ide. On poslušan na kreljutih ispustiv se tiho, dali hrlo, k Ljubidragu prišad, lahko taknuv ga snom obuja ga i u sni prikaza mu

aga,
m·[33]

da Venus u zeleni prateži s pozorom kako zrak sunčeni, a na glavi kruna sveuznih[14] zvizd, a nasrid čela Danica joj jasnjaše, i k njemu došad reče: – Toliko tvoja vazda pram meni vernost i vruće i srčene molbe mogle su, da iz pristolnoga mista moga Citera[15] za utihu i nauk dati ti dojti račila sam. Znaj dake, da dekla, ka tvoje srdačce gospodi, Ljubica zvana jest; i od moga dvora ni, da

Dijanina službenica po zavitu jest. I znaj da nju moliti i ukrotiti hoteći sve bi ti zaman bilo: za to hitrost potribna jest. Zato sminan[16] budi i sliši ča ti govoru. Jutri ja u košutu bilu satvorit se hoću i njoj prikazati. Ona, buduć sasvim hotna čudni lovi loviti, za manom – mneć za košutom – slidom pojti hoće. Ne brini se ti, ja ju hoću tuko variti i utruditi, da čriz podne trudna u sinci pod gusto grmje počinut leći hoće. Ti dake tuj s nevarke došad i lovinu u rukah držeći, čuj, ne upusti.[17] – Utoj jur zora budući, mladih možna božica na nebesa na svoje pristolno misto pošad jasnuti poče. Utoj Morfej, mladića ostaviv, muče[18] otide. A on vas pokripljen krozi sanju, tudihtaj ustav se, umiljeno pokleknuv pram Danici[19] na milošći i svišćenju, ko mu u sni prikaza, dvorno zahvali. Pak vrime ko prisni približajući se, k mistu vesel otpravi se, blažen se zaisto držeći ako ča želi dopre. I tako dragom jednom dumbokom grede vidi s live svoje

um·[34] da

jedna golubičica kako snig bila na skraci jednoj ljupko gukajući sijaše, koju sokol jedan iz visoka uzriv, zavijav se iz prikla hrlo uhvatiti ju hteći ispusti se i krozi toliku naglost iz visine ispušćen uzdržati se ne more da ju ne lupi, i nju i sam sebe najedno pogubi.

Aj, Ljubidraže, budi da se ti ne došljaše, dali kob ta tvoj i Ljubičin žitak prikaževaše! Ne klade po pamet kob[20] tuj Ljubidrag, da k mistu došad, ko se prisni, pod jednim zelenim grmom, ki gustinom od listja svoga zraku sunčenu do drobne travice, ka pod njim biše, dojti branjaše, tuj lovom trudna lipa Ljubica tiho speći s zlatovitimi kosicami glavu na livoj ručici držeći počivaše. Pomisli svak, kad Ljubidrag onu, ku tuko nesmerno ljubljaše, ugleda, u koj stavi se najde: srdačce mu u kipu od veselja uzjigra, a po svih žilah krv kako umrznuta provri

toliko, da od želje u nje lipotu oči upiriv zamamljen staše. Uspomenu se[21] pak od nauka, ki mu u sni božica da, sminosti kripost u srce pojamši uz nju na tla tiho, tiho sede i približavše svoje k nje ličcu milo i ljupko prisloniv poljubi i ljubavju užgan napokom želju ispuni. Uto ona trapena iza sna buknu,

jubice.

budući se prisnila da joj sokolak hitrolovan nje vazda zeleni venac iz glave s nevarke unese. Zbudiv se dake i u rukah Ljubidraga nenadino našad se, hrlo i smino skoči se za pobignuti, da on zagrliv ju reče: – Željo jedina moja, kude ćeš mi od mene? Moja si, veće ti se micati ne valja. – Ajme – reče – ovo viju[22] da mi se sanja izbi i da si ti on ki me sasvim rascvili. – On ju tišeći tisućkrat i tisuć milo pritiskajući celunu: – Nemoj se – govoreći – dušice moja, rascviljevati. Usilna i svemožna ljubav obeća mi te i dâ, ni čin moj za himbu primi, jer božica od ljubavi tako j' hotila. Utiši se, molim te, i očice mili od daža suzenoga ustaviti rač i mene, ki te nadasve ljubim, poljubiti hoti. – Ajme – reče ona – za moje zlo u misto ovo, a ne božanstvenom hotju, junače, doveden, kako hoćeš da tebe već neg svoje vlastito poštenje ljubim? Da pokle tako – ne mogu neg s himbom reći na speći krotku i nedomišljenu deklicu z nevarke hitrostju tvojom prihinil jesi[23], molim te, otiti rači[24], jer znaj da žitku momu sad sad na ovom mistu usilno rukom svojom konac zadati hoću. – I pojam dard njegov[25] k srdačcu prisloniv probosti se hotiše. A on ju obujam: – Ajme! – reče – ča je to, ča li ćeš od sebe učiniti? Znaj da ne samo u tebi tvoj žitak da i moj je. – Vidiv ona da joj zabranjeno bi, kako htiše, volju ispuniti, jadovno uzdahnuv, čemerno cvileći: – Pukni, pukni srdačce moje! – reče. – I ti, oče moj, ki nebesku svitlost vodiš, i vi, zeleno grmje i drobne travice, svidoci prid Dijanom mi budite da

s mojim hotinjem nje zakon prikršila nisam. – I to rekši u njegovih rukah prignuv glavicu hod žitku svrši. Apolo dake sve to iz nebes gledajući, milosrdjem obujat,

od

milu ćercu svoju u gizdavi cvitak, ki se po nje jimenu deri do sad ljubica zove, pritvori. I kako prignutom glavicom biše žitku konac dospila, od cvitka toga vidi se vazda ugnuta glavica; i zlamen modri, kako joj majka Klicija naredila biše, tako i u cvitu uzdrži. Da pokole nesrićni Ljubidrag mrtvu i u cvit pritvorenu dragu ljubovcu vidi, pomislite u koj misli i ke volje se najde! I pokol na nesriću i na smrt i svoju naporitu ljubav tuži se, jadovito se razgniva i veće živiti ne hteći jino neg: – Neverna ljubavi! – rekši, na dard svoj nasloniv se, srdačce probode i vik dospi. Pan, otac njegov, pokol smrt njegovu pozna,

aga u

u cvitak od zlamena onoga[26], koga i ljubica jest, pritvori ga, i cvitak ta ljubidrag jime uzdrži.

Tiho poslušajući pripovist, svi stali bihomo[27] i nemalo smiljenje od Ljubice i Ljubidraga općeno jimismo. Uto narejeno budući *Sidjaku* da reče, tad posluh uprosiv poče:

---

[1] O Kliciji, ili Klitiji, pripovijeda Ovidije (*Metamorfoze* IV, 167-270) kako je iz ljubomore odala Apolonovu ljubav prema Leukotoji, zbog čega je Apolon nije htio ni pogledati, a ona stane zbog čežnje za Apolonom ginuti i tako se pretvori u suncokret. (Štefanić)

[2] *pratež zlamena i črva* – odjeću boje i preljeva

[3] tj. Klicija je htjela da joj kći uvijek nosi odijelo modre boje, boje Apolonove, kakvo je i sama nosila. (Štefanić)

[4] da se nikad u čovjeka ne zaljubi

[5] *cića ke* – radi koje

[6] *popćaše* – općaše, drugovaše

[7] dolinske vile (Štefanić)

[8] *netoraja* – danguba

[9] *šćećaše* – oštećivaše

[10] Atalanta je ime lijepe i vješte lovice iz grčke mitološke priče koja je u kalidonskom lovu prva ranila strašnoga vepra. (Štefanić)

[11] da malokad stavljaš jedinstvo među ono dvoje koje obuzmeš

[12] *postupom* – korakom

[13] Morfej je jedan od sinova boga sna (Hypnosa); zajedno s ocem i braćom živi u velikoj spilji u Cimarskoj zemlji, a to je mitska zemlja negdje na kraju svijeta kamo više ne dopiru sunčane zrake. Zoranićeva predodžba podsjeća na Ovidijevu Metamorfozu XI, 591 i dalje. (Štefanić)

[14] U I. izd.: sve uznih; riječ je nejasna; ipak, čini se da bi značenje moglo biti ovo: sve uženih, od 'užgenih', odnosno 'užženih', dakle: užganih, tj. sjajnih, svijetlih, zapaljenih. (Švelec)

[15] Citera, ili Kitera, jest grčki otok gdje se osobito razvio kult Afroditin (Venerin), pa se otok u mitološkim pričama smatrao njezinim sjedištem. (Štefanić)

[16] *sminan* – smion

[17] I kod Boccaccia, u »Ninfale Fiesolano«, podučava Venera u snu Africa kako će dobiti Mensolu, također posvećenu Dijani. (Štefanić)

[18] *muče* – šutke

[19] zvijezdi Veneri (Štefanić)

[20] Nije mislio na tu kob. (Štefanić)

[21] *uspomenu se* – spomenu se, sjeti se

[22] *viju* – vidim

[23] Ali budući da mogu samo reći da si na podvalu, iznenada, krotku i nepromišljenu djevojku svojom lukavošću prevario na spavanju

[24] *otiti rači* – izvoli otići

[25] i uzevši njegovu strijelu

[26] one boje

[27] *bihomo* – bijasmo

[28] Tako je u Scipiona. *(Cic: Som. Scip. VI-VII)*

[29] Ugodni miris ljubica.

[30] Ovaj cvijet niče na poljima.

[31] Narav zaljubljenika.

[32] Hiti pred mojim sporim korakom. Petrarca. *(Petrarca, Kanc. VI, 4)*

[33] Ljubidragov san, proroštvo.

[34] Opomena.

Od Paprata i Stane pritvor u vrulje, od Žarke i trih vrulj i zač se Zadar zove, pripovist

Kap. XIII

Mila i draga družino! Budi da ne vele dobro, spominam se od pripovisti jedne ku jedan Primorac pastir dojde k nan za nike svoje oprave, prišad pripovidaše da biše jedan mladić, sin možnoga boga Dunaja, ki tolike župe gospodi i vladanja, i vile Save[1], imenom *Paprat*; a to jime jimiše jer od majke mej zeljem od paprata rojen bi i simenom njegovim, ko se samo na ivansku noć sabrati more[2], odgojen biše. Slišeći dake Paprat glas i lipost *Stane*, hćere Žarke vile i Neptuna, velikoga morskoga boga, ka u moru zadarskom općaše; koj vili

Jasone nautis [24]

Neptun za dar i od ljubavi zlamen misto ono u ko općaše da, kadi pake od prvih Grkov, ki plav plavati po moru počaše, tuj pristavši grad slavni s dobrom kobom sazida se; jer to misto za dar bi dano, htiše, da *Zadar*

zove

zove se[3]. Tuj dake vila pod brizi sa strane ča je meju istok i poldne[4] u donjem primorju, polag toga slavnoga mista općaše. I slišil budući Paprat glasom samo od nje lipote i kriposti, ljubavju zamamljen osta i, kako je po naravi, vazda ljubav prid oči od pameti a većkrat u sni po razliki puti priliku nje donašaše mu. I pokle po svojem običaju ljubav raskrili žile svoje po srdačcu mladiću, užga mu želju najti i viditi lipotu ku tuko hvaleći slišil biše. Zato sam samacat u primorja dojde i nju vidiv

vidi da vele veće jistina lipote jest negli slava teciše. Jišćući dake put i način kako bi oganj željni, ki mu prez pristanka srdačce goraše, ugasit mogal, napokom po redu i uvitu ričonosnice[5] jedne s njom ljubav joj otkrivši govori i ča bolje more usili se muku, ku cić nje pačaše, otkriti govoreći: – Ded, vilo, smili se na me i očice mi tvoji s mojima sritiv obeseli me, jer u

nentum a
amoris·

veselu pozoru tvomu vas moj raj i sve moje dobro pribiva. – I k ričem, ke reče, prida joj jabuku jednu zlatu u Atalantovu perivoju[6] utrganu za zlamen i zaklad od ljubavi. S dvornim pozorom i zahvalom prija jabuku Stane i njega za tada s dobrim ufanjem otpravi. U sebi pake vila razmišljaše lipost i gizdu i dvornost i ljubav nesmernu mladića, ali jer i ona jur ljubavju potaknuta biše, ali, ča ja već veruju, zlata jabuka, ku u njidra vrže, moć i vlast jimiše, jer po hitrih čarovnicah u dobrokobno vrime začarana biše, da gdo godi prime ju,

n placant
homines·

ne more ne učiniti ča mu dajući naredi i zapita. I dobro u sebi vila misliv i razmisliv utišiti mladića, odluči i red mu dâ[7] da vrime, ko Apolo po zemlji ne gleda[8], k njoj dojde, a to jer Apolo ljubovnik nje biše i svaki dan kad ona na brigu sideći u pučinu slatko pojući gledaše, Apolo svitlim pozorom u nju upiriv njom i u nju gizdaše se. Paprat dake, želeći s njom pridružiti se, dobro opsluži ča narejeno biše. I obnoć k njoj grede put mu i misal prikršena bi, jer mnoge dekle, ke

prata do
e mnogo
·
di jesu.

Baku, od vina bogu, sajam činjahu[9], u tu stran veseleći se svu noć u igri i glumah projdoše. A koliko na njih razgniva se Paprat da mu tuko

dobru sriću prikršiše! Tad jutri rano – za obdan ča obnoć ne more učiniti – pokleknuv veliku božicu, velikoga boga ženu i sestru[10], uzmoli govoreći: – Nebom možna Juno, u ke vlasti jest i pokriti i otkriti oblaci nebo, molim nesmernu milost tvoju, rači dan ov svitlomu Apolu vid oblakom zastupiti, neka ja kukogodi ljubvenoga ognja, ki u srdačcu mojem gori, udunu. – I to rekši bilu jalovicu, na to

ium
[27]

pripravnu, meju roge ubodši božici

u zaužge i žrtje prikaza. Prinese prid božičino lice žrtje i molbu službenica nje Iris[11]. Tad Juno, ka nigdar vernomu srcu milosti krati, tudihtaj jednoga od slug svojih zazvav: – Poj – reče – sinj oblače, i mej Apolovu svitlinu i Stanino lice u pol stavi se, dokle mladić Paprat ljubvenu želju ispuni. – Ne lin Paprat, ugledav oblak prid sunčenim vojvodom, k vili prišad i nju zagrliv ljubav s njom uživaše; malo tomu bi ran[12], mneći se nasititi s njom, krsmaše. Začudi se sunčeni vodac da prez njegova dopušćenja oblak tako gust prid licem njegovim staše, i Eola, od vitrov boga, uprosi da kogagodi svoga pošlje ki oblak odrene. Tad Eol Zmorca[13] dozvav: – Poj – reče – ti si on ki vazda oblaci razganjaš; odrni sinja oblaka isprid Apolova lica. – Brzo i već neg hrlo on duhnuvši sinj oblak odagna. Uto se razdilil Paprat Stanom biše. Apolo jino ne vidiv neg vilu, samo u nje lipotu nagizdav se pak u donje strane svititi ide i misto sestri i ćeram[14] dâ da na nebu jasnu. Opet s tim vrimenom Paprat k vili dojde i s njom prez sumnje blagovit u ljubavi staše, ne mneći da od tolikih očiju nebeskih vijen biše ki svi sunčenu svitlost čtuju i dvore i ča gdi vide pripovidu. Budući dake svu noć Stanom Paprat općil u ljubezni, i jur svitla zora bila i rumena lica iz krila staroga ljubvenika[15] podvizaše i navišćevaše svitu da skoro sunčena svitlost svititi

dojti hoće. Njom svišćen Paprat od vile prošćenje vazamši[16] pram istoku otpravi se. Uto zlatu glavu Apolo iskomljujući, ne samo od jedne da od mnozih zvizda rečeno mu bi ča od njegove ljubovce vidili bihu. Ražali se Apolu ne malo da njegovi božastvenoj svitlosti jedan svitovni človik prikladan biše[17]. – Aj – reče – dobro pomisliti mogah da u ženah vere nî; i to otkol svit posta svaki dan okolo tekući nijednu razmi malo jih s onom, ka u zrakih mojih na misecu stoje zvizdami okrunjena

sole
[28]

cesarica nebeska[18] po milosti svemogoga vladavca postavljena jest, na svem svitu ne ugledah.

et
le femina·

Aj, zlitljive žene i prespametne[19]! Navlastito od ove – reče – dim, ka zaradi jedne zlate jabuke prida me, ki, ako ne prvi, da drugi ali treti na nebesih jesan, jednoga svitovnoga človika postavi. Meni, ki vas svit svitlim, po himbi vid zaslipi, da ono, čim mene razgnivati mogaše, ne vidim. Da ako moja vlast i hrabrost pomanjkala nî, poznati ćete da jednomu, kako ja jesam, himba činiti s razlogom nima se. – I to rekši luk napan i jadovnu[20] strilu na nj postaviv, kom nigda Pitona[21] pogubi, protegnuv, vilu Stanu, ka na brigu pojući sijaše, u srce udriv, pogubi i tuj mrtvu ostavi. Pak Paprat, ki svoj grih poznajući u lice srdito sunčeno pogledat ne smijaše, meju grmje u jami nikoj zakriv se pripaden staše. Da on, komu ča god na zemlji jest ukriti se ne more, toti njega udriv jadovnom strilom prostrili. Slišav to Dunaj, otac njegov i Sava majka, za uspomenu od miloga sinka ostaviti, u

Paprata

hladnu

vodicu vodomožnom kripostju satvoriše; i voda ta do sega vrimena po jimenu mladićevu Paprat zove

se. Žarka, Stanina majka, ćerku milu polag mora prostriljenu na brigu videći, Neptuna uzmoli da ćerku svoju ne dopusti u toliku priroku od zviri i ptic skončati. Neptun tada, zač mu Žarka mej jine ljubovce nemalo draga biše, za utišiti ju, u vrulju na onom brigu kako sijaše, ćer Stanu pritvori. I jer
Stane u od ljudeh tuj općećih u dijački ali latinski jezik

dugo vrime vrulja ta *fons Stane,* ča reći hoće vrulja Stane, zva se, tako i pake zvana bi, da pake u jednu rič samu sada *Fontana* ne svojim jazikom zovu[22]. Jimiše Paprat sestrice tri, ke braca dragoga dugo vrime išćući i najti ne mogući napokom z gornje strane Zadra došad i pram njemu trudne i žalosne
od Zadra plačući sedoše; i po
Zadru razliki pronosi i gizdavi od mladićev i naredna stanja i jine izvršćine, a kopnom konje i hrabri vojnici, a po moru razlike plavi s razlikimi kramami van i unutra grede gledajući, zasnićene stahu. Vidiv jih dake Žarka i bojeći se i sumnjeći da zlim okom ne uzroče kigodi zal prirok nje slavnomu mistu, vode obimi rukami iz mora pojam i kako redom sijahu, po njih poškropiv
vrulj·[30] kriposti svojom
u tri vrulje pritvori; ke kako pram Zadru u životu plačući sijahu, tako i sad u vodu pritvorene u to misto plačući stoje.

Jur vrime u paše zagnati živine minulo biše, da tuko željni slišati bihomo pripovisti, da svi kako iz
t ab ore ust višahomo

onim ki pripovidahu[23]. I jur u put živine zagoneći, pastir jedan, *Grapko* zvan, pod zvuk sviral drugoga druga prid stadom tako poče peti:

GRAPKO

zuk:

ti, devojko
gljiva·[36]

Pasite drobne travice,
moje primile ovčice,
da vimenačca nadmete,

da vimenačca nadmete,
da vidra mlika nal'jete
i sa mnom se obeselite,

i sa mnom se obeselite,
i radostju pokripite.
i vi, travice drobnjahne,

i vi, travice drobnjahne,
pušćajte zraste mlajahne[32]
i cvitjem se naresite,

i cvitjem se naresite
i črnu zemlju pokrite.
I ptičice, žuberite,

i ptičice, žuberite
pojuć mej zelene kite,
i dubje, hrastje i cerje,

i dubje, hrastje i cerje,
drinovje, jelje i borje,
medvenim sokom suzite,

medvenim sokom suzite.
I vi, drače, procvatite,
zrilim grozdjem se resite,

zrilim grozdjem se resite.
Potoci i vrulje provrite
mlikom i vinom veselim,

inum laetificat cor
minis·[37]

mlikom i vinom veselim

i nektarom božanstvenim
i izbiranim omanom[33]

i izbiranim omanom.
Zemlja gotovom pogačom
plodi prez težačke muke,

plodi prez težačke muke.
I ljuti lavi i vuke[34],
nemojte stada napirat,

nemojte stada napirat,
metiljem ni strokom[35] trovat.
I ti, nebeska svitlosti,

i ti, nebeska svitlosti,
pridaj svitlosti kriposti
i dvigni više zlati plam,

i dvigni više zlati plam,
i prosvitli ov mili dan,
jer je god moje ljubavi,

jer je god moje ljubavi;
ov danak ljubav proslavi
moju zasnićenu pamet,

moju zasnićenu pamet;
ov danak počah slatko pet,
slatko se na ljubav tužit,

slatko se na ljubav tužit.
Vas ću, tihi vitri, molit,
račte riči moje ponit
mojoj miloj ubojici.

Budi da ovčice lačne pasti željahu, dali od poja pisance, ku Grapko pojaše, veće napan glavu

poslušahu neg pasihu. I približajući se vrime nastaniti se, jur izdaleče stanja u katunih dim podvijajući vijahu se[38]; tad u razliku govorenju vrhu pripovisti i Grapkove pisance i u razlikih ćudi mnogi od pastirov budući, ne domišljajući se na stanja dojdosmo kadi pokol žirom[39] život pokripismo i takoje sankom bludne i trudne misli olahčasmo.

---

[1] Bog Dunaj i vila Sava pjesnikove su tvorevine, po klasičnom mitološkom shvaćanju da svaka rijeka ima svoje božanstvo kao i svaki izvor svoju nimfu. (Štefanić)

[2] Tu se krije svjedočanstvo o pučkom praznovjerju u ivanjskoj noći. Tobožnje papratovo sjeme daje čovjeku snagu vidovitosti. (Štefanić)

[3] Osnutak Zadra Zoranić pripisuje Argonautima koji su, s Jazonom na čelu, plovili tražeći zlatno runo (kao što druge priče drugim gradovima stavljaju začetak u vezu s Argonautima). Zanimljivo je da Juraj Baraković (»Vila Slovinka«, Petje VII) nastavlja tu tradiciju o osnutku Zadra. (Štefanić)

[4] *poldne* – jug

[5] *ričonosnica* – posrednica

[6] Zoranić, vjerojatno, misli na mitološku priču o Atalanti što ju je obradio Ovidije (Metamorfoze X). Atalantini prosci morali su se s njome utrkivati, tko izgubi utrku, biva pogubljen. Hipomen se posluži trima jabukama što ih je Venera bila za nj ubrala u svojem vrtu na Cipru, pa ih za vrijeme utrke baci pred Atalantu. Ona se pomami za zlatom, zaustavi se da digne jabuke i tako izgubi utrku, a Hipomen dobije njezinu ljubav. (Štefanić)

[7] ugovori sastanak

[8] tj. noću kad nema sunca (Apolona) (Švelec)

[9] Zoranić ima na umu Bakhove (Dionizijeve) velike pučke svečanosti koje su u zimsko doba slavile samo žene i djevojke. U bilješci sa strane upozorava da je to (od Paprata do Funtane) vinorodan kraj. (Štefanić)

[10] Junona je »velikom bogu« Jupiteru (Zeusu) žena i sestra. (Štefanić)

[11] Iris (Irida) u grčkim je mitološkim pričama brza glasnica bogova, koja je osobito u službi Junone (Here). (Štefanić)

[12] brz, tj. malo je bio spreman da rano odnosno brzo ode od Stane (Švelec)

[13] Zmorac (smorac) zapadni je vjetar. (Štefanić)

[14] Otišavši s neba Apolon (Sunce) je prepustilo mjesto sestri Luni (Mjesecu) i kćerima (zvijezdama). (Švelec)

[15] Zoranić personificira zoru mitološkim aluzijama: ona je (Eos, Aurora) lijepa mladolika žena, a muž joj je starac (»stari ljubvenik«) Titon. (Štefanić)

[16] *prošćenje vazamši* – oprostivši se

[17] jedan smrtnik bijaše usporediv

[18] Tj. Majka Božja; stoga citira sa strane Apokalipsu (12, 1): *Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus...* (Žena obučena u sunce, i mjesec pod nogama njezinijem. Vuk Karadžić.) Zanimljivo je da su bogoslovci ovo mjesto počeli primjenjivati na bezgrešno začetu istom od početka XVI st. pa su je odonda stali prikazivati i umjetnici. (Štefanić)

[19] Prijevod latinskog citata sa strane.

[20] *jadovnu* – otrovnu

[21] Apolon je pogubio zmaja Pitona kao ljudima opasnu neman. (Štefanić)

[22] Paprat i Funtana živi su narodni nazivi za potoke u zadarskom kraju, gdje su, kako je Zoranić sprijeda u bilješci rekao, »od Paprata do Funtane mnoga trsja, ali vinogradi«. Inače, ova priča podsjeća na Ovidijevu Metamorfozu XII, u kojoj Polifem pogubi Akisa, ljubavnika Galateje. (Štefanić)

[23] da svi bijasmo kao prikovani uz usta onih koji pripovijedahu

[24] Zadar osnovaše Jason i Argonauti.

[25] Spomen i zalog ljubavi. *(En. V, 538)*

[26] Darovi gode bogovima i ljudima.

[27] Žrtva Junoni.

[28] Žena odjevena suncem. *(Otk 12, 1)*

[29] Prevrtljiv je stvor i promjenjiv žena. *(En. IV, 569-570)*

[30] Tri vrulje su tri potočića koji se u predjelu Vrulje u Zadru slijevaju u more. (Švelec)

[31] Pozorno slušaju čovjeka.

[32] rastite mlađahne

[33] »oman« je valjda balzam »amonium« koji spominje i Vergilije u eklogi III, 89. i IV, 25 (Štefanić)

[34] *vuke* – vuci, vukovi

[35] *stroka* – stočna bolest

[36] Po napjevu *A ti, devojko šegljiva* – Grapkova pjesma ispjevana je prema ritmu narodne pjesme »A ti, divojko šegljiva«, koju je pronašao i objelodanio F. Fancev. Pobliže o svemu vidi u Fancevljevoj radnji u Zborniku u čast Bogdana Popovića i u Građi JAZU XI. – Inače Zoranićeva pjesma nalikuje na Galiciovu pjesmu u Sannazarovoj *Arcadiji*, III. (Švelec)

[37] Vino razvedrava srce čovječje. *(Ps 104 (103), 14)*

[38] *vijahu se* – viđahu se

[39] *žirom* – hranom

Treti dan na planinah,
petja na promin razlika i lipa

Kap. XIV

I budući svitla Danica sunčenoga zraka tepline bojeći se pobigla, a sunce jasnuti[1] počamši, kako običaj biše, pastir jedan rogom potulikav jinim, da se u pašu grede javi se. I tuj stada na patrilo[2] na ulicah prignavši i kupeći se, dojde mej njimi *Darbolj*, katunar poštovani, i okol njega kako okol poštena muža skljin se[3] reče: – Budi da ova dva mimošna dni prez mene mej vami peto i pripovidano razliko i umićo od ljubavi jest, i sve zaisto meni pri rečeno, i svemu tomu blagovit jesam, ufajući se da od naših pastirov pisnivac najti se hoće i još da od ljubavi svitovne ne samo petjem i pripovisti da i svršenim činjenjem na pravu božanstvenu dojti hoće se; zato danas nastoj ti, ki glavarija jesi, Medaru junaci da poju. – To uputiv se govoraše katunar. I jur nikuko živine napasle i vruć znoj dohodeći, u plandišća dojdoše. I rasedeni svi pastiri okol vrulje i u najvišem kraju katunara posadiv Medar, Dragoljubu i Sladoju tako reče: – Znam, bratjo, da vi od ljubavi peti umite, budući prohod od ljubavi vaše od pri izrekli. Zato od ljubvenih uzrokov peti počnite. – Tad – Pokle smo – rekoše – prvi mej tolikom družinom, vaša hvala, obrani, bud da nedostojni, reći ćemo. – I tako pogudiv Sladoj i vrime priprehtav[4] poče:

SLADOJ:

zuk: Drazi mi

ru projdoše.

Bište želje ljuvene[5], [6]
da vam srce ne vene:
slište svit moj, moj svit slište, junaci!

DRAGOLJUB:

Ljupke trage medvene
slidite i blažene:
slište svit moj, moj svit slište, junaci!

SLADOJ:

Nije ljubav da zabav
i ju, ku svit di ljubav.
Slište svit, moj svit slište, deklice!

DRAGOLJUB:

Ljubav je radosna stav[7]
od svih željna, tko di prav.
Slište svit, moj svit slište, deklice!

SLADOJ:

Ljubav je zmija u travi
skrita, ka srca travi.
Slište svit moj, moj svit slište, junaci!

DRAGOLJUB:

Mir je i slast v ljubavi,
željna radost u slavi.
Slište svit moj, moj svit slište, junaci!

SLADOJ:

Sebe gubi, inih ljubi
tko slidi ča ga gubi.
Slište svit moj, moj svit slište, deklice!

DRAGOLJUB:

Ki god mladi ne ljubi,
jest kot prez voća dubi.
Slište svit moj, moj svit slište, deklice!

SLADOJ:

Kot školj v moru pokriven
tako je ljubav od žen[8].
Slište svit moj, moj svit slište, junaci!

DRAGOLJUB:

Kako j' gizdav cvit rumen,
tako j' blažen plam ljubven.
Slište svit moj, moj svit slište, junaci!

SLADOJ:

Prezočna j' ljubav propast,
u misli plodi napast.
Slište svit moj, moj svit slište, deklice!

DRAGOLJUB:

Ljubav plodi svaku čast
i uzgoja svaku rast.
Slište svit moj, moj svit slište, deklice!

SLADOJ:

Ljubav skončaje misal,
sumnjiva plodeć pečal[9].
Slište svit moj, moj svit slište, junaci!

DRAGOLJUB:

Ljubav uzgoja misal,
nî v pravoj ljubavi pečal.
Slište svit moj, moj svit slište, junaci!

SLADOJ:

Skusih ljubav u tuzi,
Planinka kad me obuzi.
Slište svit moj, moj svit slište, deklice!

DRAGOLJUB:

Svu slatkost skusih v uzi,
Milična kad me obuzi.
Slište svit moj, moj svit slište, deklice!

– Zaisto ki vaju[10] veće časti jest dostojan, odluka ni po mni ni po jinom neću da izide – reče tada katunar – jer svaki od vas rekal je ono, ča, akoprem istina nî, dali prilično je, a tančine sasvima iziskovati pastirskoj vrsti ne pristoji se[11]; ni zato ne mnite pa prez časti danas peli ste. – Tada uze dvi žlice prihitro udilane, ke mu pri bedr i u mošnji od laneće šare kožice višahu, ke jedna u drugu sklapaše se kako sve jedna da bi, s držalom zakućastim od čista kositera slitim, i dâ jih Sladoju: – To ti za dil mita budi[12] – reče. Pak kutlić jedan od tamariža[13] prihitro udilan s četirimi midenimi ručicami, znutra loza jedna izdilana gizdavo a izvan razliki uzli demirski hitro pripisani[14], tad Dragoljubu davši: – A to tebi za časti dil budi. – Pak k Medaru obrativ se reče da jinim peti naredi. Tad od Sladmilu i Plinku: – Znam da obadva – reče – počtenje želite; zato i vi na promin[15] peti se spravite. – Tad oni kupno u gusle pogudiv i zuk s glasom srediv, Sladmil tako najpri kliknu:[16]

SLADMIL:

Prijasna Danice, ka tražiš sunčen voj,
ljubvena božice, pokripi razum moj,

da družini ovoj ugodi ma pisam
i nemili onoj ke voljno sužanj sam.

PLINKO:

Rač utišit moj plam, bože od ljubavi,
da budu uslišan ti me sad napravi,
čuj[17] da uho ne otravi rič nerazborena,
družbi ovoj gizdavi po meni rečena.

SLADMIL:

Tko b' ličca rumena i mile očice
i usta medvena vidil me Ružice,
pustil bi tužice, prenda b' v žalosti bil,
radostju odiv lice pečal bi ostavil.

PLINKO:

A tko god bi vidil pozor me Ljubice,
vas bi se zasnitil u jasne očice,
problidil bi u lice pozriv pogljed ljubven,
i znal bi tužice ke su u srcu mem.

SLADMIL:

Kada nje smih blažen v očicih igrajuć
pram meni upiren, ostanu vas trnuć,
u srdačcu plam vruć i po svih žilah vre,
vas moj život goruć od ljupke želje mre.

PLINKO:

Da kad oči upre smihom mene mileć,
tašće ma mladost gre na smrt verno ljubeć,
a tko bi mogal reć moga srca slatkost,
kad proti meni steć reče: ti s' ma radost!

SLADMIL:

Kad Ruže me lipost mej grmjem skrivena

jabukom svu hitrost kaže sva hitrena,
želeć bit vijena ter se manom vara[18],
želja me ljubvena gledajuć umara.

PLINKO:

Da kad razgovara mene Ljuba mila,
srdačce udara zlatoperna strila;
rumena i bila ličca dat mi ljubit
dobrovoljno j' htila, tko će blaženij' bit?

SLADMIL:

Da tko more smislti radost ka j' u meni,
kad mi bude milit udorci ljubveni
i ličci rumeni k mojima prikloniv
rukom prik rameni držeć me zagrliv!

PLINKO:

Da gdo bi me vidiv ležeć joj na krili
tiho po ličci udriv, gdi mi se sva mili,
ter uzdišuć cvili govoreć: ljubezan
tko god našu dili, najdi ga bolezan![19]

SLADMIL:

A ja kada jesam na krilcu môj vili,
ter dam potok suzam po svi ličci bili
govoreć: tko dili mû ljubav privernu,
ličci mu blidili u jadu čemernu![20]

PLINKO:

Kad v vencu bisernu cvitjem nakićenu
nje lipost nesmernu vidim svu ljubvenu,
pram meni umiljenu i dvornu tukoje,
u žitku blaženu mnim da j' žitje moje.

SLADMIL:

Kad putačce dvoje resi joj cvit rumen,
tere dvorna stoje uzigra protiv men',
ja mnju da mi takmen nî človik na sviti[21],
ki bi tuko blažen, ni mnju da će biti.

PLINKO:

Kad cviti poviti zlatom i biserom
kiticu poskiti[22] ručicom nje hitrom
i slatkim romorom reče: na t', ljube, ovoj
nosi s kobju dobrom za uspominak moj.

SLADMIL:

Tko bi vili mojoj luk u ruci vidil
s tulicom pri bedroj[23] sve zlatopernih stril,
zagledal bi se, mnil da j' divna Dijana,
božica od div vil toko poštovana.

PLINKO:

Ma vila zabrana bivolj luk protežuć
ne bi razabrana gorom loveć greduć
Sa Atlantom, ka tekuć najpri zaperi stril
prascu, ki hvatajuć polja biše razril.[24]

SLADMIL:

Tko bi toko smin bil, toko hrabren i jak,
da bi gledati smil onih očiju zrak,
s kih u meni čas svak želja plam snićuje
i srdačce zlat trak nje rukom vezuje!

PLINKO:

Tko se uzdajuje u kriposnu kripost,
da se ne smućuje gledaje onu lipost,
cić ke moja mladost v uzi dobrovoljnoj
stoji budući prost i v tuzi medvenoj?

SLADMIL:

Da bih vrulji ovoj mliko vidil vrući,
pak po tržanci svoj potokom tekući,
u sinci sidući kutliće bih dilal
ter slatko pojući često se napijal.[25]

PLINKO:

I ja bih se gizdal po planinah ovih,
zlata runa zgledal da bih po ovcah mojih,
svih bih tegov inih na stranu ostavil,
samo u vih sincih[26] strigući bih sidil.

SLADMIL:

Gnizdo golub shranil tuj sam v skraci jednoj,
koje sam naminil dat Ružici mojoj,
jer su ugodni njoj, hoće jih nigovat,
i za ugojaj moj hoće jih milovat.[27]

PLINKO:

Ja ću Ljubici dat ku pripitomil sam
grlicu, ku držat hoće kad ja nisam[28],
tere moju ljubezan s njom razgovarajuć,
tišeći ljubven plam, želeć me čekajuć[29].

SLADMIL:

Reci meni, restuć na koj su tržani
kraljev ime uzdržuć cviti napisani,[30]
tere se ustani, reći ću da s' dobil
gusle i gla mani[31] i da s ganku[32] upril.

PLINKO:

Rec, u ki svita dil tri pedi prem toko
sa svake strane cil nebo je široko,[33]
reć ću da tve oko umilo j' razvidit
i da pojuć slatko mene s' umil dobit.

SLADMIL:

Reci mi, ki je cvit toliko spametan,
da sobom obratit gre kud gre sunčen plam;[34]
jinako znaj zaman da ćeš danas peti,
a ja ću glas slavan tvoga poja uzeti.

PLINKO:

Rec, plačući zleti ka ptičica poje
i prebritke šćeti z nemilosti svoje;[35]
jinako znaj tvoje petje bit će zaman,
a kroz pismi moje ja ću bit poštovan.

SLADMIL:

Rec, ka zvir razboran um jima na saj svit,
da gre život opran misecu poklonit,[36]
ako to stumačit umiš, reć ću takoj,
da ćeš pohvaljen bit po družini ovoj.

PLINKO:

Rec mi, ka j' ptica onoj jedina na saj svit
skupi drivje za svoj život sama zgorit;[37]
tere ću ovo rit da sva ova družina
tebe će proslavit i sva ova planina.

Stala biše sva družina u dva mladića dokol peše tiho muče gledajući. I dospiven po njih narešen poj i umićo složen, uščudismo se svi općeno da vrh česa jedan pojaše budi da razlučnimi riči, drugi jednako odgovaraše. Pojam[38] tada katunar gusle jedne po hitru meštru udilane i Sladmilu dâ jih i reče: – Poj tvoj zaisto toga dostojan jest. – A pak citaru slatkozvučnu vazam[39] Plinku da: – I ti si – reče – to pojući dobil. I da znate, da bih vas i rojstvo vaše ne znal, mnil bih da ste iz nikih

plemenitih gradov poj izveli, jer ne samo način gizdav od poja ukazali ste da i nutrnje dumboke misli izveli ste; i tuko prilično ono ča u človiku, kad u ljubavi jest, ukazali ste, da ja mnju da mnozi od mladih ovih na svoji prem takovi uzroci spominav se uzdahli su većkrat. – Naredi tada Medar da Bornik i Slavko jinih naslidujući poje. Oni spraviv se najpri oba kupno u gusle gudući za posluh mej družinom staviti, i ne vele gudiv[40], Bornik tako poče:

BORNIK:

Kako sunčen plam
snig tali čas svak,
a vitar bludan
odgoni oblak,
tako ljubezan
tali moj žitak.[41]

SLAVKO:

Kakono plam vruć
kad vosk rascvira[42],
a oganj goruć
voda zatira,
tak ljubvom ječuć[43]
kip moj umira.

BORNIK:

Slatke su m' suze,
koje prolivam,
ljupke su m' uze,
u kih vezan sam;
toj ka m' srce uze
i kip darivam.

SLAVKO:

Pojuć se tužim,
veselim plačuć,
ljutu zvir slidim
jat ju prehtajuć[44];
pak ju jat ne smim
jati ju moguć.[45]

BORNIK:

Mislim plam ljubven
ljupčici otkrit,
pa kad s njom budem
ne vim rič zustit;
razvite u men'
ki ima jad bit.[46]

SLAVKO:

Kad mê oko vidi
lipost nesmernu,
lišće problidi
i vas proternu,
v znoju se stidi
srce čemernu.[47]

BORNIK:

Kad ličce vidim
moje ljupčice,
tad vas problidim
v rumeno lice,
v ognju krepenim
v gorke tužice.

SLAVKO:

Toku jima vlas
nje mili pozor,

da protrnu vas
kroz ljubven umor,
nit zna jinu vlas
moga žitka stvor.

BORNIK:

Mâ ubojica,
slatka i mila,
kako ružica
rumena i bila,
da b' jur sva lica,
na me smilila!

SLAVKO:

Ljupka mâ umora,[48]
slatka i medvena
jest kako zora
bila i rumena;
pokrip ma stvora,[49]
da su utišena.

BORNIK:

Moja ljupčica
biga prid manom
jak košutica
prid sminim hrtom
ali ptičica
spridu sokolkom.

SLAVKO:

Moja ljubovca
mene se uvira[50]
jak srna lovca
kada ju tira
al plepe[51] zvonca,
prid kim umira.

BORNIK:

Već je nemila
ma vraždevnica[52]
neg ona vila,
ka j' sad tršćica,
rumena i bila
pritvoriv lica.[53]

SLAVKO:

Već je oskorežna
pran srdačcu mom
neg ka j' stvorena
slavnim javorom
zraka sunčena
bižeć vlastju s tom[54].[55]

BORNIK:

Tko će se napit
hladne vodice,
hod ter će vidit
do dvi vruljice,
ke su satvorit
mogli me očice.

SLAVKO:

Tko j' ognja željuć[56]
grijat hod k meni,
čut će uzdišuć
jak plam ljubveni
u meni goruć
i vas ognjeni.

BORNIK:

Znaju sve gore,
znaju planine

i polje i more,
ptice i živine,
ljupke me umore
jur znaju stine.[57]

SLAVKO:

Jur zna sve drivje,
znaju sve trave,
zna svako cvitje,
znaju države
me trudno žitje
i ljupke otrave[58].

BORNIK:

Prî ćete vidit
letit jeline,
a ribe živit
posrid planine,
neg ću zapustit
trage ljubine.

SLAVKO:

Prî te[59] ptičice
u moru živit,
ni će ružice
v primalitju bit,
neg ću ljupčice
me ljubav zabit.

BORNIK:

Prî hoće svitlost
misec ugasit
i jasnu kripost
zvizde potamnit,
neg krasnu lipost

ljube ću zabit.

SLAVKO:

Prî će se ugasit
sunčeni plam zgor,
vrulje se vratit
nauznak na zvor,
neg ću ja zabit
slatki moj umor.

BORNIK:

Sada ću molit
tihi vihri, vas,
račite ponit,
ov moj mukal glas,
nedostojan prit
u gorinju vlas.

SLAVKO:

Ja ću vas molit,
vihri, tokoje
račite ponit
sve riči moje,
gdi te čast užit
od muke svoje.

Svim općeno već neg ugodno bi petje dviju pastirov, jer budi da s hitrim načinom riči ljubvene s prilikami složen umićstvo kazahu, da još jer i način od napojnic ke na pirih i jinih veseljih peti se mej pastiri mečne[60] budu. Tad Mirbolj, pojam luk jedan hitro demirski napisan i tulicu strili opernih, i dâ ga Borniku za mito od petja, a Slavku gizdav i prilipo ukovanim šipkom darad[61] jedan da i reče: – Jer obih vas sminih lovac znam[62], ti dari prilični

vam darivam budi da već dostojite[63]. – Uto družina sva čekaše komu Medar narediti peti hotiše; da on prid katunara stav dvorno reče: – Veliko bi uznošenje moje zaisto, da bih ja onim zapovidil ki mislim da sad peti jimaju. Tva dake milost rači Rajku i Svitku narediti da poju; jer, kako tva milost zna, i slavan glas njih zuči tekući ne samo hitro da i umićno i korisno peti umiju. – Tad katunar tiho k njim obrativ se reče: – Bratjo, sva družina jure, ča mi je viditi, sita petja i pripovisti ljubvenih jest; zato vi sada račite kojomgodir veju[64] pojući kriposno družinu ovu svistiti. – Tad oni ustav se i s poklonom dvornim tako rekoše: – Veliko brime milost tva na ramena naša naprti, jer budi da čagodi nigda u mlade dni ljupko peli jesmo, to nam je hrlo leteći vrime s liti našimi slatki poj i zučan glas odneslo. Ništar manj tvoju molbu u zapovid prijimamo i tuko kuko slabost našu on

s
s·[67]

sedmokriposni duh[65], ki sve dobrote nadiše, po naša usta reći će, i na koncu petja našega, ako čagod vam ugodno bude,

datum
m et
onum
um
m est.

us·[68]

njemu slavu i čast dajte. Nam samo zamiriti nemojte ako komgodi nepristojnom ričju ali nedostojnom tiha slišanja vaša[66] oskvrnimo. – Tad obadva citare zukom narediv i ne vele pomisliv, Rajko oči k nebu tiho podvignuv tako kleče:

RAJKO:

Semogući trino[69], Gospode krasosti,
a sve tri jedino v jednakoj kriposti,

dahni u me milosti kriposnivi duh tvoj,
da tvojoj svitlosti zgodim i družbi ovoj.

SVITKO:

Semogi, ki si troj, a v trojstvu jedinan,
udahni u me duh svoj, da bude napravan
poj moj i uslišan pri milosti tvojoj,
a pake ugodan svoj družini ovoj.

RAJKO:

Blažen v dobi svakoj jest muž ki ne ide
u skupšćini zaloj ni v njih zakon pride,
salmus 1. i kîno ne slide put od sagrišenja
i kîno ne side na sag umorenja.[70]

SVITKO:

salmus 40. Blažen, kî smiljena jima na nevoljnih
i svoga imenja dili mej ubozih,
jer u dnih njegovih zla će ga izbavit
Gospod ki je nad svih, i dobra dobavit.

RAJKO:

Blaženi hote[71] bit, kojimno zlobe njih
salmus 31. bog neće zamirit, da pokrit će njih grih[72],
u ustih njihovih laži neće biti,
da čisto istinih blagost će jim vriti.

SVITKO:

Blaženi te biti ki neoskvrnjeni
salmus 100. budu uhoditi u put božanstveni,
i budu blaženi ki svidočastvu tom
išću umiljeni bit u srdačcu svom.

RAJKO:

Blaženi jest muž on ki se boga boji

salmus Aggei Zachariae 111·[104]

i ki njega zakon u srdačcu goji;
bit će njega broji na zemlji uzmnoženi
i njega pristoji bit će posvećeni.

SVITKO:

pientiae·[105]

Blaženi i hrabreni jesu kino napast
dobudu svišćeni ustegnuv hot i last;[73]
procvasti će njih rast od života vencem
i njih glava procvast kićena cvijecem.

RAJKO:

Kî je sin naučen, to j' očeva radost,
roverbio·[106]
a kî je sin manen[74], to j' majčina žalost.
Bolje j' jimit mudrost, a pren se ubožiti[75],
neg jimit blaga dost i manenu biti.

SVITKO:

Bolje j' kus jimiti kruha i vina žban[76]
roverbio·[107]
a moći ga užiti slobodno radostan,
neg napuniti stan svega blaga dosti,
a biti žalostan u skrbi i žalosti.

RAJKO:

Hoć'[77] vidit jakosti, hoć' vidit muštvo,
hoć' poznat hrabrosti, hoć' poznat razborstvo?
Veće je umićstvo svoju hot dobiti
neg veliko mnoštvo u boju pobiti.

SVITKO:

Laglje je skusiti ćud tisući ljudi
nego razviditi razborom sve ćudi;
bolje je u trudi nikuko poživit
da pak po svem ćudi znaš ča j' bolje užit.

RAJKO:

Tko se želi ratit, lasno najde uzrok,[78]
roverbio·[108] s česa neće doprit žitku odlučen rok;
i većkrat on prirok ki misli dat jinim
njemu će glavu tok, to je svitovni hin.

SVITKO:

Kî se mni jak i smin, rado se privrže,
naporit sa svakim, najde tko ga vrže;
nesrića ga strže ne vele do duga[79],
pak od časa brže njim ti se naruga.

RAJKO:

roverbio·[109] U svitovna kruga opći se pričom rit
da umićan sluga sini će gospodit;
zato j' bolje jimit razum tere razbor
neg živin napunit razlikih stadov dvor.[80]

SVITKO:

cobus apostolus
ariae·[110] I svemogući Stvoritelj umiljenje

vazda uzviša gor nizeć oholjenje,
vazda uboženje dobrinom pitajuć,
a sve bogaćenje prazno ostavljajuć.

RAJKO:

Ne hod iziskujuć nebeska tajna znat,
ni misleći bluduć ko će vrime postat;[81]
dosta t' je razbirat i misal brižiti,
život zdrav uzdržat, ni duh oskvrniti.

SVITKO:

Zdravije j' voziti krajem broječ stine,
neg daleč jidriti u strašne pučine;
svak zna do istine i stanovit je umrit[82],
da ne more vrime znati kad će čas prit.

RAJKO:

Nemoj dara prosit ki nije podoban,
jere ćeš držan bit oda svih paludan[83];
i jezik zloričan ustegnuti nastoj,
da ne budeš držan manen v dobi svakoj.

SVITKO:

Obaruj život svoj od stvar ke ti ude,
prem da v stavi svojoj primedvena bude;[84]
bolje j' hot i ude od stvar otkloniti,
koje ti ne prude, ke te[85] t' nauditi.

RAJKO:

Nemaj se hvaliti ni hudati u svem[86],
ni se uznositi kad s' od jinih hvaljen;
to čini svak manen ki veće veruje
jinim neg sebi, prern i tašćim gizduje.

SVITKO:

Čim se drug sramuje, nemoj očitovat,[87]
da ne saznajuje tko ni mogal prî znat,
i naprudi većkrat manen se učinit
za moći pak saznat ono ča budeš htit.

RAJKO:

Nemoj vino uzročit[88] kada se njim opješ,
da sebe ukorit, jer ti sam uzrok jes';
čin da se varuješ grlu na volju dat,
da pran[89] ne luduješ čim ćeš sebe skončat.

SVITKO:

Nemoj obitovat dug žitak viku tvom,
jer ćeš shinjen ostat u uzdajanju[90] tom;
hoti v razboru svom od prija procinit
bol, ratiti ćeš s kom[91], ter ć' se manje bolit.

RAJKO:

Bolje ti je jimit dobrote slavan glas
neg 'okol se vidit zlat i srebren opas;
čin da je sva tva slas naslidovat kripost,
zlata i srebra vlas jimiti ćeš blagost.

SVITKO:

Biž ča već mož linost, općit u njoj nemoj,
jer je žitka gnjilost, svaki zljit[92] gre po njoj;
i laži tolikoj tvoj jazik nemoj dat,
jere laž obrok dvoj[93] ne more zblagovat.

RAJKO:

Nemoj naslidovat tovarištvo[94] zalo,
u zlo će te upeljat po malo po malo;
čin da ti zrcalo bude žitak jinih,
kim je u zlo upalo žitje kroz svit zalih.

SVITKO:

Od zavidosti grih naslidovat nemoj,
ki sam v udi svojih skončaje život svoj;[95]
licimiri takoj biži i vuhlostvo,
da ne vede kip tvoj v kogod nepodopstvo.

RAJKO:

Ne valja srdistvo kadi ni jakosti,
a manje oholstvo gdi ni blaga dosti;
ne daj se skuposti, jer ćeš uboži[96] bit,
lačan sve slatkosti posrid pinez sidit.

SVITKO:

Rad kadgod posudit životu veselje,
da pak moreš podnit laznije dreselje:
slidi ga obilje kî umi razbirat
dobro od zla zelje i svistju nigovat.

RAJKO:

Nemoj se rascviljat nesriće naloga[97],
da ufanje držat posrid srca tvoga,
posrid hrabaskoga puta smino hodit,
ki do želinoga konca će te nanit.

SVITKO:

Opći se pričom rit da človik zločest nî
od živućih na svit nego ki se sam mni;
hoć' vesel bit svi dni, pravdat se ne nastoj,
a noć provod u sni, tim ć' gojit život svoj.

RAJKO:

Slišil sam rit ovoj bolji j' mir jistinan
nego prem da je dvoj dobitak naufan[98];
tko griha nî sraman, ta ti grih je dvoji:
nije boga saznan[99], ni se svetih boji.

SVITKO:

U čestiti tvoji dili hti trizan bit,[100]
a v protivni svoji razborom se tolit;
čin da bude vodit svist vazda razum tvoj
i hti se poklonit kot žuk[101] sili možnoj.

RAJKO:

U dvi riči vas moj govor ću sad složit,
ča hti vrsti ovoj dobri pastir učit,
kada reče: Ljubit hti boga i tukoj
iskrnjih ni oskvrnit kako prem život svoj.

SVITKO:

Nî tribi riči toj samo uho naklonit,
da u dobi svakoj čitovat i poklonit[102]:
to čineć hoć' doprit gdi je sva dobrota
i sve jime pročtit u knjigah života[103].

Ne samo pastirska družba dva umića pastira umiće pojući tiho poslušajući stala biše, da i ptičice ukriviv glave ne žubereći njih poslušale bihu; ni črčki skrbnim črčanjem, ni kobilice barčući blujahu[111], da tihe stahu. Da veće čudo bi, da vazda bludni vitar tiho na granah od dubov staše; i vrulja, ka kuželjem visoko metaše i potokom romoraše, tiha sta; i zelene travice i razlikozlameni[112] cviti dvignuv glave niku slast prijimahu. Da ča veće začuda i misli svim da, da Apolo svoje brze suncevodne konje prik običaja ustegnuv njih poj slišaše; i obnoć svitnje[113] zvizde mnoge za umića poja zuk čuti na podne staše. Tad katunar venac jedan od mirne[114] i vazda plavolisne masline s bilim procvatom svojom rukom svivši Rajku na glavu stavi; pak drugim venašcem od slatkomirisne i udilj zelene mrtovnice[115] s bilim procvatom Svitka okruni i pak reče: – Priličniji i dostojniji dar, ča mi se vidi, vam se dat ne more, jer ne svitovnih časti riči vaše negli venci od života dostojne jesu. Dali, kako ona prava istina reče: –

s est
us
es sua·[118]

Dostojan jest težak plaće svoje, tako od mene ne za plaću, ku ja uzmožan platit nis, da samo u zlamen mita i ljubavi i vašega dostojanja krune te primite. – Jure vrime vodeći sunce k zapadu kolo prignulo biše kad svoj družini Medar na posluhu zahvali i da unapridak starjim poslušni i mej sobom mirni i ljubveni pribivaju. I napaši[116] živine jur noću na stanja blagoviti dojdosmo. I smokom pokripljeni životi[117] idosmo snom kipi i pameti pune razlika mišljenja olahčati.

[1] *jasnuti* – sjati

[2] ARj veli da je riječ tamna postanja i navodi samo ovaj primjer iz Zoranića. Štefanić je mislio da bi to moglo značiti 'uz pratnju'. Švelec se pita nije li pratilo mali trg ili prostor u sredini sela koji je mogao obrasti travom, i na kojem se skupljalo blago prije no što se u stadu vodilo na pašu, ne isključujući moguću vezu s talijanskim riječima *prato, prataglia* – livada, livade. (Grčić)

[3] *skljin se* – skupivši se, sjativši se

[4] *i vrime priprehtav* – i uhvativši tempo

[5] bježite od ljubavne želje

[6] I ova je pjesma spjevana po napjevu narodne pjesme. Ali, Zoranićev je stih sedmerac, a onaj narodni osmerac. Možda stoga treba ono »mi« u narodnoj pjesmi uzeti kao muzički umetak. Uostalom, shema Zoranićeve strofe odgovara točno shemi Petrarkine strofe u kanconi: »Se 'l pensier che mi strugge«, odnosno shemi Galiciove pjesme u *Arcadiji* (III) tj. 7+7+11. I po toj shemi i po srokovima, koji se hvataju iz jedne strofe u drugu, ove su tri pjesme metrički nalik na »tenzone«. Zoranićeva je pjesma i po sadržaju »tenzona«, tj. ona sadrži pjesničko prepiranje o ljubavi. Sladoj zagovara misao da je ljubav pogubna pa da je treba izbjegavati, a Dragoljub brani ljubav. Pjesničke prepirke dolaze i u *Arcadiji* (Ecloga IV i IX). (Štefanić)

[7] ljubav je radosno stanje

[8] kao greben pokriven morem, takva je ljubav ženâ

[9] Sumjiva ljubav, odnosno sumnja u ljubav, zadaje pečal. (Štefanić)

[10] *vaju* – od vas (ostatak duala)

[11] a pastirskom se staležu ne pristoji istraživati sve do tančina

[12] Neka ti ovo bude nagrada

[13] »tamariž« je stablo koje se lat. zove tamariscus, srphrv. metljika. (Štefanić)

[14] s različitim uzlovima damaštanski (prema Damask) vješto išaranim

[15] *na promin* – naizmjence

[16] Prizori natjecanja u pjevanju i dijeljenju nagrada vrlo su stari u pastirskom prjesništvu. Obično se detaljno opisuju darovi, npr. u Vergilija (*Ecloga* III) i Sannazara (*Arcadia* IX). (Štefanić)

[17] *čuj* – čuvaj

[18] te se sa mnom igra žmurke

[19] neka bolest snađe onoga tko razdijeli našu ljubav

[20] tko razdijeli moju prevjernu ljubav, blijedjeli mu obrazi u jadu čemernu

[21] ja mislim da mi na svijetu nije par ni jedan čovjek

[22] *poskiti* – pruži

[23] zbog sroka mj. pri bedri (Švelec)

[24] Ova strofa znači: Moja vila, kad proteže bivolji luk, nije različita od Atalante koja je prva u trku strijelom pogodila svinju (vepra) što je harala polja. Tu Zoranić misli na grčku priču o kalidonskom lovu na strašnog vepra, u kojem su sudjelovali najbolji junaci, ali je prva vepra ranila lijepa i vješta lovica Atalanta. (Štefanić)

[25] Ova strofa ima predložak u IX eklozi *Arcadije* koja glasi:

O s'io vedesse un fiume in queste rive
correr di latte; dolce il mio lavoro
in far queste fiscelle all'ombre estive.

(O kad bih uz ove obale ugledao gdje teče
rijeka od mlijeka; slatko bi mi bilo
plesti ove košarice u ljetnoj hladovini.)

(Štefanić)

[26] u ovih sincah, u ovim sjenama

[27] Ova strofa ima predložak u IX eklozi *Arcadije*:

Un bel colombo in una quercia antica
vidi annidar poc'anzi, il qual riserbo
per la crudele et aspra mia nemica.

(Vidjeh malo prije gdje se lijep golub
u starom hrastu ugnijezdi krijući se
od okrutne i surove moje dušmanke.)

Takvo darivanje u literaturi veoma je staro, što se vidi i po tome što ga upotrebljava već i Teokrit (Štefanić)

[28] kad mene ne bude

[29] željno me čekajući

[30] Pri kraju natjecanja prelaze u zadavanje zagonetaka (kao i u Vergilijevoj Eklozi III i u Sannazarovoj *Arcadiji*, Ekloga IX). Ovu strofu Zoranić je jamačno preuzeo iz Vergilija, Ekloga III, 106; u Maretićevu prijevodu glasi:

Reci u kojoj raste u zemlji cvijet što u njem
Kraljevska pišu imena? – Filida tvoja nek bude.

(Štefanić)

[31] čest Zoranićev oblik mjesto meni; *gla mani* – slavu od mene

[32] *ganka* – zagonetka

[33] I ovdje Zoranić ima pred očima Vergilijevu strofu iz Ekloge III, 104, koja, u Maretićevu prijevodu, glasi:

Reci – i bit ćeš mi velji Apolon – u kojoj u zemlji
Nebo ne ima više širine od triju lakata?

(Štefanić)

[34] Reci mi koji je cvijet toliko pametan da se sam okreće onamo otkuda ide sunčani plam

[35] Zoranić jamačno misli na mnogo obrađivanu mitološku priču o sestrama Prokni i Filumeni, koje su pretvorene u lastavicu i slavuja zbog toga što su zaklale Itisa, Proknina sina, i dale ga jesti njegovu ocu Tereju. Priču je opjevao Ovidije u *Metamorfozama*, VI. Slična je aluzija na te ptice u *Arcadiji*, XI:

O Filomena, che gli antichi quai
rinovi ogni anno e con soavi accenti
da selve e da spelunche udir ti fai;
e se tu, Progne, e ver, ch'or ti lamenti,
ne con la forma ti fur tolti i sensi,
ma del tuo fallo ancor ti lagni e penti.

(O Filomena, koja stare jade
obnavljaš svake godine i nježnim cvrkutima
siliš šume i spilje da te slušaju;
ako je, Prokna, i istina da se sada žališ,
nije ti to stanje pomutilo svijest,
ali se i dalje žališ i kaješ zbog svoje greške.)

(Štefanić)

[36] U *Arcadiji*, IX:

Dimmi, qual fera e si di mente umana,
che s'inginocchia al raggio de la luna,
e per purgarsi scende a la fontane?

(Reci mi u koje je zvijeri tako ljudski razum
da kleči pri mjesečevoj zraci
i da silazi k izvoru da bi se pročistila?)

(Štefanić)

[37] U *Arcadiji*, IX:

Dimmi, qual e l'ucelle il qual raguna

i legni in la su morte, e poi s'accende,
e vive al mondo senza pare aleuna?

(Kaži mi koja to ptica skuplja
drva kad umire, i onda se pali
i živi, na svijetu nemajući premca?)

(Štefanić)

[38] uzevši

[39] uzevši

[40] oni pripremiv se najprije oba zajednički zagudiše u gusle da bi zadobili pažnju među družbom, i ne pogudivši dugo, ...

[41] U *Arcadiji*, II:

Per pianto la mia carne si' distilla,
come la neve al sole
o come al vento se disfà la nebbia.

(Od plača moje tijelo kopni
kao snijeg na suncu
ili kao što na vjetru nestaje magle.)

(Prema Torbarini)

[42] kad tali vosak

[43] jaučući

[44] vrebajući da je uhvatim

[45] onda ju ne smijem uhvatiti kad je mogu uhvatiti

[46] pogodite koji jad može biti u meni

[47] srce se smrzava u čemernom znoju

[48] Ljubavna moja muka

[49] okrijepi moja djela

[50] bježi preda mnom

[51] *plepe* – prepelica

[52] *vraždevnica* – neprijateljica

[53] Aludira na metamorfozu o nimfi Siringi koja, bježeći pred Panom, bude pretvorena u trstiku. (Ovidije, Metamorfoze I, 625-712) (Štefanić)

[54] što bježi s tom snagom

[55] Ovdje Zoranić aludira na metamorfozu o Dafni, koja je, bježeći pred Apolonom, bila pretvorena u lovoriku. (Ovidije, Metamorfoze I,

452-567). (Štefanić)

[56] tko je ognja željan

[57] moje ljubavne muke znaju već i stijene

[58] ljubavne otrove; prema glagolu otraviti – opčiniti, otrovati (Štefanić)

[59] će

[60] *mečne* – obično, uobičajeno

[61] *darad* – strijela, sulica

[62] Budući da vas obojicu kao smione lovce poznajem

[63] premda ste dostojni i veće nagrade

[64] kakvom pripoviješću, kakvom zgodom

[65] Duh sveti koji daje sedam darova ili svojstava. (Štefanić)

[66] *tiha slišanja vaša* – vaše tankoćutne uši

[67] Duh Sveti.

[68] Svaki dobar dar, svaki savršen poklon, odozgor je. Pavao Apostol. *(Jak 1, 17)*

[69] sv. trojstvo, prema lat. *trinus* – trostruk, trojak

[70] i oni koji ne sjede na sagu propasti

[71] će

[72] nego će pokriti njihov grijeh

[73] pobjeđuju, opomenuti, sustegnuvši se od pohote i slasti

[74] *manen* – lud, budalast

[75] a biti posve ubog

[76] *žban* – sud za vino

[77] hoćeš li

[78] tko se želi tući, lako nađe povod

[79] nesreća ga vreba ne baš dugo vremena

[80] nego napuniti obor stadima razne stoke

[81] ne idi tražiti da doznaš nebeske tajne, niti nagađaj misleći koje će vrijeme nastati

[82] svatko doista i pouzdano zna da će umrijeti

[83] *paludan* – sulud

[84] pa makar u svojoj osnovi bile preslatke

[85] će

[86] Istu je misao izrekao Zoran (Zoranić) za sebe kad je na pitanje Sidmojevo govorio o svojim precima (Švelec)

[87] čega se drugi srami, nemoj otkriti

[88] kriviti , okrivljavati

[89] po svoj prilici štamparska greška umjesto prem (Švelec)

[90] *u uzdajanju* – u nadi

[91] s kojom ćeš ratovati, tj. koja će na tebe navaliti (Švelec)

[92] *zljit* – zlo

[93] *obrok dvoj* – dva obroka

[94] *tovarištvo* – društvo

[95] koji se sam u sebi u zavidnosti grize i tako skončava svoj život (Švelec)

[96] siromašniji

[97] nemoj se žalostiti zbog nasrtaja nesreće

[98] bolji je istiniti mir, nego baš da je pouzdan dvostruki dobitak

[99] niti zna za Boga

[100] Po onoj: u dobru se ne ponesi... (Štefanić)

[101] *kot žuk* – kao rogoz

[102] *čitovat i poklonit* – štovati i klanjati se

[103] »knjige života« se u Sv. pismu često slikovito kaže umjesto knjige vječnosti ili nebeske knjige (Štefanić)

[104] Psalam Ageja i Zaharije 111. *(PS 111, 1-4)*

[105] Mudrosti. *(Mudr 4, 1-2)*

[106] Poslovica. *(Izr 10, 1-2)*

[107] *Izr 16, 8* ili *15, 16*

[108] *Izr 18, 1*

[109] *Izr 17, 2*

[110] Apostol Jakov Mariji. *(Jak 4,6, Lk 1, 53)*

[111] *kobilice barčući blujahu* – skakavci skačući bluđahu

[112] *razlikozlameni* – raznobojni

[113] *svitnje* – svijetle

[114] *mirne* – mirisne

[115] *mrtovnica* – mrča, mirta

[116] napasavši

[117] I pošto su bila smokom (hranom) pokripljena naša tjelesa... (Štefanić)

[118] Vrijedan je radnik plaće svoje. *(Mt 10, 10)*

Pritvor Velebića i gdo biše

Kap. XV

Jasna Zora jure iz ruk staroga ljubvenika ishodeći rosno cvitje lici svojimi bilimi i rumenimi kripljaše, kad ja Sladmila probudiv, ustah se i prošćenje u njegova staroga oca vazam i na srčenoj ljubavi ku mi ukazaše dvorno zahvalih i put, da me k vilenici nauči, uprosih[1]. Tad on, zagrliv me, dav mi prošćenje reče: – Sinko moj, put tvoj pravo pram istoku jest, vazda na desnu tvoju goru ostavljajući[2], i mimošad *Velebil*, ki sada *Velebić* zove se[3], i pram njemu jedan od gradov didine tvojih Tetačić jest od kih kolina ti jesi... – Prikosih mu rič tad ja i opitah i rekoh: – U zamir ne primi, molim te, oče, da ti rič prikosih, jer samo za veće znati hot moja, a ne za nerazbor to reče; molim te, ako ti trudno ni, reci mi zač ta najviši vrh gore prvo Velebil a sad Velebić zove se. – Ne more – odgovori – nego od plemenite ćudi uzrok biti otajne riči iziskovati[4]. Zato znaj kako ja od starih slišil jesam pripovidajući da Atlante primudri mej jinimi jednoga sina jimi koga *Velevij* prozva[5]. I kako on svi nebeski zlameni svojom hitrijom umiti iskuševaše, tako i sina u meštriji toj hitro uvižba. Ne bi zadovoljno dake Veleviju u svojih deželjah s ocem općiti i naravska otajna znati da, kako drugi Ikar više oca letiti hoteći u more s rastaljenim perjem pade i utonu, tako i ov od oca odiliv se velik dil svita obajde mudrost išćući; napokom ovdi u naše deželje dojde, morebiti veće za viditi

glas toko

pohvalnu lipotu Zorice, tvoje roditeljice, ke još

slavan glas vrući slove. Videć dake Velevij da gora, da polje, da dubrave, da gvozdi, da planine, da luzi, da rike, da vrulje svakojake jesu, stati odluči. I na vrhu tom većkrat sideći zlameni nebeski i tek od zvizd i kako mrče i čim svite misalju iskuševaše[6], i u to vele hitar i umić učini se. I zač na vrhu tom općaše[7], kako na onom ki sva polja, gore i more daleč okol sebe vidi, prozvaše ga ljudi njegovim jimenom Velevij. Da pak jer on već neg se svitovnoj hitrosti pristoji sasvim se znati mučaše i nastojaše, ne samo nebeski zlameni ča su i kako gredu znati, da još otajna božja iziskovaše, kip i misal trudeći, kako da usiliti narav hotiše ovo ča uzmožno znati ni znati hoteći,

t nostrum empora menta ater n sua te·[14]

ne spominajući se na zapovid ku sunce od jistine na nebesa uzlizujući[8] reče, da se nam ne pristoji znati ono ča otac svemogi u svojoj oblasti ostavi. (Ne dim zato ja da človik nima misalju iziskovati i svakojak nauk želiti dali ono ča uzmožno nije naravi našoj, jest prem kako
vitar mrižom pokriti ali sunčen zrak u škrabicu uhititi ufati;
zato nitkor prik reda božastvena otajna, ke ni anjeli njega ne znaju, znati išći.) Dim dake da Velevij toga ne opsluži, da usilno i na sramotu svoju reče naravi: – Zaznati sve hoću! – Da svemogi Stvor ne dopušća do duga nerazbor, ki najkoli protiv nebeskoj vlasti jest, da trpi. I Velevij jednu noć na vrhu sideći i zvizdeni bludni voj razmišljaše i pak reče: – De, uzroče, ne mogu reč neg od naravi,

la.

na tvoju malu hvalu znati hoću ča se gori čini. – Uto prid svemogoga glas ta prišad, nebo tmastimi oblaci odi[9] i sverutni trisk svemogom rukom hitiv u magnutje oka Velevija udriv, u prah čini rasuti[10];

Velevija·

pake da se ni prah njegov najde, tolik snig ispusti, da vas vrh pokri mećavom. I tuj pake gorske vile nike prošad i pogub, u kom Velevij okonja, znajući, rekoše: – Bolje je drugoč manje viditi! I ti, komu Velevij jime biše, sada
Velebil pravijim jimenom zvati se moreš. – Zva se dake vrh taj po riči te dugo vrime Velebil, jer vas snigom bilim pokriven većkrat staše, da pak po tu općećih ne već Velebil da
Velebić zove se.[11]

– Da neka na govor naš vrnu se: dim dake da minuv Velebić, vazda, vazda desnim rebrom goru gledajući i van planin ovih priti ćeš kraj gore visoke i tuj vilenicu najti hoćeš i od nje lik primeš. – I to rekši naredi sinom da me nikuko puta doprate, i dav mi kravajac i vrnjicu vinca za brašno[12], uputih se pram istoku grede[13]. I nikuko dva brata doprativ me, i oni meni i ja njimi unapridak priporučiv se, zbogom rekši, oni na stan a ja udilje idoh.

---

[1] i zamolih da mi pokaže put do vilenice

[2] Pjesnik, naime, idući prema istoku (prema Dinari), ima goru Velebit na desnu ruku, jer je bio prošao kod Paklenice Velebit. (Štefanić)

[3] Primorci i danas tako zovu Velebit. (Švelec)

[4] samo plemenita mudrost može biti razlog da se istražuju tajne riječi

[5] Velevij je, čakavski od Velevid, koji dobro ili daleko vidi. (Švelec)

[6] ispitivaše mišlju zviježđa nebeska, i putanje zvijezda, kako pomrčaju i čime svijetle, i postane vrlo hitar i vješt u tome

[7] i zato što življaše na tom vrhu

[8] *uzlizujući* – uzlazeći

[9] zaodjene

[10] i gromoviti tresak svemogućom rukom bacivši u tren oka udari Velevija i rasu ga u prah

[11] Ova priča podsjeća na mitološku priču o Prometeju koji je bogovima ukrao vatru, pa ga je Zeus bacio u Had; ali ovdje je Velevij sin Atlantov (u grčkoj je priči Prometej brat Atlantov) koji je doista po jednoj grčkoj verziji bio astrolog. (Štefanić)

[12] *za brašno* – za hranu, za obrok

[13] idući prema istoku

[14] Nije na nama znati vremena i zgode koje je Otac podredio svojoj vlasti. *(Dj 1, 7)*

[15] Velevijev konac.

Ganka i tužbeni poj pastirov od rasute bašćine i poj slavnoga Marula pastira

Kap. XVI

Jure sunčani zrak tepleći zemlju sa cvitov rosu opluti činil biše. Uto ja hodeći u misli razlikoj vazda desnim gore hodeći pridoh gdi pastirov nič malo[1] i živin svakojakih malo zajedno i kupno pasihu. Tuj pastiri ujativ se, kako običaj jest, razliko od razlikih stvari besijahu. I ja k njim prisusediv se i boga jime zvavši, a oni: – Zdrav si! – odgovoriše, i polag njih sedši opitah jih zač tako jatno razlike živine u jednom stadu pašu. Odgovoriše mi: – Ne čudi se – riše – goste, tomu, da čudi se da se kočeto[2] al človik u ovih planinah nahodi, jer ne samo jedan ali dva vuka, da jata vekša neg i mi i stada iz istočnih stran ishode i često, pačeli svakčasno nas nadbijaju toliko naporno, da ne samo živine da nas pastire i stražni psi razdiraju; i jur po svoj župi ovoj nije ih, pačeli vekši dil razdrli su, a jini, budi da malo, u tuja vladanja pobigli; i mi eto, kako ovca drugu zaklanu gledajući, svoj kolj čekamo. I mi bismo od ovud pobigli, dali nas slatkost bašćine uzdrži. – U to govorenje riše da se ruče[3]. I obrokom nikuko obeselivši se, jedan od njih tako reče: – Nu, družino, pokol srića naša neće da kako jini mirni pastiri po ručenju počinuti idemo, da vazda nam je tribi triznim i oružnim nalog strgući pribivat, zato sada, da nam se ne grusti[4], ali pojmo ali glumno besidimo, bratjo. – Oni: – Tako budi! – riše. – Nu – reče Gostmil (tako mu jime biše) – vidit ću ki vaju[5] hitrijega uma bude da ganku ovu istumači i zagana:

[10]

Jest otac jedan, ki dvanadeste sinov jima; svaki sin sinov bilih trideset, a ćeri trideset črnih, i svi jednake liposti i kriposti i razlike, svi neumrli a svi umiraju.

Svi i svaki za uganati[6] i istumačiti ganku zamišljen osta, i jazikom muče a misalju privraćajući, očima simo-tamo vrteći a nigda rukom mahnuv i glavom pokimav, kako jest običaj, kim nikuko prozora um u pamet klade i pak tudihtaj misal ispusti; i dobar hip uto stavši, nijedan, budi da svi svoju ćud rekoše, istumačit umi[7]. – Nu – reče Gostmil – pokol nijedan stumačit umi ganku, rok vam do sjutra budi vrh nje misliti. A sada molim vas, Slavgore i ti Dvorko, one pismi uspojte ke niki dan milujuć bašćinu[8] na promin[9] izrekoste. – Tad oni: – Budi – rekoše – da ne samo nam da i svim vam ostalim općene nevolje počitujući bol se ponavlja, da kad vam je ugodno, tako ugoditi hoćemo. – I tako svaki svoje gusle narediv, tihim i neuzvišenim glasom najpri tako peti Slavgor poče:

SLAVGOR:

Ne mogu neg cvilit i čemerno plakat,
  i ječeć se bolit i gorko uzdihat,[11]
  i tim se spominat s česa m' srce cvili.
Znam kad su svi bili zibrane države[12]
  s rumenimi i bili cvitji drobne trave,
po kih voli i krave pasihu čestiti
  i koze i brave u zimi i liti.
Svud bihu viditi njive izorane,
  žitom zeleniti korisno sijane.
Slišaše sve strane sladično romoreć
  ptičice šarane[13] po dubju žubereć,
po tržancah pojeć gizdave deklice,

po dvi po tri hodeć zbirajuć cvitice,
zlatom pak krunice i cvitke ovijahu
reseć sve glavice i vojnom davahu.
Sela se vijahu[14] bogata, a srid ulic
tanci se vojahu[15] junakov i deklic;
sve zlatovitih žic kosice spletene,
s biserom spod krunic hitro narešene,
bile i rumene kako ružice prem,
dvorne i ljubvene i šegljive u svem;
zmeju kih bog ljubven ne sumnjeć mladosti
užgaše drag plamen od ljupke kriposti
A sad, ah, žalosti! obrat se kud god ćeš,
samo raspa dosti sa svih stran poznat ćeš.
Svude viditi ćeš mirine[16] rasute
i v njih općećі ćeš vidit zmije ljute,
a po vrtlih prute bodućih drač restuć,
a sve vrulje smute[17] i potoci tekuć,
sove i jeji[18] letuć s orli mrcinjaci[19],
i gravrani gračuć u zlokobni graci[20].

DVORKO:

Spominan se, s traci zvizda nad nas sjajuć
v noćni mrkli mraci to kazaše prituć;[21]
iz duba grakajuć ćolka[22] na livu stran
tu zlokob poznajuć pripovidaše nam;
i kada trisk upram[23] najviši hrast udriv
obrati u lug i plam do lista izgoriv:
a mi tupi ne umiv ne znasmo rascinit,
zle kobe svud vidiv ča nam hote donit.

SLAVGOR:

Eto moreš vidit da u ve planine
ne moremo živit ni mi ni živine.
Svud su sad kupine kud njive orane
bihu, sad redine i grmje sve strane;
Kud staze ulizane bihu od stop ljuckih,

poresle tržane sad su od trav razlikih;
a puti, po kojih mogaše u sin[24] hodit,
spleli su se stran svih, jedva jih mož' prozrit;
ne more se provrit[25] kud plandišća bihu,
ni lapte[26] procinit kud žitom rinjihu[27];
gonjaja[28] ni lihu[29] mekote[30] vidit neć,
gdi dubja cvatihu pod voćem se krčeć;
nit ćeš čuti pojeć dekle al pastiri
bugareć al gudeć, al gdi nadmen sviri;
zagrezli su viri malinski[31], ni tekuć
po njih voda hviri u kolo bubajuć;
grade ostavljajuć, sela i kaštile,
svak hiti bigajuć neprjateljske sile;
vidiš pogorile polače i hore,
gorski bozi i vile ostaviše gore.
Ne znam, ča se more gore već nam zgodit:
svim nam je umore ali uze podnit.
Blaženi, ki umrit prija jimiše rok,
neg bašćine vidit u tuko grd prirok.

DVORKO:

Ajme, to je uzrok, da ne mogu ustavit
mojih očiju sok bruzgom ličca umit.
Da neka mi t' pravit jak nesmerna ljubav
čini me prohodit po razlikih držav,
za moć ljupka zabav tolit v srcu momu
i poživit uprav v žitku slobodnomu.
Srića me k slavnomu mistu dovede upran,
cesaru rimskomu kadi bi nigda stan.[32]
Tutj ti pastir jedan pri rici sideći,
ki biše *Marul* zvan,[33] pojaše mileći,
bašćinu videći v pogibili blizoj,
pojaše cvileći k nebu upran vid svoj:

plit grad.

Svemogi Bože moj,
odvrat od nas gniv tvoj,

odvrati zle kobe
ke nas svak čas znobe,
utiši sržbu tvu,
pogledaj viru svu.
Evo vuci ljuti
ne dadu odahnuti,
obile države[34]
naše svak čas trave,
v gore i planine
poklaše živine,
a keno ostaše
ne nahode paše,
lačne turvitaju[35],
ter grmja okidaju,
prez since planduju,
sršeć[36] prižívuju.
Da gore j' još ovoj,
da pastiri[37] takoj
poklaše, a stanja
požgaše i jimanja,
i dičice mnoštvo
povedoše u ropstvo.
Tvoji peharnici[38]
drže u uzi i tamnici,
čiste divice,
tvoje zaručnice,
prez stida oskrvniše,
pohlep svoj spuniše,
a u templi[39] tvojih
jasla su konji njih.
Sliš, pastirska družba,
ča pravi ma tužba:
nut vite sunčen zrak
da pokri tmast oblak,
a misečni zraci
grizu vukodlaci,
zvizde trakatice[40]

po nebeske ulice,
oblaci rasprašni
čine gromi strašni,
a trisci spušćeni
svud lete ognjeni,
s krupami daž miži,[41]
udilj, udilj sniži,
prid pogledom božim
zemlja trepi sasvim,
zimnji vitri dušeć
vode svude ledeć,
još zeleno listje
ne pokriva kitje,
ni cviti po trave
još se ne gizdave,
nit se more raznat,
kad će lito postat;
Jove se ne stvara[42]
kot vrimena stara,
ni već ljubav slidi,
da tužbeno sidi;
Apolov zrak sunčen
nî v nebeskih zlamen,
a on tužben stoje
vrgši gusle[43] svoje;
i Cerere i Bak[44]
obrati nauznak;
Dijana tolikoj
vrgla j' stril i luk svoj,
nit se haje lovit,
ni sve vile kupit;
surle sedmerice,[45]
siringe tršćice
veće ne surla Pan.
da biži z dubrav van;
van rik su Najadi[46],
a gor Horeadi[47],

Amadrijadi dubov,
a Drijade lugov[48];
biže Napeje[49] tajnih
Justitia de coelo mistov i vrulj svojih;
prospexit·[58]

pravda i prava mira
iz neba prozira,
mir s jistinom takoj[50]
u deželji gornjoj;
uvelo je cvitje,
a usahlo drivje;
samo svake zlobe
ostaše i zle kobe;
Pandora otvoriv sud
pusti sve zledi i trud,
a svaka dobrota
gori se uzmota;
Marte s mačem britkim
zgoru[51] nam priti svim,
s misecem na glavi
zmaj[52] polja potravi,
nije tko bi se opril
ali tko bi ga odril.
Bože, ti sve vidiš,
zač jur ne providiš?
Grišna j' naša slabost,
vekša bud tva milost;
pošlji hrabrost tvoju
pomoz viru svoju,
Mihovila[53] tvoga
daj na zmaja ovoga,
neka ga prorene[54]
v propasti paklene,
jer svitovna jakost
nima toku hrabrost.
Ti si u svem možan,
tebi j' svak podložan,

čin v bašćine naše
da su pune čaše.

Tako t' on pojaše, a eko iz gore
njemu odgovoraše u zadnje romore,
Rik i vrulj provor ustaše tekući,
dokol on[55] govore sve dospi pojući.
Blažen i slovući biti će njega glas,
dokole živući bude hrvackih stas;[56]
njegova poja slas i složenja hitrost[57]
uzdržati će vlas; dokol sunca svitlost
bude ophodit svit vas svim dileć svu kripost.

Svim suze na očiju bihu slišeći dva pastira bašćine milujući, da Marulova po Dvorku rečena tužba hitra i umića tega od svih bi pohvaljena.

---

[1] gdje bijaše nešto malo pastira

[2] *kočeto* – živina

[3] dok to govorahu, rekoše da se ruča

[4] da nam ne dosadi

[5] *ki vaju* – koji od vas

[6] odgonetnuti

[7] ne umi

[8] oplakujući baštinu

[9] naizmjence

[10] Zagonetka. Godina.

[11] Iza ovoga ispao je, valjda greškom slagara, jedan stih.

[12] Znam kad su sve ovo bili izabrani krajevi

[13] šarene

[14] viđahu

[15] vođahu

[16] zidine

[17] smućene, mutne

[18] jejine, ptice slične sovama

[19] s orlovima lešinarima

[20] u zlokobne graktaje

[21] Trakasta zvijezda sjajući u noćnom mraku pretkazivala nam je prijeteći (to zlo); nabrajaju se naime zlokobni znaci koji su prethodili sadašnjem zlu. (Štefanić)

[22] *ćolka* – vrana

[23] upravivši

[24] *u sin* – u sjeni

[25] probiti

[26] *lapte* – njive

[27] od rinuti – tjerati

[28] *gonjaj* – jedna od najstarijih zemljišnih mjera u primorskoj Hrvatskoj. Ne zna se koliko je u najstarije doba iznosio.

[29] *liha* – komad polja

[30] *mekota* – meka zemlja, oranica

[31] *malinski* – mlinarski

[32] To je slavno mjesto Split, a car je Dioklecijan.

[33] Zoranić tu misli na Marulića koji je u Molitvi suprotiva Turkom vapio za božjom pomoći. Zoranić je doista u početku poja Marula pastira upleo Marulićeve misli; u daljem dijelu inspirirao ga je Sannazaro: u X. eklogi *Arcadije* pjevaju slične jade pastiri Selvaggio i Fronimo pripisujući pastiru Caracciolu tužnu pjesmu s mnoštvom mitoloških reminiscencija, u kojoj se ističe opreka između zlatnog doba i sadašnjeg, tako teškog za pastir (aludirajući na napuljsku Akademiju Pontanianu). Zanimljiv je i taj paralelizam: Marul – Caracciolo Pietro Antonio, slabiji napuljski pjesnik, ali Sannazarov drug u akademiji. Ne zna se, ne krije li se poput Marula i još koji hrvatski »začinjavac« među Zoranićevim pastirima. (Štefanić) – U ovom slučaju, čini se, još je zanimljivije kako Zoranić jedan opći pastirski motiv konkretizira i dovodi u kontekst tadašnjih teških prilika u Hrvatskoj. (Švelec)

[34] bogate krajeve (naše)

[35] gladne tumaraju

[36] čupave (od sršiti) (Štefanić)

[37] pastire

[38] Tvoje svećenike

[39] u crkvama

[40] zvijezde s trakama, tj. zvijezde repatice

[41] s tučom kiša pada

[42] Jupiter ne stvara

[43] Apolon je bog umjetnosti; on je zbog tuge odbacio gusle. (Švelec)

[44] kao bogovi obilja: Cerera poljodjelstva (žita), a Bakho vinogradarstva (vina). (Štefanić)

[45] *surle sedmerice*, jer je Pan od trstike, u koju se bila pretvorila nimfa Siringa, načinio sviralu koja se sastojala od sedam sviralica te bila nazvana siringa. (Štefanić)

[46] Najade su vile rijeka.

[47] Horeade si gorske nimfe.

[48] Dirijade i (H)amadrijade su nimfe drveća.

[49] Napeje su nimfe dolina i izvora.

[50] Misao je iz psalma, ali je ima i spomenuta Caracciolova pjesma; uspor. stih: La donna e la bilancia e gita al cielo. (Štefanić)

[51] Mars je bog rata; s mačem *zgoru* – s uzdignutim mačem

[52] zmaj s mjesecom na glavi je Turčin

[53] Arhanđel Mihovil je vojvoda nebeske vojske.

[54] protjera

[55] tj. Marulić

[56] dokle god budu živjela hrvatska naselja

[57] njegova pjevanja slast i vještina slaganja (stihova)

[58] Pravda će gledati s nebesa. *(Ps 85 (84), 12)*

Od Anice pritvor u anitu[1]. Poj narikanja Vilslava nad njom

Kap. XVII

Uto, eto tri pastiri mimo nas mimojdoše, kih kako družba vidi: – Evo – riše – Vilslav i s njim Srićko i Draško grede nad pritvorom Aničinim narikati, kako je često mečan[2]. – I ne vele prošad, dva mladića postupom za njimi se uputiše. I videći ja, da i moj put tuda biše, s njimi uputih se i grede, gdo ta družba biše, opitah. Odgovori Dubjak: – Ovo je – reče on prvi jimenom Vilslav, hitar i plemenit i dvoran mladić, budi da bolje reći se more biše neg je, jer eto, kako vidiš, vas zlovoljan i potamnjen gre, prominiv svoju čestitu i blagu stav prvašnju, a jini uzrok nî neg ljubav, ali, za pravije reći, nesrića i smrt nemila; jer, kako mi je on pravil, buduć mu se prisnilo malo pri neg u ljubav zajde da tri slipci, ča jest: ljubav, nesrića i smrt, porotiv se[3] i na nj naporno došad, srdačce mu izdriše[4]; pake, budući se ljubavju vile jedne, jimenom *Anice,* ofrajal, kako u petju ali u tužbi sam izgovara, i budući naglom smrću Anica umorena i po vlasti svemogoj u zelje, ko se po nje jimenu *Aneta* zove, pritvorena, jer, kako znaš, Aneta latinskim jazikom Anica našim hoće reći; a budući njemu s njom sva slast odnesena, kako se na njem vidi, čestokrat na nje pritvor dohodi i plačući nariče. – Tako Dubjak govoreći, dojdosmo uz goru kadi pri vruljici jednoj grmak ali bus anite vele uzgojen bujaše. I tuj Vilslav prišad gorkih suz daž iz očiju spustiv bružjeći, i pake gusle svoje tužbenim zukom srediv, tako plačnimi očima i svaku rič zdahom

družeći poče:

VILSLAV

Klikni, pismi moja, narikat Anicu,
i ljubvena boja počitaj tužicu;
spuni mi željicu da rat mû počitam,
bud da polovicu izreći ne ufam;
ništar manj daž plačan i čemer jadovit
i uzdah svakčasan i moj prominjen žit
moći će svidočit moje ljupko ropstvo,
da nebo i vas svit pozna me zlosrićstvo,
i jošće svidočstvo po smrti će mi bit,
ka će moje pojstvo sad narikajuć zrit.
U primalitje od lit mojih bih slobodan,
ter prohajah čestit mej cvitke radostan,
ne znajuć ča je plam ni zlatoperna stril,
ali milojadan ljubveni šemer[5] mil;
susritih grede vil dvornu i počtenu,
a na njoj pratež bil' hitro narešenu,
bilu i rumenu kot žilj[6] i ružice,
šegljivu umiljenu po narav božice;
eminus sol·[19] dvi zvizde Danice ali, za bolje reć,
bihu nje očice dva sunačca svitleć;
na glavici stojeć venac dragih kamen,
ki staše okružeć kosu jak zrak sunčen;
pozor nje božastven jasnjaše ozoja.[7]
Tad ostah zasnićen kroz sunačca dvoja
Dijanina broja s lukom i tulicu.
Klikni, pismi moja, narikat Anicu.

Za desnu ručicu Ufanje vojaše,
drugom Milošćicu uza se držaše,
s njimi skupa staše Čistinja i Lipost,
i Želja šetaše, Prijazan i Dvornost
i Razbor i Hitrost i Mar čiste slave
i prislavna Kripost i Počtene oprave.

Tako ti gizdave blage prohajahu
ter cvitke i trav šetom veseljahu,
radosne pojahu čestito romoneć,
nebo razvedrahu glasom slatko pojeć.
Prez očiju leteć tude bog ljubveni,
z nevarke susriteć pride k ovoj ženi,
nje luk prehitreni vaze joj i strili,
ter stav protiv meni, srce mi prostrili.
U ta čas rascvili svu slobod ozoja,
a srce procvili mileći zla svoja;
ta čas ljupka boja oćutih tužicu.
Klikni, pismi moja, narikat Anicu.

Tad vaze kosicu nje vlasci sunčeni,
rukom svom uzicu splete bog ljubveni,
obe ruke meni zaveza nauznak
i Želji željeni da me voditi pak,
i jošće po čin tak u jaram me spreže[8]
i čini da čas svak Lipost me u nj veže;
pak Ljubav raspreže prsi mi rukom svom
i oganj užeže nje okom v srcu mom.
Ostah u ropstvu tom kot človik privaren,
koji je nesrićom kom z nevarke udaren;
tako ti ostah prem ljubavju poražen,
udorcem s koga mrem i ostah zasnićen.
Tad s gorkim ječenjem i s jadom čemernim,
s dvornim poniženjem, s poklonom prileţnim,
ter zdahom jadovnim uzdišuć prez broja
i plaćem prigorkim peruć ličca oboja
rih: Ti s' ma gospoja, odriš' mi uzicu.
Klikni, pismi moja, narikat Anicu.

Prim' me za služicu, za sužnja, za roba
život i dušicu daju t' svako doba,
do smrtnoga groba biti ću sluga tvoj,
ti nemoj da znoba ljupka[9] mori kip moj.
Samo te molju ovoj, rač se na me smilit

i slavni pozor tvoj mil na me obratit.
Tada me ja tišit Ufanje i tolikoj
Milošću ja molit, da se uzmoli njoj;
tada Milošća k njoj poče romoriti:
Kraljice svih gospoj, rači se smiliti,
ter k slugi obratiti pozor božanstveni,
ter mu odoliti udorci ljubveni. –
Tad obrati k meni nje mile očice
i pozor blaženi jasan kot Danice,
i dvorne ričice tad poče romorit:
Slidi me željice ako ć' blažen živit. –
Tolika posta bit u srcu mem radost,
da ne umih prosit ropstva moga slobost[10].
Ne marih biti prost ni uze slobojen,
listo da nje lipost vijah pri srcu mem.
Tako ti obužen mnogo lit ju slidih,
lipostju zamamljen po gorah, po luzih;
svakih oprav jinih i sva dila svoja
u misli ljubvenih udilj stah prez broja,
moga ljupka boja razmišljah tužicu.
Klikni, pismi moja, narikat Anicu.

Slatku ubojicu ljubeznivu služah,
i moju kraljicu svude, svude slijah[11],
i misalju trujah, kipom i razumom,
i strven vrst nošah sprežen pod tim jarmom.
Aj, u žitku takom veselo se tužeć
i gorkostju slatkom mê srdačce gojeć,
Ufanje me tišeć srce nigovaše,
a Želja me vodeć, Lipost me vezaše;
udilj nastojaše pri gospoji Milost,
ter nagovaraše veselit mu žalost.
Razvidivši vernost, službu mu i dili
napokom nje lipost na mene se smili,
ter uzli nemili[12] odriši z ruk mojih
i mî lici[13] bili utoli od suz gorkih,
i priželjni utih tuko i tuko lit

njoj hvala oćutih pokripiv trudan žit.[14]
Malo mogoh užit željnoga pokoja,
nesriću svećav[15] svit spravi na me boja
nenavideć goja mojega željicu.
Klikni, pismi moja, narikat Anicu.

U žalosnu žicu, citaro, hti zučat
gorčiju tužicu i jadovniju rat;[16]
počitaj i plakat ne stani cvileći
i gorko uzdihat čemerno ječeći,
nevoljno skučeći vapiti ne pristaj,
trudno se boleći Anicu narikaj.
Slipa Nesrića, aj, Smrtju se posestriv,
Nerazbor i Nehaj jedino se srotiv,
tere nenavidiv Aničinu lipost
i njeje pronos smiv i jedinu kripost,
dozvaše Zavidost i tako riše njoj:
U najbržu naglost otpravi se na boj,
eto na zelenoj tržanci Anica
savija venac svoj razlika cvitjica. –
Neprijateljica ljucka otpravi se
tere hudobnica u zmiju stvori se,
mej travu sakri se Anicu prehtajuć,
ka tuda grediše cvitjice zbirajuć,
ku ne domišljajuć z nevarke uji ju
i čemer pušeajuć naglo umori ju.
Milo me z očiju pozriv ma gospoja
reče: Sad dospiju svitovnoga boja,
tebi prez pokoja ostavljam tužicu. –
Klikni, pismi moja, narikat Anicu:

Anica dušicu odnese mi i goj[17]
i željnu željicu i srdačca pokoj,
vas utih, vas mir moj sobom poni u raj,
meni plač i oboj pustiv, jek i vapaj.
Ajme, nesriće, aj, aj, smrti nemila,
kako si me sadaj gorko rascvilila!

Onu s' umorila ka dostojna živit
he debb' io far? che biše, ka j' ponila mojega žitka cvit.
i consigli, amore?
trarca·[20]

Ča jimam učinit, svituj me Ljubavi:
vrime mi je umrit, vi[18] u koj sam stavi.
Ti me, ajme, stavi sužnja i služicu
u željnoj zabavi služiti Anicu.
Vij moju tužicu, razgledaj mi žalost,
vij gorku suzicu, razgledaj mi gorkost,
razgledaj mi mladost, kako j' potamnila,
pokol ljupku radost smrt mi je odnila.
Sad se j' ugasila tva stril zlatoperna,
sad se j' odrišila uza ma čemerna;
sad služba ma verna dospila j' služiti,
da rana operna v srcu će m' živiti,
cić ke će cviliti mladost ma ozoja
i plačuć militi ljupkoga razboja,
uvik prez pokoja žalit ću ljupčicu.
Klikni, pismi moja, narikat Anicu.

Nariči kraljicu, nariči gospoju,
narič' cesaricu, narič' želju svoju.
Veće u pokoju, misli, ne počivaj,
da v trudnu oboju i u plačan vapaj
vijući ne pristaj glas žalostan dajuć,
suze, jauk i aj zajedno mišajuć,
jadovno uzdišuć ječeći ne pristaj,
pričemerno plačuć daž z očiju spuštaj,
ter suzom zalivaj uz Aničin koren,
tere uzgojivaj nje cvitak pritvoren,
da vazda uzoren pribiva i čestit
s mirisnim romorem već neg nijedan cvit.
Rač svitu svidočit, pismi ma tužbena,
žitka moga uvit tužna rascviljena,
i ropstva ljubvena i smrznuta znoja,

čemerna medvena i mil plač prez broja.
A ti, guslo, ozoja zuči tužnu žicu,
svak čas prez pokoja milujuć ljupčicu.
Klikni, pismi moja, narikat Anicu.

Tužba aliti narikanje, ko izgovori Vilslav, svih nas proplakati čini. I videći se meni da mi ne biše tuj krsmati, zahvalivši jim na ljubavi i počtenju, u put moj idoh. I tako zamišljen uz goru hodeći ničesar nego kugodi zvir ali pticu sritah. Tako hodeći, jur dan k zapadu približujući se, dojdoh kraj gore i tuj zamišljen ostah pravo
kako človik ki na raskrižje putov dojde i ne zna na ku stranu obratiti jima. Eto jedna časti dostojna žena meni se prikaza i reče: – Davori, davori, moj Zorane, kako turvitajuć[21] greš zdravja jišćući! Znaj da prez mene uzmožan najti ga ne bi. – U to ja, kako človik usilno od tvrda sna izbujen, trapen se protriznih i
poznah ju da to moja gospoja Svist[22] jest. Tad pun srama ostah, znajući da i ona beteg moj znaše. Tad ona milom ričju reče: – Unapridak na desnu poj i skoro vilenicu najdeš i ozdraviš. – I to rekši iščeznu.

---

[1] *Anita* u naslovu i *aneta* u tekstu, od lat. *anethum*, jest biljka *kopar (anetum graveolens)*. Ta riječ etimološki nije povezana s riječju Anica, koja je hipokoristik od Ana, a to od hebr. *Hannah* 'smilovao se Jahve'. Zoranićeve etimologije, ako i nisu znanstveno, snažno su književno sredstvo, uobičajeno u njegovo doba. (Grčić)

[2] vičan

[3] urotivši se

[4] iščupaše

[5] *šemer* – čemer

[6] *žilj* – ljiljan

[7] Njen božanstven lik vrlo blistaše

[8] i još me na taj način u jaram upreže

[9] ljubavna rana

[10] *slobost* – slobodu

[11] slijeđah

[12] te uzle nemile (akuz. pl.)

[13] i moja lica

[14] I željenu utjehu oćutjeh, nakon toliko i toliko godina, zahvaljujući njoj, okrijepivši trudan život.

[15] svijećavši, odlučivši

[16] o gorčoj tuzi i žalosnijem ratu

[17] *goj* – mir

[18] vidi

[19] Dvostruko sunce. *(Eneida, IV, 470)*

[20] Što li ću sad? Tvoj svjet, Amore, što je? (slijedi: Zbilja je vrijeme mrijeti.) *(Petrarca, Kanc., CCLXVIII, 1-2)*

[21] *turvitajuć* – glavinjajući

[22] *Svist* – Savjest

Od Dinare vilenice koja jesi sad gora, gdo biše, pripovist, i ča su Parke

Kap. XVIII

Idoh tada ja riči nje pokripljen, i ne vele prošad uz goru na najviši vrh dojdoh. I eto uz zjatje bunje jedne na stini pod borom sideći žena jedna, budi da stara, dali časti dostojna. I kako me ugljeda, reče: – Dobro došal, Zorane moj, i ne prez htinja božanstvena! – Uščudih se tad ja da ona jime moje znaše, nigdar me ne vidivši prija, i poznah čisto da to vilenica biše; pak umiljeno i ča dvornije umih, rekoh joj: – Zaisto znam, poštovana i umića ženo, da prez nebeske vlasti, ka me po Milosti i Svisti k tebi upravi, došal nis... – I veće reći hoteći, ona me za ruku jamši reče: – Kako tebe tako i nač i zač došal si znam[1]. Da neka laznije sideći uzbesidimo, ča betegu tvomu potribuje, sedi; jer ne malo trudan i kipom i pametju jesi. – Tad uza nju sedši, reče mi: – Budi, kako mnju da se domišljaš, da znam ča reći hoćeš, ništar manje tvojom besidom ispovij mi, a neka meni pak[2]. – Tad ja, ne s malim stidom i sramom, s poniženim obrazom krozi beteg moj priročan počeh, najpri zlokobno zaliženje moje u ljubav i kakov žitak moj krozi to bil jest i je, i kako lika jišćući prik morske pučine Milost me pribrodi i kako paklenu propast vidih i razlika petja na planinah sliših i pripovisti, i da me k njoj Sidmoj uputi i pak Svist navede. – A sad – rekoh – tva razborna hitrost vele bolje razumi neg ja ispovidam; molim te, tvoju pomoć ne krati mi. – I za to suze od skrušenja poliše me. Tad ona: – Dvigni – reče – oči gori i ufaj, jer prvo neg peteh

novi dan kukurikom navisti, zdrava i oslobojena dati te hoću. A sad kip sa mnom pokripi. – Tako položi svakojaka voća i bistre vode, čim se vazda hranjaše, i njimi obadva poblagovavši, moć žitku pokripismo. Ja, kako je po naravi stvari neznane znati, opitah ju kako joj je jime i tko i otkud biše. Tad ona reče mi: – Dostojnu prošenju nima se jistina šćediti. Znaj da ja Eneja kralja kći *Dejanira*[3] zvana jesam, a slavnoga i najjačega i prihrabroga Herkula ljubovca bih, komu pokol mojim nerascinjenjem kroz otrovanu košulju treta sestra Parka život raspara, ča more biti većkrat pripovidajući slišil jesi... – Tad ja: – Nemoj – rekoh – za zlo ali za nerazbor prijati da ti govor prikrših. Molim te, hoti mi povidati ča Parke jesu, jer većkrat slišil jesam spominjajući jih, dali tko su, ne znam. – Tad ona: – Parke su – reče – tri sestre, kih prva život svakomu človiku ukroji, druga sestra jur ukrojen život sašiva, treta pake, kad človik vik svoj po božanstvenom odlučenju dosvrši, sašiven kroj života raspara; i jer skrojen i ušiven život treta sestra para, po nje jimenu i dvi druge sestre Parke zovu se i po našem govorenju u jinih jazicih tim jimenom zovu se[4]. Ja, kako ti govoru, po smrti pridragoga Herkula veće človika ne poznati odlučih, da za grih moj i njega smrti uzrok jer bih – budi onim se svidočim ki sva vidi, da i ja u tom po Nešu prihinjena bih, kako on sada na nebesih dobro poznaje – koriti se i plakati vik vas stanovitih; i tako mnuge župe, države i deželje prošad u ovu goru napokom pridoh kadi dugo vrime Herkula žaleći moj grih plakah. Smili se na moj tolik plač i skrušenje Herkule moj; jedan dan čris podne u sanji iz nebes s Apolom prišad za uspominak srčene ljubavi ku mu nosih, uzmoli Apola da mi ovu meštriju božanstveno poda. Tad Apolo, za njemu ugoditi, jer i on jur na nebi

posvećen biše[5], svih razlikih biljaj i zeljaj, korenja i cvitja, vod, sokov i tukov i kamenja kriposti kupno i jedino osobojno nauči; i vrimena trgati, kopati, sušiti i ožimati i izbrati red da mi; i još zlameni od zvizd nebeskih i tek ukaza mi, i ča Vlašići bihu i prik neba Rimski Put ča je,

um
et
m
m·[7]

i zač se zove Put, kim je kum kumu slamu kral, i ko je Svetoga Petra Šćap, i Volopasnica ka je zvizda, i ke ukriž svite, i zač se križa svak boji, i ko je Vela Medvidica i Mali Medvidić, i Zmaj ko je i Veliki Bivolj i čudne jine razlike zvizde i zlameni ki je potribno znati[6]. Zbudih se dake ja i sva radosna najdoh se; i ovdi pake hitriju meštrije kažući razlike betege i čudne pritvore ličeći pribivam. I jer ja Dejanira zvana jesam, vrh ov, u kom općim, Dejanirom dugo vrime od susednjih bašćinac zva se, da pak, za u kraće izgovarati, *Dinara* zovu ga.

---

[1] Znam i tebe i zašto si i zbog čega došao.

[2] a ostalo prepusti meni

[3] Dejanira bila je kći etolskoga kralja Eneja, a žena Heraklova. Kad je jednom kentaur Nesos (u Zoranića: Neš) htio Dejaniru oteti, Heraklo ga ubije. Na samrti Nesos dade Dejaniri svoje krvi da od nje napravi mast kojom će moći uvijek sačuvati ljubav svoga muža. Kad je kasnije Dejanira jednom zgodom postala ljubomorna na lijepu Jolu, namazala je Heraklovu haljinu onom mašću ne sluteći da je mast otrovna. Otrov je prodro u Heraklovo tijelo, od čega je on umro. Dinara i Dejanira, iako nemaju nikakve etimološke veze, ovdje su povezane pjesnički. (Po Štefaniću)

[4] Zoranić je latinskim mitološkim Parkama izveo ime iz hrv. riječi *parati* (parka, ona koja para) (Štefanić)

[5] tj. i Heraklo je bio primljen među bogove. (Štefanić)

[6] Od zvijezda što ih spominje Zoranić »Rimski put« je Kumovska Slama, »Sv. Petra Šćap« je valjda Jakovljev Štap, »Volopasnica« je jamačno Bootes, zvijezde koje »ukriž svite« bit će sjeverni križ ili Labud, a »Veliki Bivolj« valjda Bik. (Štefanić)

[7] Imena zvijezda i nebeskih znamenja (zviježđa).

Odrišenje od uzlov iz srca
i likarija od betega ljubvenoga

Kap. XIX

Te riči pokol Dinara izgovori, usta se i ne vele daleče odašadši, razlika bilja i korenja čudne riči govoreći nabra; i pak skupa sa mnom u pećinu ulize i mnoge škrabice u kih razlik prah biše i korenja na sinici usušena i mrtvih kosti i sala od živin mnogih i razlika tuka i dlak od repov i pak iz staklenic čudnih vod i sokov, i sve te stvari u jedan sud spravi, pak čiste i bistre vode uli i od mirisnih drvac oganj naloži i na njem omlači čudne riči mrmnjući i nad sudom dihajući, i desnom rukom mišaše. I pokole sve spravno vidi, i večer prišad, a obraz misečni vas obal jednako istekši, nedaleče pećine k vrulji jednoj, ka iz živice stine izviraše čista, dojdosmo. I tad gola aliti naga isvući čini me i pram jasnomu licu od miseca obrazom obrativ me reče: – Jasna, trilična[1] kriposti, ka na nebu, na zemlji

inam
n.
us.[7]
a Dianae.
us.[8]

i u propasti jednako tvojim licem svitiš, primi, molim te, molbu, činjenja, žrtje i zaužge[2] ke tebi prikažuju i odrišiti rači po vodi ovoj tvrdo zamršene zamke i uzle od srdačca mladića ovoga, njega u slobod povrati. I trikrat rekši, dvojega ulja i soli maljahno u vrulju vrže riči mrmnjući ke ja ne razumih, i pak sud s stvari zgor rečenimi najedno u

vrulju isprazni i pak nad vruljom bahoreći čudne riči izmrmnja u sebi. Čudna stvar: vidih da kuželj[3] od vrulje tiho sta. Tad vilenica reče: – Nut sada u vodu nadazri se ter ćeš viditi beteg tvoj i kolikimi uzicami slobod tvoja obužena jest. – Tad ja prignuv lica k tihi i bistri vodi, aj, čudo veliko!

tio
sis.
inatio
rima·[9]

ne samo obličje od pozora moga izvan, da i iznutra tukoje vidih; a tko bi veroval! srdačce moje čudnimi uzicami i spletenimi zamkami obuženo sa svih stran poznah, dali, kako mi se vidi, poznah on trak od zlatovitih kosic moje slatke neprijateljice upleten, većma njim srdačce moje tvrdim uzlom zategnuto biše, tako da jedva odihaše. I sam se uščudih da toliko biše trpilo, da ne biše puknulo. I poznah takoje i vidih zaradi toga da sve moje čemerne suze iz srdačca ižimahu se, uzal stiskajući, i po toku od očiju van ishajahu; i još od ljubvenoga plamika u kom srce goraše, stvaraše se dim on ki jadovnim uzdahom van grediše. Poznah napokom i vidih uzrok od koga vas moj beteg ishojaše. Tad Dinara: – Nu – reče – pokol si vidil i razvidil uzu svoju, odrišenje takoje razgledaj. – Tada vode sudom jednim iz vrulje pojam, po glavi i svem kipu polivati me poče riči govoreći u sebi nike. Nesmišljena stvar da očito u vrulju gledajući, kad ona vodom polijaše po meni, tako od srdačca uzal ali zamka odvezaše se; i tako do sedamkrat poliv me, svi uzli i zamke, ke okol srca moga bihu, odrišene vidih.

sti
, vincula
pi
abo
laudis.
s·[10]

I čujuć se oslobojen i u slobodnoj stavi se videći,

vas krozi mnogo veselje kako van sebe obe ruke staknute k nebu dvigši, tako rekoh: – Oprosti, Gospodine, uze moje: tebi ću prikazati žrtje i zaužge od slave. – I pravo kako sužanj človik ki i dan i noć u sinižiru i tvrdi uzi pribiva ter pak po milosti božjoj same uze iz ruk i nog njegovih otvore se i u slobodi vidi se,

krozi veliku radost za povraćenu slobod tuko želinu i hoteći zahvaliti na milošći ukazani, rič mu radostju zavezana usrid prsi ostane, tako ja stah; dali u se vrativši se, kako nigda najveći ribar a sad

r
m·[11]

ljucki pastir, rekoh: – Sada jistino poznaju da posla Gospodin posla svoga i oslobodi mene. – Tad vilenica, da se opratežim[4], veli mi. I obučen opet, pokleknuv najpri na milosti božanstvenoj zahvaliti zapovidi mi.

ere socio
ominus
ngelum
t liberavit
tus·[12]

I pokol ponižen i umiljen koliko bi uzmož moj na slobodi povraćenoj zahvalih, tako mi vila reče: – Eto po milosti božjoj pokle oslobojen jesi, ovo ča ti velju opslužiti nastoj, da u gore i tvrje[5] uze ne upadeš, jer te poslidnje jadovnije i teže negli prve biti. U malo riči nauk ti daju, jer razumećim malo riči tribi jest: čuvaj i varuj,

novissima
prioribus·

da last, pohot, volja, želja ali pohlep svist ali razbor tvoj ne posile; jer kada godi od tih podopšćin koj ako svist potkladeš[6], svako malo tako prem bude, kako općeno reče se,

da srebar čini, komu ako za ljubav i poštenje ruka da se, hoće on i noge i svega kipa hvatiti se; tako pravo kad godi volja u človiku razbor posili, pomalo pomalo u

tudo cui
istit facta
essitas.

inus·[14]

narav se pritvori; i šibica, ka mladikova lahko se prignuti i iskoreniti mogaše, pak ustanovićen dub teško neg sikirom primore se. I to znam da znaš i u sebi razvijaš, jer većkrat u pismih tvojih i petju rekal si da ljubav sila jest i da je svemožna i tobom da gospodi. Svemu tomu uzrok jest da vi slipi pohot, ki ljubav zovete, sasvim zaslipljeni, svist i razbor otkloniv, u misli vašoj gospoditi dopustite. A gdo vam kriv jest ako sami sebi ljutu zmiju u njidra stavite i steplivši odgojite? Ako vas pak uji, zač na nesriću, na ljubav, na nemilost i jine vaše podopšćine, ke svak čas nove izmišljate, tužite se? Ne znaš da se u priči reče:

Gdo sebi voljno naudi, ni bogu ga milo budi. Dim ti dake ovo da vazda svist tvoja, kako dostojno jest, hot gospoduje, i tako čineći vazda slobodan misalju živit hoćeš. – I to rekši, u bunju vratismo se i na mirisne trave i bilja za postilju nastrte za počinut legosmo. Ja slobodan, prez žurbe i pečali vas olahčan tudihtaj da me Morfej uziba ućutih.

---

[1] *trilična* – s tri lika, trostruka; misli na kršćansko sv. trojstvo premda se sa strane poziva na Vergilija. (Štefanić)

[2] *zaužgi* – žrtve paljenice

[3] *kuželj* – mlaz, vrutak vode

[4] da se odjenem

[5] tvrđe

[6] jer ako ikojoj od tih nepodobština podvrgneš savjest

[7] Govor. Troglavu Hekatu. Vergilije *(En., IV, 511)*

[8] Tri Dijanina lika. Vergilije *(En., IV, 511)* – Dijana se zove trolična *(tergemina)* jer se na zemlji zove Dijana, na nebu Luna a u podzemlju Hekata.

[9] Prepoznavanje sama sebe. Prekrasno priviđenje.

[10] Ti si razriješio okove moje: tebi ću prinijeti žrtve zahvalne. Psalam. *(Ps, 116 (114-115) 16-17)*

[11] Ribar duša. *(Lk, 5)*

[12] Sad uistinu znam da je Gospodin poslao anđela svoga i izbavio me. *(Dj, 12,11)*

[13] Drugi bijahu gori od prvih. *(Mt, 12, 14 ili Lk, 11, 26)*

[14] Navika kojoj se ne opire postaje narav. Augustin.

Perivoj od Slave i u njem vile: Latinka, Grkinja, Kaldejka i Hrvatica

Kap. XX

I ne vele spavši, vidi mi se da mej mnogom čeljadju u široku polju blujah,

um
s foras
qui sibi
s est.
Poetica
7]

a pak jednom stazom sam se uputih; i ne vele hodivši stazu izgubih, i jino neg ako kigodi zlamen od privraćena kamika vijaše se i da tud hojeno[1] biše poznavaše se; i nikuko hodivši nakraj jednoga potoka najdoh se, prik koga ni mosta ni plavi[2], ka bi pribrodila, ne vidih. Tad za naprid minuti sam samacat, kud mi se veće melko ali plitko vidi ugazih. I budi da ne vele dumboko biše misto, prik koga gažah, dali voda vele brža biše, i ja šebećući se[3] posrnih, dali napokom na drugi kraj dogazih; kim pake uz brdo jedno nemalo strmenito uputih se meu razliko dubje po naravi simo-tamo usajeno, po kom dubju mej listjem i razlikozlamenim procvatom i narehom voća ptičice žuberahu. I na vrh aliti na konac vrha došad, jedan perivoj tolike lipote i uzvršenja vidih, da pomislih, i jinako biti ne mogaše, neg da to zemaljski raj biše. Ta dake perivoj okolo vrha vas obal biše, a okruževaše ga rika jedna potokom tekući. I budi da ne samo jedan put k njemu biše, ništar manje poznah da hojenim drumom prošal ne bih, jer k rici došad dojdoh kadi strmenit brig iz vanjske i nutarnje strane biše. Kako jest mej visocimi gorami od brze vode prohod, a

mosta ne budući, iz vanjske strane stah zamišljen i pečalan kako bih na drugu stran prošal, jer vele velik skok za moju snagu i vrst biše a pregaziti ne mogaše se, i samo pozrivši doli vas utrnuh. Uto vas misalju već neg kipom trudan stah. Eto ona dvorna vila, ka me u početak puta ovoga prik morske pučine na zlati jabuci prenese, i sad pojam me na drugu stran stavi i pak iščeznu. Kraj perivoja tada najdoh se ki vas okolo u priliku od zida zelenim busom[4] okružen biše; četvera vrata na četire strane jimaše, okol kih klonde četire od busa hitro pristrigane[5] na kih uzgor od jedne na drugu luk prostrt kako šator nad ulazom činjahu. Po kih vratih jedva ulizoh i vidih stabla od dubov nezmerne visine i lipote. Biše prva vrsta u okoliš od zelenih javorov s bilim procvatom, a druga vrsta mrtovnic[6] s bilim procvatom tokoje, treta vrsta još vlavoliste masline bilo cvateći s načinom kaštrene[7] vijaše se; cedrov s cvitom i svake vrste voćem vrsta biše četvrta; palme peta vrsta slatkim voćem biše; šesta ančipresov vrsta skupim listjem i granami[8] okruženo staše, a sedma vrsta vitih i visocih jel vrsta narejena k nebu dvizaše se. Svim dubom tim stabla vazda zeleni brestran[9] zagrljevaše. Vijahu se pak mirisna zelja i cviti u narednih mistih položena: tuj rusmarinov vijaše u razlike stvore umitelnom rukom stvoreni, niki u pehari, a niki u plavi jidreći, niki u lave, niki u zmaje i jine razlike stvore, kako oni ki to činiše u volju želja donašaše; vijaše mirisne mažurane hitrom meštrijom u čudna okrugla na midenih žicah izvojene; posvećena ižopa[10] grmke s ljubvenim cvitkom mnogo tuj biše; umiljenih ljubičic malne po svem perivoju biše: rumene i bile ružice u svojih mislih cvatihu; bilih, rumenih, plavih, žutih, modrih i svakih jinih cvitov biše pak na zeleni i drobni travici sredno svud viditi. A tko

bi zadovoljno mogal izreći dubja, zelja i cvitja ka tu bihu? Prem tako kako u primalitji po svih tržancah razlučno pobrojiti cvitja i bilja mogal bi po granah od dubja zelena i grmju od cvitja procvala. Sa svih stran čujaše ptičice žubereći: tuj bile golubičice gukajući, a tuj grličice takoje, ovde slavića na svaka tužeći se, pri njem pronju srdito pribirajući[11], tamo petelina[12] brčući, simo kolandre[13] pripivajući, onamo gardeliće[14] žubereći, a onde modrokosa[15] slatko romoreći s razlikimi jinimi, ke – za ne zaduževati se – reći se ne pristoje. Na sridu perivoja došad vidih dub jedan raskošan i visok, listja jedne strane zelena, a druge strane zlaćena, a voće na njem kako bile i rumene jabuke i mirisne.

ientia in artes s divisa e ar·[28]

Pod dubom voda jedna visoko kuželj mećući iz pehara od dragoga kamika svitložuta umitelno i prihitro izdilana u jednu poda se i okol se skaljenicu[16] oblu od zelena dragoga kamena raskošu obilo metaše; ka škaljenica pake od sedam devojak[17] od čista zlata slitih podržana biše, i svaka cicami[18] vodu po perivoju pušćaše, i razlike potočce voda čineći sva dubja, bilja i cvitja po perivoju zalivaše[19]. U sinci od duba vile mnoge okolo vode sijahu i u krilu jabuke iz duba po razlikih rukah trgane razgledajući u nje se gizdahu. I tuj jedna, koj napri u krilo se nadazrih, vidih da joj na prsih pismo zlatih slov dijaše *Latinka*, i u nje mnoge i mnoge jabuke dvojega jazika[20] male i velike bihu, a na svakoj jime onih ki jih utrgali bihu. Druga vila starija biše tuj s jimenom *Grkinja*, razlike mirisne jabuke razbiraše; još jedna od svih starija vila, *Kaldejka* pismo dijaše, i ona jabuke gledajući gizdaše se, akoprem davno utrgane, dali još lipe i mirisne bihu. Poznah pak vilu mladjahnu

jednu s malo jabukami u krilcu koj pismo jimenom *Hrvatica* govoraše i kako tužbenu steći i nič malo jabučic razgledaše. Poznah u krilu nje jabuku na
še sloge· koj jime biše *Petar Zoranić,* a uz jime

Ljubveni lov i *Vilenica* dijaše pismo; i na toj prem jabuci prem počela pisati biše *Planine*. Vas ja tad zasnićen ostah i začujen jime moje tuj vidiv; i u tom zasnićenju kako vesel i radostan ostah! Uto vila oči iz krila podvignuv i u me pozriv uzdahnuvši reče: Aj, Zorane moj, zač tako naporno još trpku i nezrilu jabuku utrgnuti nastoja? – Tad meni krv u lica udriv i sramežljiv tako umiljeno rekoh: – Ljubvenih zlatopernih strili udorac i mladosti naporstvo, vilo, pisati i peti čini me; i stanovito znaj da veće neg reći umim sraman i začujen stojim ugledav i jime moje tote, jer budi da čagodir pisal ali pel jesam ne zato da slavu s toga izlovim, jer slabost razuma moga i neumitelstvo svoje saznaju, ma samo za onoj[21] ka to uzročaše, i s tim bol srca moga iskazati[22], budi da ni jednoga ni drugoga jedan najmanjši dil izreći nis mogal. Molim te sad, rači mi istumačiti, ako se more, ča podopšćine u otajnu od stvari tih iskažuju. – Tad ona dvorna tako kleče: – Ovi perivoj jest vičnjoj Slavi posvećen, u kom, kako vidiš, sva dubja, bilja i cvitja vazda zelena s procvatom vičnje primalitje uzdrže. Dub oni na sridi jest od simena i ploda duba onoga od koga najprvi otac okusiv svim ostalim poslidnjim
scientiae
mali·[30] ostavi želju okusiti ga; i ta

dub jest od razbora zvan, jer voća njegova okusiv, ča je dobro i zlo znamo. Jabuke ke na krilih od vil vidiš, znam da znaš da sloge i pisma od pisac rečena iskažuju: nut Latinki kolike i kako lipe jabuke u krilu jesu i udilj pribivaju; budi da onim dvim druzim sad ne pribiva, dali vidiš da mnoge od pri utrgane jesu;

a![31]

a meni – (ah, nepomnjo i nehaju jazika hrvackoga!), evo ove same za nevolju pribiram i razgledam, i tebi, budi da na nezrili i trpki jabuci prî roka utrgani, zahvaljam za sasvima dramatna se ne ozvati[23]. Znam da Hrvat mojih ne jedan ali dva, da mnozi mudri i naučeni jesu ki sebe i jazik svoj zadovoljno pohvaliti, proslaviti i naresiti umili bi, da vidi mi se da se manom pačeli sobom sramuju i stide. I prem ako ki poje ali piše, u jini tuj jazik piše i poje; da jino ni, znaj, neg nepomnja od kriposti. Tako pak malovridnost u narav se stvori,

ertitur in
n·[32]

i jedan drugoga gledajući svi praznuju i tašćine. – To ona gnivna govoraše. Tad ja s pripravnim odgovorom na jaziku za odgovoriti njoj, eto čuh zuk trublje jedne mnogo zučne i slatke, i sliših od zlatih, srebrnih, midenih i jinih zvonac zuk; i uzgor pozrivši vidih gdi nad dubom zlatolisnim vila jedna s krunom od dragih kamikov na glavi a s kreljuti[24] na plećih sve svitlih paunjih perov; a na njoj dvoj opas:

Militaris
eralis ars·

jedan svitla nada zvonac naperen[25], drugi vas zlat i pripisan, zvonci tokoje pokupičen[26]; u livoj ruci srebrnu daleč zučnu trublju, a drugoj palme granicu s pozlaćenim listjem držaše; i nad dub došad lepećući i trubeći i zvonci zučeći vas perivoj radosno i željno zagluši. Tad vile ugledav ju prileţno i dvorno pokloniše se, a ja njih vidiv tolikoje poklonih se. Tad Hrvatica reče mi: – Ovo je svudzučna Slava! – I hoteći ja već opitati ju, san mi otide.

[1] *hojeno* – hođeno, hodano

[2] *plav* – brod, čamac

[3] teturajući

[4] šimšir

[5] četiri stupa od vješto obrezana šimšira

[6] *mrtovnica* – mrča, mirta

[7] umješno klaštrene (podrezane)

[8] vrsta čempresa koji imaju ujedno i lišće i granje

[9] *brestran* – bršljan

[10] *ižop* – hisop

[11] Zoranić tu aludira na metamorfozu o Prokni (pronja, prema tal. *progne* – lastavica) i Filomeni (slavuju)

[12] *petelin* (pupavac) je Terej iz istog mita.

[13] *kolandra* – kalandra, ševa

[14] *gardelić* – češljugar

[15] *modrokos* – ptica modrac, modri kos

[16] *skaljenica* – kamena zdjela, školjka

[17] Sedam djevojaka simbolizira sedam slobodnih umijeća (septem artes liberales), tj. *quadrivium:* aritmetiku, muziku, geografiju i astronomiju, i *trivium:* gramatiku, retoriku i logiku. (Grčić)

[18] iz sisa

[19] Opis perivoja podsjeća na perivoj oko Marsilijina groba u *Arcadiji* (Prosa X). Poklapaju se i neki detalji, kao slika pojedinih životinja, i broda s raširenim jedrima, mnoštvo cvijeća, pojedine ptice, npr. »la mesta Filomena... si lamentava«, »le calandre«, »la solitaria tortora« i dr. (Štefanić)

[20] latinski i talijanski

[21] Tu je, čini se, ispalo: ugoditi. (Švelec)

[22] Zoranić ovdje navodi da ga je ljubav natjerala da piše. To je samo poštivanje konvencije koju je nagovijestio već u posveti. (Švelec)

[23] zahvaljujem što me ne nazivaju sasvim neplodnim

[24] s krilima

[25] tj. jedan od svjetla nada snabdjeven zvoncima. (Štefanić)

[26] Valjda znači: drugi je sav zlatan i išaran, također pokrit zvoncima.

(Štefanić)

[27] Uzalud je istjerao poetike onaj tko je samosvjestan. Platon. Pjesnička fikcija. *(Parafraza: Fedar, XXII, u Petrarkinu* Secretumu, *III)*

[28] Jedna se znanost, podijeljena u sedam slobodnih vještina, natapa sa svih strana.

[29] Prva naša pjesnička djela.

[30] Drvo spoznaje dobra i zla.

[31] Zapamti, o Dalmatinče!

[32] Navika se pretvara u narav.

[33] Slava. Vojnička vještina. Slobodna umjetnost (slobodna vještina).

Od Krke rike i kud prohaja i od nje istoka

Kap. XXI

Jur svude jasna zora novi dan navišćevaše i ptičice sunčenu svitlost žubereći pozdravljahu, kada kupno s Dinarom ustah se, na ljubavi i po njoj povraćeni slobodi zahvalih i ča bolje umih unapridak priporučih se; i željan na domaće bašćine dojti, put uprosih. Tad ona: – Ne meni – reče – da Milosti, sinko, zahvali.

n tenuere
]

A put tvoj doma pojti nije da se nauznak[1] kud si došal vratiš, da niz goru ovu pram poldne pojdi i tude na bašćine laznije i zdravije dojdeš. – Tad ja zbogom rekši, niz vrh uputih se vazda gornju nogu stanoviteći[2], i grede u livo uho sunce ističući tepljaše mi[3]. I ne vele prošad, na livu moju polag vrulje iz gore raskošo i obilo vrući[4] najdoh se, i tuj kud ću proći sumnjivo misleći, eto iz vrulje s maljahnom plavcom[5] vila jedna, sva u vodeni prateži, dvorna pram meni izašadši reče: – Ulizi slobodno u brodak moj, ja ću te u poznane strane dovesti. – Ja budući od prija tih ali takovih stvari skusija, budi da nikuko predljiv, jer ona sva vodena, a plavca od vodene site prez jinoga načina upletena biše, ništar manje vižbom ukripljen u brodak ulizoh ki samo po nje zapovidi prez jidra i vesal kud ona hotiše ploviše. Želja u meni, kako je običaj, neznano znati tko ta vila biše, srdačce nukaše opitati, dali stid nika jazik ustezaše, jer mnogokrat prezrazborno opitanje najkoli od božanstvenih čeljadi od kih, kako mi se vidi, vila biše, na pogibili zanilo jest; uto muče steći i samo

nje pozor nigda i nigda pozirah. Tad ona morebiti ono ča ja željah domišljajući se: – Ne čudi se – reče – ni plavci ni meni takove nas gledajući. Da znaš, ja *Krka* zvana jesam, Dinarina hći[6], vila i gospodarica rike ove. – U to tiho dali hrlo plavca ploviše, i na desnu jur nigda pićni[7]

rad·[18]

Tnin ostavismo. I ne vele prošad, eto vila jedna velik sud vode za harač Krki pokloni, a na sudu

ćica rika.

Butinšćica[8] dijaše; iz druge strane dojde pak niki sudom velikim takoje i on harač prida, a ime na sudu

rika.

Topolje[9]; i jinih mnozih s obih stran vil vidih ke se Krki klanjahu i vode za harač pridavahu tja deri dokle se s morem ljubi[10]. I tako plovući, s live i desne strane kaštele, polače[11] i sela, nigda obila i bogata, a sad rasuta prez izma[12] vijahu se. Tad na misto jedno alit na brig dojdosmo,

est
a, quae
e·[19]

kadi voda iz visoka i strmena briga jako i vele naglo rovući pada. Stah ja tad predljiv nemalo skok ta s tom plavcom prijati ništar manje, ne znam kako, zdravi doli najdosmo se. Reče mi tada vila: – Na sedmera takova i još strašnija mista[13] pri neg k moru dojdemo priti nam je. – Tad grad

c grad.
grad.

Nečven s live, a Čučevac grad[14] s desne ukaza mi i jini razliki kašteli i polače i sela. I jur sve sedmere slapske skoke preskočiv i minuv na desnu stari i nigda slavni

grad.

Skradin ukaza mi, koji ja ugledav jadovno uzdahnuvši, kako nigda Meris pastir, rekoh: – Aj, deželjo naša, vele nevoljnoga Skradina bliza

veh
miserae

nae·[20]

susedo![15] – Tad udilje prošad, jur slanom vodom slatka se mišajući na usta aliti na konac rike dojdosmo; i na livu sminojaki i slavni grad *Šibenik*,

pun razlikih kriposti, vidih; i tuj vila na kraj me ostaviv otide. Stah ja nikuko razgnivan, budući sam samcat ostal, budi da u poznanih deželjah bih. I tako steći, eto vilu na zlati jabuci kraju priplivati ugledah, koja reče mi: – Kako sam te u put tvoj van bašćine s tvojim htinjem zavela, tako sada opet zdrava i slobodna i čudne stvari vidiv prohitrena na bašćinska stanja dovesti hoću. Hodi dake sa mnom. – Poznah tad ja da to ona Milošća jest, i na zlatu jabuku stupih i snjom se otpravih, za sobom Šibenik grad ostaviv. Idosmo malne u zapadnje strane upram, desnom stranom stanovitu zemlju[16], a livom razlike školje koseći, sela, polače i kaštile s vinogradi i voćem s obojih stran gledajući. Vidih ne dohodeć slavnoga Zadra Stanu vilu na brigu plačući, od ke pritvora na planinah pripovist sliših; vidih pake malo od nje Zadar čestiti i napokom k mistu pristah kadi pri stricu Zatonu Dražnik u vrulju pritvoren vodom kopnjaše, i toti me vila na kraj postavi i reče: – Eto slobodna i od uz odrišena i zdrava po božanstvenom htinju na stan dovela sam te. Sad u miru s utišenom pametju i s razborom živiti nastoj. – I to rekši zamunu se.

---

[1] natrag

[2] *gornju nogu stanoviteći* kao što mu kod uspona *noga stanovita donja biše*. (Štefanić)

[3] Idući prema jugu sunce mi je s istoka grijalo lijevo uho. (Štefanić)

[4] *vrući* (izvirući) odnosi se na *vrulju*. To je izvor rijeke Krke blizu Knina gdje ona naglo i sa mnogo vode izvire iz jedne spilje. (Štefanić)

[5] s malenim brodićem

[6] Krka je kći Dinarina jer iz nje izvire.

[7] nekad rodan, bogat

[8] Pritok Krke Butinšćica ili Butišnica je također personificirana kao i druge vode; *vode za harač Krki pokloni* znači: utječe u Krku. (Štefanić)

[9] Topolje bi imao biti Krčić, iako se on ruši u Krku već na njenom izvoru, pošto je prošao kroz Topolje. (Štefanić)

[10] Pritoci su Krke još: Marasovac, Mokrica i Goduša s desne, a Kosovčica i Čikola s lijeve strane. (Štefanić)

[11] *polače* – zidane kuće

[12] rasuta bez iznimke

[13] Sedam slapova na rijeci Krki su: Bilušić buk, Brljan, Manojlovac (skupina od više slapova), Rošnjak, Miljacka, Roški slap (iznad Visovačkog jezera); zadnji u nizu slapova na Krki je glasoviti Skradinski buk. (Z. B.)

[14] Gradovi odnosno kašteli Nečven (kasnije Nečmen) i Čučevac (kasnije Čučevo) jesu ruševne kule na Krki, jedan sučelice drugome. U srednjem vijeku bio je Čučevac kula knezova Šubića, a Nečven Nelipića; god. 1522. pali su u turske ruke. (Švelec)

[15] Ovom je izrekom Zoranić parafrazirao Vergilijev stih: *Mantua vae miserae nimium vicina Cremonae* što ga je stavio u usta Merisa u Eklogi IX, 28. Vergilije je mislio na opasnost što prijeti Mantovi uslijed toga što je blizu Kremone: u Kremoni su, naime, iz političkih razloga podijelili veteranima zemljište, ali kako ondje nije bilo dosta zemlje, nastala je opasnost da će zemlju oduzimati i od Mantovanaca i davati je veteranima. Tako Zoranić vidi opasnost i za svoj rođeni kraj koji nije daleko od Skradina što su ga Turci zauzeli već 1522. (Štefanić)

[16] kopno

[17] Blažen koji se drži sredine.

[18] Grad Knin.

[19] Istina je alegorična, to shvati.

[20] Nine, koji si, jao, Skradinu odviše blizu.

Došastje u bašćinu i žrtje i zaužge[1] i petje na god Divnića pastira i Jele greb s natpisom

Kap. XXII

Tad vesel u svemu u bašćini i na stanju želinom zdrav, slobodan, čestit i blagovit gredih. I pristu kadi naglom smrtju umorena lipa, plemenisava Jele i u plemenitu grebu zatvorena biše, ki na klondah uzvišen razliko težanimi i umiće izdilanimi, i poveće skaljenica i zatvor od greba, ki kako šator staše uzvišen, i tuj natpisa troja pod razlike koprine od nje smrti hitro izdilana biše. Ku pročtiv gorko proplakah spominajući se od dobrohtinja njeje do mene, i ujistu da pod nje sincom krila[2] ali, za bolje reći, pod vite jele granami mnoga petja pel bih. Njoj hvala i čast, jer mi zril uzrok davaše, budi da se toga ja nedostojan saznaju i poznicam[3]. A natpise na grebu tako govorahu:

NADGREBJE

Z vedra neba sinu, ter mladu gojenu
  žestok trisk privinu jelicu zelenu,
Meni rascviljenu potok od suz gorkih
  izdri i prikrenu srdačce od žil svojih.
Gori na nebesih v ljubvenoj ulici
  posrid drug blaženih sad je pri Danici.
Munu[4] i prosinu i žestok trisk lupi
  i roške jelinu zlaćene pritrupi[5].
Smrt v trisku ognjenu s glavom črnokosom
  jelu prizelenu pritr[6] britkom kosom.[7]

Otole ne vele prošad, dojdoh kadi pastirov jato nad zatvorom greba jednoga, ki vas bihu razlikimi mirisnimi zelji i cviti okrunili i otrcali i na žeravku živuća ognja tamjana i jinih mirisnih smol naložili, od kih takov se dim dvizaše, da sve okolo slatko mirisaše. A pastiri svi u bilu opratеženi, u jednoj ruci šćap a u drugoj užgani svitilnjaci držahu i god priminutoga pastira, ki tuj ukupan biše, po običaju posvećivahu[8]. I jedan od njih najstariji, *Cilmir* zvan,

es me,
e, ysopo·

ižopom[9] posvećenim blažene vode pojimaše i po grebu na uspomenutje ležećega škropljaše i smolami kajaše[10]; i pokol to učini i bogoljubnimi molbami višnjega boga uzmoli za nj, trikrat grob obajde i pak umiljeno i bogoljubno celova, i ostali za njim pastiri takoje, i pake ukrug svi se skljin[11] staše. Tad jedan od njih mlajahan, *Rosjak* imenom, gusle jedne pojam, peti se spravljaše. Tad ja za vidit komu takov i ta god se žrćaše, nad grob oči prignuv vidih upisana slova i poznah, najposlidnja rič, budi da u slodi dijaše *golubica j u raj,* ništar manje i jime tuj ukopana pastira kazaše.

Divnića pastira, ne najamnika, ne,
skril ova zapira kosti ukopane.
Mej duše zabrane pustiv svitovni haj
duh u gornje strane golubica *J u raj*.[13]

Uto Rosjak gusle zukom narediv i pamet s načinom i hitrijom spraviv nikuko od pri pogudiv, pake na vrime umi glasom tako kliknu:

ROSJAK

Dušice blažena, ka u nebski dvor
živeš posvećena meju anjelski kor
i mej blaženi zbor od pastirov dobrih[14]
s vencem cvitov na zbor vičnjih i blaženih
i po zvizdah jasnih prohodiš šetajuć
kot svitlost sunčenih zrakov žarko sjajuć,
blagost uživajuć pozora vičnjega,
plaću prjimajuć služenja tvojega,
i onoga svega ča godir poželiš,
oni čas tudije ga navoljno ućutiš,
znam da zgoru[15] vidiš sve naše činjenje
i videć prociniš jadovno cviljenje;
dake govorenje moje rač slišiti
i ječno tuženje naše utoliti;

minet erranti
rque lupusque
egi·[33]

ral doli pozriti ter stada naša vi[16],
da jur poživiti prid vuci lazno nî.[17]
Dokle nam biše ti, napridak plojahu,
čestiti i blagi svi siti počivahu,
i pripas[18] davahu dobar i koristan,
vidra nam lizahu večer došad na stan;
sad je tribi u zajam surotvu[19] prositi,
ter čeljadi i nam nevoljno živiti.
Jur u protuliti paš ne nahajaju,[20]
a u znoju liti plandišća nimaju;
nit se prohladaju pri vruljicah hladnih;
trudne pondiraju na suncu srid poljih,
a vrimeni zimnjih ni travice zamah[21]
u shranjenih gajih i gustih dubravah.

ercennarius vidit
pum et fugit.
angelium·[34]

Da gore je još, ah, da najamnici[22] pak
vidit je vuke strah, ter biže nauznak,
eh pastoribus qui
laniant gregem
scuae meae, dicit
ominus.
ieronymmus·[35]
mlika kredu ostanak, vimena trzaju,

muzuć prez pristanak jur krv ožimaju;
a polja rigaju misto pšenic ljuljem,
ni loze sok daju sladak nego listjem;
ružice s cvitljicem žaleći othod tvoj
usahoše u svem i ljubice takoj,
jacint u pritvor svoj pomrhnuli uvenuv,[23]
narciž liposti oboj ne razgleda nagnuv;[24]
slavići umuknuv i jine ptičice
stoje glave prignuv ćuteći tužice,
a nam naše lice bružjeći zaliva
daž gorke tužice pres pristanka umiva.
Tvoj god ponavljiva svim žalost općenu
i v srcih podiva[25] tugu nezrečenu,
jere smo u svemu sirote ostale,
kot stablu pribjenu sve grane upale,
pečali obujale nas su sa svakih stran
i sve skrbi zale, otklo odleti nam.
Trudimo se svagdan nevoljno se mučeć,
a veći dil zaman korist ne nahodeć.
Ovo ću sada reć morebit s prikorom:
sve obilje leteć otide za tobom.
Rač uprosit pri tom Gospodu smiljenje,
prijat znam si pri kom[26], za naše spasenje,

norantia omnium
alorum mater.
ypochritae
perarum genus.
vangelio teste·[36]

da nerascinjenje prorene i vuhlos
i neumićenje ter povrati milost,[27]
da dopusti blagost i obilje takoj,
da bašćinac i gost čestit je u stavi svoj,
da ni trudni oboj ni beteg nijedan
udi čridi[28] našoj, da su korisne nam.
Znam, da nî naučan tuko slab razum moj
kuko je dostojan slavit slavan glas tvoj;
zamirit mi nemoj, ako nî narešen
dostojno ovi moj poj ni prihitro složen,
da kako je srčen, pun dvorne ljubavi,

pri tebi bud shranjen v umiljenoj stavi.
Ufam se gizdavi da te[29] još poji prit;
ki te tvojoj slavi gizdav venac savit
i tvoj glas proslavit kot lebut leteći
bil vedrinom jidrit kad bude zučeći
i kot žubereći slavić prid zorom ran
slatko romoreći strgući sunčen plam.
Nî umić ni hitran ov moj poj morebit,
da te[30] još kigod dan tuj pastiri pročtit,
tere te[31] razvidit srčeno ljubljenje,
da me pojuć slavit čini tve počtenje,
Kako s' zašćićenje bil nam na svitu ovom
v svako pečalenje i u dilu svakom,

uge, serve bone,
ia fuisti in pauca
delis, intra in
udium domini
i·[37]

tako sada na tom kadi si posvećen
po tvorcu svemogom i častju okrunjen.
Jer nisi zakriven držal talant[32] pridan,
da bil je udvojen tobom i koristan,
zato sada u stan obil dobra svega
počivaš radostan Gospodina tvega.
pokripi našega srca rascvitljenje
i tega mojega primi umiljenje.
Morebit rečenje drugoč mnom resnije
bit će u tve poštenje složeno hitrije.
Ako ne zadije nagla smrt dubak moj,
mlajahan još ki je usajen u tvoj poj,
uzdam se slavnije da će zučat glas tvoj.

Svi općeno u okruglu stahu tihi i umiljeni pastiri, dokol Rosjak dospi prihitar poj svoj i opet u prvi zuk od gusal vrati se. Eto, svih videći[38], iz vedra neba bilo golubica priletiv trikrat grob obleti i nad njim polepeta pak gori otide.

[1] *zaužgi* – paljenice

[2] pod sjenom njezina krila

[3] premda znam i poznam da toga nisam dostojan

[4] Glagol *mununti* (od iste osnove kao i munja) znači: strelovito sjeknuti, bljesnuti. (Štefanić)

[5] slomi

[6] aorist od *pritrti* – presjeći

[7] Jela će najvjerojatnije biti pjesnikova majka. Što je ona mlada ili što ju je nenadano privinuo »žestoki trisk«, može biti znak da je mlada iznenada umrla. Bornikova pjesma (VI) ne može imati nikakve veze s tom ženom, jer on pjeva svojoj dragani Jeli. (Švelec)

[8] »god ... posvećivahu«, slavili su godišnicu Divinićeve smrti.

[9] *ižop* – hisop (biljka)

[10] *kajaše* – kađaše, tj. kadio je

[11] *skljin* – zajedno, skupa

[12] Poškropi me izopom, Gospodine. *(Ps, 51 (50), 9)*

[13] Riječ je o ninskom biskupu Jurju Divniću koji je biskupovao od 1475. do smrti, tj. do 8. VIII. 1530. Mada je većinom stanovao u Zadru, ostavio je u Ninu mnogo uspomena; ondje je 1528. na svoj trošak popravio katedralu i u njoj napravio sebi grob. Nadgrobna mu ploča prikazuje reljef njegova lika i latinski natpis. (Prema Štefaniću)

[14] u blaženom zboru svetih otaca

[15] odozgo, iz neba

[16] vidi, pogledaj

[17] Pod konvencionalnom formom vukova, koja se upotrebljavala odavna u pastirskoj poeziji, Zoranić misli na Turke. (Švelec)

[18] pripaša, paša, krma

[19] *surotva* – surutka

[20] više ni u proljeće paše ne nalaze

[21] *Zamah* (prema mah) jamačno znači: vlat, sitna travčica, ili možda treba shvatiti priloški: *za mah* – ništa. (Štefanić)

[22] da se najamnici boje vukova. Treba se prikloniti Štefanićevu mišljenju

da Zoranić pod najamnicima misli na mletačku vojsku (koja dakako nije morala biti sastavljena samo od Mlečana nego i od naših ljudi). (Švelec)

[23] *jacint*, tj. hyacintus (zumbul) je u svojem prijetvoru uvenuo: mladić Hijacint bio je po smrti pretvoren u cvijet istoga imena. (Štefanić)

[24] *narciž*, narcissus (sunovrat) ne promatra svoju ljepotu; mladić Narcis, ohol na svoju ljepotu, bio je od Venere kažnjen tako da se zaljubio sam u sebe. (Štefanić)

[25] zameće

[26] kod kojega si, znam, primljen

[27] da ukloni nerazboritost, prijevaru i neznanje te da povrati milost

[28] *črida* – stado

[29] će

[30] će

[31] će

[32] Aludira na evanđeosku priču o talentima. (Štefanić)

[33] Stadu koje luta prijeti i kradljivac i vuk.

[34] Plaćenik je ugledao vuka i pobjegao. Evanđelje. *(Iv, 10, 12)*

[35] Jao pastirima koji kolju stado mojega pašnjaka, reče gospodin. Jeronim.

[36] Neznanje je mati svih zala. Licemjeri su zmijskog roda. Svjedočanstvom evanđelja. *(Mt, 3, 7 i 23, 44; Lk, 3, 7)*

[37] Valjaš, slugo dobri i vjerni! U malome si bio vjeran, uđi u radost gospodara svoga. *(Mt, 25, 21 i 25, 23)*

[38] viđen od svih

Od malinara vrimena[1] i malin kakov je i čim i ča melje

Kap. XXIII

U to ja riči rečene i vrh golubice[2] nemalo začujem misleći, ne znam, usnuh li ali bjah[3], znam
tempus da u duhu uznit vidih
]

malin jedan čudna čina i razlika: biše preslica od dvanadeste lastovic, a kolo nutrnje, ko u nje udaraše, jimiše trista šezdeset i pet palac bilih, a tolikoje mićenih črnih, a kolo vanjsko od trideset lopatic, u ke ne voda ali vitar udira i njimi privraća, da Apolo s konji svojimi okolo tekući privraćaše i meljiše. Malinar biše jedan star, dali smin muž, ki hip i čas[4] vriće ne žita, da gradov, kaštelov, selov, polač, ljudi, živin, dubov, cvitov, trav i zeljaj, hitrinje, oholosti, liposti, hrabrosti i napokom sve ča na svit moreš smislit naglo vuciše i u grot spravljaše, i jaki žrvni tudihtaj sve te stvari u prah samilahu, a malinar po druge brz teciše. Vidih da
[11] ljudi
res.
famam·

oružni s rastresenim perjem[5] drugoč mu jimena unesihu[6] svoja, i druzi s perjem od pisma[7] mnogokrat mu i oni unesihu jimen svojih i jinih i vili Slavi u shranu davahu, i ona jih veće neg jini njemu branjaše. Dali toko jak jest i uzmožan starac on, da jih i njoj vazimaše i samilaše, ništar manje najteže knjige mogaše samliti. I to razgledajući vidih zlih ljudi kako lupežev, razbojnikov i takovih, da i oni jimena svoja, bud da na sajavih[8]
amiam·[1] knjigah upisana,

malinaru kradihu i Slavi u shranu davahu. Aj, s kolikim gnivom opet jih njoj otmiše malinar i sameljiše. Stah to razgledajući razgnivan, jer stanovit bih da sve ča na svit jest brzo brzo malin ov u prah samliti hoće. I vrh toga razmišljujući ustrhal[9] stah dumboko u pamet to položivši.

---

[1] O mlinaru vremenu

[2] *vrh golubice* – o golubici

[3] *bjah* – bdijah (zapravo: bđah)

[4] neprestance

[5] s perjanicom

[6] odnošahu, oduzimahu

[7] drugi s pisaćim perima, tj. pisci

[8] čađavih

[9] naježen

[10] Sve ima svoje doba. *(Prop, 3, 1)*

[11] Vojnici.

[12] Pisci. Dobar glas.

[13] Po sramotnosti.

Vidinje Divnića s Hijeronimom i s Jistinom

Kap. XXIV

Eto se pak nebo otvori, i otole bil oblak kako od čista bumbaka u priliku od pristola ispusti se, a na
[14] njem u sridi vila jedna,
sva u čisto bilu tako jasnjaše, da oko moje stanovito u nju ne mogaše pozriti, da pravo
kako človik, ki u sunce gleda, i ča već razgleda, tuko već zasnićen ostane, tako ja stah. Zato oči na nje desnu stran obratih i vidih stara muža i počtenja i časti dostojna, i u obličje ga pozriv poznah da to biše ona našega jazika pačelj krstjanske vire stanovita klonda Hijeronim toko slovuć[1] i počtovan na sviti; a s druge drugi muž staše koga, kako razgledah, poznah da to on dobri i poštovani i dostojni pastir biše komu se god žrćaše. I k njemu pristupiv za zagrlit ga gdi se gospoda zagrljuju, i trikrat rukami obujam ništar ne zauhitih[2]. Tad on tiho kleče: – Čist duh san ja, a ono ča ti zauhiti mnî u grobu tom jest. Davori,
gratis davori, Petre moj, ča

milost milostivo prijatu u tašćine tratiš? Ča se ne protrizniš? Ne znaš li da ti je umriti i svega toga bogu pravomu sucu odvit dati? Zač jedan kip (mogu reć) smrdećiv ženčice jedne s tolikimi
[16] hitrijami,
meštrijom i načinom siloval si se naresiti i proslaviti? Evo sam ja pri jistini, a ti na laži jesi, kako vi svitovni u priči rečete. Nemoj u svidočastvu vile ove lagati ni hitrijom naperene riči jistini podobne govoriti. – Prid takovom vilom od takova muža ukoren se videći ja od onoga, ča mnjah da mi kriposno dilo biše, lica mi se rumenim

sramom pokriše; dali postavši tako odgovorih: – Poštovani gospodine oče, ča godir reći oću, vila ta hoću da mi svidok bude, jer ona dobro izvod od misli moje zna:

ne putovah na planine, ne pisah, ne peh za ženčice jedne svitovne ljubav, budi da se svitovnim tako vidi; i ujisto ne slidim ljubeći Martu ali Liju da Rakel i Mariju[3], i ne resim kip ljubovce moje da činju
kako prijatelj človik koga prijatelj u tamnici bude, a, kako običaj jest, tamnice sve smrdećive jesu,

prijatelj razlikih cvitov i zeljaj mirisnih otrca i nastrka tamnicu, ne za nju naresiti da za prijatelja pokripiti[4]; tako ja ne telesne lipote i gizde hvalim i čtuju da duhovne kriposti slavim i poklanjam.[5] – Nu, nu – nasmihnuv se odgovori mi – ne rekoh li ti ja da mi riči ne naperuješ?

Nastoj jinako, pišuć i pojuć plati ča do sad mogu reć bludeći pisal jesi. Znam da najteže človik sam sebe iskusi i pozna, i znam da oto prem u osam lit po dviju križih jesi[6], a kako primudri Salamun govori da je vele teško pačeli neuzmožno znati put

orla leteći, put zmije po škrili plazeći, put človika u najprvoj mladosti u koj ti jesi sada, jer ta doba vika nemore da ne zanese človika u kugodi nepodopšćinu. – Ja tada oslobojen s njim rekoh: –

Prava rič odgovora nima, reče se; zato neću ričem svišćenim tvoje milosti odgovoriti, da ovo samo sad obitam i dim da misal mâ jinakovo perje napravlja za stril ku sad misli udilati, naperiti[7]; i tvoje otačastvo molju da tvoga toga druga blaženoga uzmoliš i Augustina,

tvoga prijatelja, da mi pomogu stril moju naperiti, jer prez pomoći njihove sumnju da ne bi pravo litala ako me od tega toga napor od rati ali nagla smrt ne odvrati[8]: ujisto ako me sobošćina ne hina[9], jinake pisni peti hoću i od ljubavi jine i more biti vili toj ugodne da budu. – Nigdar – odgovori – dobri bogo pravedne ćudi ne zapusti da vazda usliša. I tebi će ufaj se, vik dug posuditi, a ratni napor prikositi

e oracula
Caesar·

ako me vidinja ne hine. Nut gori pozri! Eno trikrunja božja ptica oral s zmajem misecem okrunjenim zaratili su se[10], eno Mihovil u pomoć orla jur kreljut jedan zmaju otkrenul je[11] i ostali kip skončati hoće. Uzdaj se zato s utišenom pametju;

us quo fur
propriat
inea
pit.
lium·[24]
discentes
uam ad
m
entes.
[25]

pripravi sebi blago kô ti tarac[12] strti ne more ni lupež ukresti, i tom slavu vičnju i korisnu dobudeš. A jinako čineći bit ćeš od onih od kih Paval Trublja[13] reče: vazda se učeći, a nigdar na mudrost istine dohodeći. Učini; kako si jednim duhom tašće bludil, sad pobožastvom hodi, jer se jednim duhom vruć smok omlači i studene ruke oteple. – I to rekši, oblak se podvignu i Istinu i njih u magnutje

na nebo zanese. Ja protrizniv se, riči, naukom i vidinjem pokripljen, sedmi dan u bašćini počinuh.

SVRHA
Majus incepit, September perfecit
istorice et allegorice
1536[26]

---

[1] stup našega jezika; sv. Jeronim je po glagoljaškoj predaji izumio slavensko pismo.

[2] Kao Eneja oca Anhisa (Eneida VI, 701). (Štefanić)

[3] Lija i Rahela Labanove su kćeri i žene Jakovljeve; Marta i Marija također su sestre. U njihovoj je kući bio Isus; Marija je sama Isusa slušala, a Marta je sve radila. Isus je jednom prilikom rekao da je Marija bolji dio odabrala. Crkva smatra Rahelu i Mariju kao simbole duhovne ljubavi i kontemplativnog života, a Liju i Martu kao simbole aktivnog života. (Štefanić)

[4] te on nabere raznolikog cvijeća i bilja mirisnog i pospe tamnicu, ne da bi nju naresio, nego da bi okrijepio prijatelja

[5] Zoranić sa strane zapisuje: Ex Secreto Petrarce, čime je mislio na poznato Petrarkino djelo *Secretum,* u kojemu sv. Augustin predbacuje pjesniku (Petrarki) paganistički život i ukazuje na ništavnost svjetovne ljubavi i slave upućujući ga na slavljenje duhovnih vrednota. (Švelec)

[6] *osam lit po dviju križih*, što znači VIII iza dva križa, tj. XX, dakle: XXVIII.

[7] Boccaccio na kraju *Ameta* svoje djelo zove: La setta del mio arco mossa. (Štefanić)

[8] ako me od toga posla ne odvrati radni napor ili nagla smrt

[9] ako me ne vara samoljublje

[10] »Trikrunja ptica«, jest, bez sumnje, car i kralj Ferdinand (koji je nosio tri krune: češku, ugarsko-hrvatsku i austrijsku), a zmaj s mjesecom, tj. s polumjesecom na glavi, jest Turska. T. Matić (*Rad* 231, 225) pomišlja da se ovdje, možda, aludira na tunisku ekspediciju Karla V protiv

Hajredina Barbarosse. (Štefanić)

[11] *otkrenul je*, zakrenuo je; ukoliko nije štamparska greška mj. otkinul je (Šteranić)

[12] *tarac* – moljac

[13] Sv. Pavla apostola slikovito zovu evanđeoskom trubljom narodâ. (Štefanić)

[14] Istina.

[15] Milost nezasluženo dobivena.

[16] U poslovici.

[17] Život u radu. (tjelesno)

[18] Život u razmišljanju. (duhovno)

[19] Iz Petrarkina *Secretuma*.

[20] Čovjek najteže sam sebe upozna.

[21] Autorova dob.

[22] Tri su mi stvari potpuno nepoznate: put orla na nebu, put zmije po stijeni, put čovjeka u njegovoj mladosti. Crkveni pisac. *(Izr, 30, 18-19)*

[23] Ako me proroštva ne varaju. Cezar.

[24] Blago koje ne prisvaja kradljivac ne upropaštava ni moljac. Evanđelje. *(Mt, 6, 20 i Lk 12, 33)*

[25] Vazda se uče, a nikad ne dolaze do istinite mudrosti. *(2 Tim, 3, 6-7)*

[26] »Svibanj je započeo, a rujan dovršio, u povijesnom i alegorijskom smislu.«, tj. u svibnju je započeo pisati djelo kao što je u svibnju počela i njegova ljubav, a u rujnu je djelo dovršio kao što je u rujnu bio od ljubavi oslobođen i okrenuo se božanskoj ljubavi. Teško je reći da li je ova aluzija na njegov duhovni preporod imala podloge i u stvarnom životu. (Štefanić)

Rječnik

ajer – uzduh, zrak
ali, alit – ili
anjel – anđeo

bahoriti – čarati, bajati
balikati – zbijati šale
basel, bašel – bosiljak
bašćina – očevina, zavičaj
bašćinac – zemljak, domorodac
beteg – bolest, bol, slabost
bilig – znak
blagost – ugodnost, dobrota
blagovit – blag, blažen, zadovoljan, sretan
blagovitje – blagost, blaženstvo, zadovoljstvo
blazniti – milovati; mamiti
bližika – rod, svojta
bludan – zalutao, pokretan, grešan; prijatan, mekan
bluditi – lutati, hodati; varati se
bljuditi, bljusti – čuvati
bolanča – nekakav sitan novac
boliti se – tužiti se, žaliti
brašno – hrana
brestran – bršljan
briz – trag, porub
brižiti – u brigu metati
(bruzag), bruzgom – curkom
bružjati – teći, curiti
bubati – lupati, udarati
budi da – premda, ako i, ako
bumbak – pamuk
bunja – rupa jama, pećina; ljudsko stanište poput špilje
busati – udarati

cica – sisa
cić, cića – zbog, radi
cip – cijep, štap, palica
citar – citra
cvitanj – svibanj

čad – čađa
čemer – jad, otrov
čeprljati – grepsti
čestit – veseo, sretan, ugodan
čigov – čiji
čin – red, pravilo, način, osobina, vrsta
človičiti se – postajati čovjek, rasti
črčak – cvrčak
črčanje – cvrčanje
črida – stado
čriz – kroz, preko
črv – boja
črvak – crv
čtiti – čitati

ćolka – vrana
ćud – mišljenje

da – ali, nego; da
dake – dakle
daleč, daleče – daleko
dali – ali, ipak
darad ili ***dard*** – strijela
dekl(ic)a – djevojka
demirski – damascenski (prema Damask, grad u Siriji)
deri do – do, sve do
deželja – zemlja, kraj
diti (dim, dijaše) – govoriti

dobiti – pobijediti, predobiti
dobrohtinje – privrženost, ljubav
dobrovoljan – prijazan, srdačan, dobre volje
dokol – dokle
dospiti – dospjeti, završiti
dospiven – završen, savršen
drača – nekorisna trava, bodlje
drakun – zmaj
dramatan – neplodan
dreselje – žalost
drivo – drvo; lađa
drugoč – drugi put
država – zemlja, predjel, kraj, okolina, prebivalište
dub – stablo, hrast
dubak – stabalce
dubrava – šuma
dvoran – udvoran, ljubazan
dvornost – udvornost, ljubaznost

eko – jeka

ganka – zagonetka
gardelić – češljugar
gdo – tko
gizdovati – gizdati se, biti ponosan
glavarija – glavar
gluma – šala, veselje, igra
glumljiv – veseo, šaljiv
glumno – šaljivo, veselo, zabavno
goj – mir, pokoj, veselje
gonjaj – mjera za površinu, osobito za vinograde, tj. 1000 loza, odnosno dan oranja
gorčilo – gorčina
gospoditi – vladati, gospodariti
gravran – gavran

***(gresti) gredeš, gredih*... –** ići
***grišiti* –** mimoilaziti
***grot* –** otvor žrvnja u koji se sipa žito
***grustiti se* –** dosađivati se

haj (usklik i imenica) **–** jad, žalost
***har* –** korist
***himbezan* –** himbenost, varka
***hin* –** prijevara, laž
***hitar* –** vješt
***hitren* –** vješt
***hitrija, hitrina, hitrost* –** brzina, vještina, lukavost
***hiža* –** kuća
***hora* –** kraj, selo; prigoda
***horugva, horugvica* –** zastava, zastavica
***hot* –** volja, htijenje, pohota
***hotan* –** željan, voljan
***hotinje* –** volja, htijenje, pohota
***hrt* –** lovački pas
***hudati se* –** kuditi se
***hudoba* –** zlo, zloba
***hviriti* –** teći, curiti

***inude* –** druguda
***iskaživati* –** pokazivati, značiti
***iskomoliti* –** pomoliti se, izviriti
***iskomoljivati* –** pomaljati
***iskuševati* –** ispitivati, istraživati
***istin* –** istinit
***istočište* –** izvor, početak
***istok* –** izvor, podrijetlo
***izborit* –** izabran, prekrasan
***izdriti* –** istrgnuti, iščupati
***iziskovati* –** tražiti, istraživati
***izvod* –** postanje, razvoj

izvršćina – izvrsnost, ljepota
ižop – hisop (biljka)

jadovan, jadovit – jadan žalostan, otrovan
jadrni – jedar, debeo, istaknut
jak – kao, kako
jamačan – jak, pouzdan
jasniti – jasnjeti, sjati se
jasnuti – sjati
jati – uzeti, uhvatiti, početi
jatno – jatimice, na okupu
javor – lovor
ječan – plačan
ječati – plakati, uzdisati, jaukati
jednolitci – vršnjaci
jej – jejina, sova
jek – jauk uzdisaj
jinak, jinakov – inak, drukčiji
jindi – drugdje
jini – drugi
jiskati – iskati, tražiti
jistinan – istinit, pravi
jizbina – jestvina, jelo
ju (usklik i imenica) – jao, jad
junak – momak, sluga
jur, jure – već, više
jutri – sutra

kadi – gdje
kaliti – učiniti da postane tvrdo
kami, kamik – kamen
kar – prijekor
kaštriti – klaštriti, podrezati
katun – zaselak, pastirsko naselje
katunar – glavar katuna

kazati – pokazivati
kip – tijelo, struk
kita – čast, slava, kruna
kitje – granje
klasti – staviti, stavljati, metati
kleći, ***kleknuti*** – kliknuti, zapjevati, progovoriti
kljin – klin
kljocati – grgoljiti
klonda – stup
koba – kob, sreća
kobilica – skakavac
kočeto – živina
kôko – koliko
kolandra – kalandra, ševa
koliti – okruživati; željeti, voljeti
korabljica – lađica
kot – kao
kotar – kraj, krajina, pokrajina
kraj – obala
krama – roba
krasost – krasota, dobrota
kravajac – kolač
krečiti se – svijati se
kreljut – krilo
krepeniti – mrznuti, ledeniti se
kriposniv – krepostan, krepak
kripost – snaga, krepost, viša moć
kripostan – jak, snažan, krepostan
krma – hrana
krug – stijena na moru, litica, brežuljak
kuko – koliko
kundir – kondir, vrč
kupno – skupa, zajedno
kural – koral
kus – komad
kusati – kusiti, jesti
kutlić – drvena čaša

kuželj – mlaz, vrutak vode

lačan – gladan
lapat – površina zemlje određene veličine; zvek, udarac koji se ponavlja
laskati – mamiti, tažiti
last – uživanje, naslada
latiti – uhvatiti; tjerati
lazan – lak, pogodan, po volji
lebut – labud
li – a, pak, ali, zaista, samo
liha – komad polja
listo – samo
lug – pepeo

ljubak – ljubavan
ljubva – ljubav
ljubven – ljubavan, drag, ljubak
ljubvenik – ljubavnik

mačic – malen mač
magnutje – hip, tren
mah – tanke dlake, pahuljice
malin – mlin
malinar – mlinar
maljahan – malen, sitan
mana – kruh što je prema legendi Izraelcima po odlasku iz Egipta padao s neba
manen – lud, budalast
mečan – običajan, vičan
medven – meden
mej, meju, meu – među
mekota – meka zemlja na ravnici, oranica
meštrija – vještina, majstorija

mićen – naizmjenično postavljen
militi – milovati, gladiti, ljubiti, žaliti
milo biti – žao biti, žaliti
milovati – ljubiti, žaliti
mimošni – minuli
mirina – zidina
mit, mito – plaća, nagrada
mladikov – mlad, mladolik
mniti (prez. ***mnju***) – misliti, smatrati
modrokos – ptica modrac, modri kos
mošnja – kesa, torba
možan – moćan; moguć
mrcinjak – strvinar
mrt – mrtav
mrta – smreka
mrtovnica – mrča, mirta
muče – šutke
murtela – bosiljak
muštvo – muževna jakost, muževnost

nabdar – glavar, nadstojnik, starješina
nač – na što, po što
način – načimba, vještina, ukras
nadbijati – tući, poražavati
nadgrebje – nadgrobni natpis, epitafij
nadijati se – nadati se
nadzriti – opaziti, ugledati
nahajati – nalaziti
nahval – namjerice, hotimice
najkoli – osobito
nalazno – po volji, slobodno
nalog – mnoštvo, navala
naperiti – spuniti, snabdjeti, upraviti
napirati – napadati, navaljivati
napisan – nakićen, išaran
napojnica – napitnica, zdravica

napor – naprezanje, žestina
naporan, naporit – žestok, nasilan, silovit
naporstvo – silovitost, žestina
napravan – valjan, ispravan
napraviti – upraviti, pomoći
napruditi – koristiti
naredan – lijep, skladan, zgodan
narediti – uskladiti, udesiti
nareha – ures, nakit
naricati se – nazivati se
naslidovati – nastaviti
nastaniti se – poći na stan
nastoj – nastojanje
natpisa – natpis
naufan – pouzdan, vjerojatan
nauznak – natraške, natrag
navadit – naviknuti
navlašnji – navlastit, poseban
navoljno – po volji
nazapadnji – zapadni
nazriti – ugledati
nebog – jadan
nedomišljen – nedomišljat, nedužan
nedrugoradan – koji ne želi drugome dobro
neharnost – nezahvalnost, nemar, nehaj
nehitren – nevješt, spor
nenadino – nenadano
nepodoban – nepriličan, grešan
nepodopstvo – nepodopština, zlo
nerascinjenje – nerazboritost, neoprez
nerazaznan – nepromišljen, drzak
nesaznan – nespoznan, nezahvalan, ohol, zao, opak
nesaznanje – nespoznanje, nezahvalnost
nesličan – nepriličan, grešan, silovit
nesmeran – neizmjeran, prevelik
nesredan – neuredan, nesređen
nesvidost – opakost, ludost

netaj (gen. ***netja***) – nećak
netoraja – nemarnost, zlo
neumić – neuk, nevješt
neumićenje, neumićstvo – neukost, neznanje
nevišć – nevješt
nič – nešto
nigda – negda, ponegda, katkada
nigovati (se) – obmanjivati (se)
nikôko, nikuko – nekoliko, nešto malo
nišće – ništa
ništar manje – ipak

obarovati – očuvati, obraniti
obil – obilan, bogat
obit – obećanje
obitati, obitovati – obećati, obricati
obličaj – obličje
obličiti – otkriti, očitovati, vidjeti
obljubiti – zavoljeti
oboj (užvik i imenica) – jao, jauk, cvil
obrtovati – obraćati, okretati
obujati – obuzeti, obuhvatiti
obuziti – svezati, staviti u uze, zarobiti
ońas – rep
odajti – otići, udaljiti se
odar – krevet
odati – udati
odtole, od tole – odatle
odvit – odgovor
ofrajati – obuzeti, očarati
ogar – lovački pas
okaliti – učiniti čvrstim
okolica – dokoljenice, neka osobita čizma (upravo ono što je oko noge)
okon – konac, smrt
okonjati – svršiti, poginuti

okruglo – okrug, kolo
omraza – prezir, mrzost
onada – onda
opas – vez, veza, pâs, pojas
općiti – biti u običaju, družiti se, živjeti, biti
operan – čestit, valjan; pernat
ophoditi – obilaziti
opitati – upitati
opluti – isušiti, isrpsti
opratežiti se – obući se
oprav – pribor, oruđe (?)
oprava – posao, rad
oprtiti – naprtiti, uprtiti
optrcan – okićen
oskorežan – okoran, tvrdokoran
oskvrniti, oskrvniti – povrijediti, ozlijediti, okaljati,, opoganiti
osobojan – osobit, poseban
ostan – ostve; žalac
otaj, u otaj – potajno, skrovito
otkol – otkad
oto – eto
otraviti – opčiniti, očarati
otrcati – natrgati, nakititi
otrusiti – izbaciti, otresti
ozoja – veoma, mnogo
ozojan – velik, prevelik
ozvati se – nazvati se

pačeli – štaviše
pak, pake – onda, zatim, opet, pa
pakla – paklina
paludan – sulud
paljati – crpati, grabiti vodu
pečaljenje – briga, nevolja
ped – pedalj
pet – pjevati

peteh, petelin – pijetao
peti – pjevati
petje – pjevanje
pića – hrana
pićan – rodan, bogat
pinez – novac
pisam – pjesma
pisan – šaren
pisanca – pjesmica
piš – pješice
piščen – pješčan, pjeskovit
pitoman – pitom
pitomšćina – ljubaznost
plamik – plamen
plandišće – mjesto ili vrijeme za plandovanje, tj. provođenje odmora za podnevnih sati
plav – brod, lađa
plavati – broditi, ploviti
plavca – lađica
plov – tok, naplov
pluti – plivati
pobluditi – lebdjeti, lutati kratko vrijeme
počati – početi
počitati, ***počitovati*** – kazivati, izbrajati; odavati počast, častiti
počtenje, ***poštenje*** – čast, poštovanje, učtivost
podjaman – lukav, prijevaran
podoban – priličan, zgodan, sličan
podopšćina – prilika, slika, sličnost, prilična stvar
pogoditi – ugoditi
pogruziti – uroniti
pogub, poguba – pogibija, opasnost, propast
pojati – povesti, uzeti, dobiti, zametnuti
pojimati – uzimati
pojimati se – dizati se, izvijati se
pokle, pokol – kad, pošto, otkad, budući da
pokos – koso
poldne – jug

pomnjiti – mariti, misliti
pondirati – posrtati
popasti – uhvatiti
poraz – muka, rana
posal – vjesnik; poslanik
posiliti – potlačiti, pritijesniti
poskititi – pružiti, dati
postati – zastati, zadržati se
postup – hod, korak
pošpuren – natrunjen
pot – znoj
potezati se – ustezati se
potklasti – podvrći
potraviti – pogaziti
potulikati – zatrubiti
povidati, poviditi – pričati, ispripovijedati, reći
pozirati – pogledavati, gledati
pozor – pogled; oko, lice
pozriti – pogledati
požeg – požar
pram, pran – prema
pratež – odjeća, ruho; roba, zavežljaj
praviti – kazati, reći
pravljati – pripovijedati
praznost – dokonica ispraznost
praznovati – besposličiti, dangubiti
predati – plašiti se, bojati se
predljiv – bojažljiv, strašljiv
prehtati – čekati, vrebati, željeti
prem – upravo, doista, baš, veoma
prem ako – premda
presprudan – beskoristan
prez – bez; osim
prezočno – bezočno
pribivati – živjeti, biti, ostajati, pridolaziti
pribroditi – prevesti
priča – poslovica

pridati, pridavati – dodati, dodavati, dati, pridavat,
pridvratje – mjesto pred vratima
prihiniti – prevariti
prihitren – vrlo vješt, vrlo lijep
prijati – primiti
priklo – iz prikla, iznenada
prikositi – presjeći, ukloniti
prikrenuti – prevrnuti
priležan – ponizan
priličan – prikladan, podoban, vjerojatan
prilika – slika, primjer, oblik
prilučiti – pridružiti
primalitje – proljeće
primoći – svladati, nadjačati
primor – umor, smrt
priročan – prijekoran, sramotan
prirok – prikor, sramota, šteta
prisusediti se – priključiti se, ući u društvo
pritvor – prijetvor, metamorfoza
privraćati – okretati, vrtjeti
privraćenje – preokret
privrći se – prebaciti se, pasti
prizirati – gledati, izglédati
procvat, procvit – stanje ili vrijeme kad što procvate, cvijeće
prohajati – prohoditi, šetati
prohitriti – umudriti, opametiti
prohod – prolaz, tečaj, tok
pronos – struk, držanje
prozirati, prozriti – gledati, prozreti
prudan – koristan, plodonosan
pruditi – koristiti, prijati
put – tijelo; put, način; ***po ta put*** – na taj način
put pazti ili ***bljusti*** – ići putem
putačce – puce, dugme

račiti – udostojati se, htjeti

rascinit – procijeniti, prosuditi
raskoš, raskošan – širok, udoban, zabavan
raskoša – udobnost, zabava
raskošivati se – širiti se
raskružiti – raskoliti
raspravljati – ocrnjivati, zlo govoriti
raspreći – otvoriti, raširiti
rastruga – rastrojstvo, nesklad
rastupiti se – rastvoriti se, rasklopiti se
rat – rat, borba
rât – rt
rât – oštrica
ratiti se – voditi borbu, boriti se
razabran – različit, drugačiji
razbirati – premišljati; prebirati, izbirati
razbluda – raskoš
razbludan – slobodan, pustopašan
razboj – borba
razlik – različit
razlikozlamen – raznobojan
razluka – rastanak
razvijati – razabirati, razmatrati
rebega – vrst gudalice sa tri žice
red – vladanje; ***red dati*** – odrediti, udesiti
redine – živica
reniti – tjerati, napredovati, rasti
ričonosna žena, ričonosnica – posrednica
rigati – klijati, izbacivati
romor – glas, romon
romoriti – govoriti, romoniti
rov – jezero
ručiti (se) – doručkovati
ručnik – ručka, ručica, držak
rud – vitica, uvojak

sad – sjedište, sjedalo

saj, sa, se – ovaj, ova, ovo
samosob – sam, posve sam
satvar – stvar, stvorenje
shoditi – ishoditi, izlaziti
shrana – čuvanje, pohrana
shraniti – sačuvati
silovati – siliti, prisiljavati
silovati se – naprezati se
sin, sinca – sjena, hladovina
sinžir – verige, lanac, okov
siringa – svirala
sita – vodena trava
skaljenica – kamena zdjela, školjka
skazanje – objašnjenje
skazovati – iskazivati, prikazivati
skljin – zajedno, skupljen
skljintati se, skljinuti se – sjatiti se, sabrati se u krug
skraca – rašlja
skračljiv – neravan, krševit
skrbljiv – brižan, zabrinut
skril – ploča
skučiti – jadikovati, tužiti
skuk – jauk, jecaj, jadikovka
skupost – škrtost
skusiti – osjetiti, iskusiti
sled – trag
slisti – sići
slobost – slobada
sloga – vezani govor, stih, srok, pjesničko djelo
složeno peti – pjevati u stihovima
smiljen – milosrdan
smin, sminan – smion
snićevati – nijetiti, upaljivati, podjarivati
snititi – snijetiti, upaliti
sobošćina – samosvijest (?)
sočiti – kazivati, pripovijedati
spominati se – sjećati se

spravan – pripravan
spravit – staviti zajedno, sastaviti
spravit se – pripraviti se, otpremiti se
spravljati – pripravljati
sprežen – upregnut
spridnji – prednji
spridu – ispred
srčen – srdačan
srebar – težak, seljak
sredan – uredan, uređen
sršiti – biti čupav, stršiti
staknuti – dignuti, pružiti; podžeći, podjariti
stanje – kuća, boravište
stanovit – stalan, siguran, čvrst
stanovititi – utvrditi, odlučiti, čvrsto držati
stav – stanje, lik, osoba; misao; položaj; običaj
steplit – zgrijati
stina – litica, vrlet, kamen
stražan – stražarski
strći, ***strići*** (prez. ***stržem***) – čuvati, vrebati, paziti
stroka – bolest stoke
stvor – stvoritelj, stvar, bit, oblik, čin
sućastvo – bit, tvar
sumnjiv – bojažljiv, sumnjičav
surla – svirala
surlati – svirati
surotva – surutka
susrititi – susresti
svada – svađa, neprijateljstvo
svećati – vijećati, savjetovati
sverutan – gromoran, gromovit
svistiti – poučiti, opomenuti
svit – savjet
svita – svečana odjeća

šćap – štap

šćedit – uskratiti, štedjeti
šćeta – šteta
šćetit – štetiti, praviti štetu
šebetat se – teturati, klimati se
šega – dobrovolja, šala
šegati se – šaliti se
šegljiv – veseo, domišljat
školj – otok
škrget – škrgut
šušnjati – šištati, šuštiti

tajati – tajiti
takaje, takoj, takoje – također, slično
tarac – moljac
tašćiniti – isprazno raditi
teg – posao, rad, izradba, vještina
tempal (lat.) – hram
tepliti – grijati
težati – raditi, izraditi, djelovati
tinja – sjena
tmasten – tmast, mrk
tôko – toliko
tokoje – također
tolikoje – također, isto tako
toliti – blažiti, gasiti, tješiti
tote, toti – tu
tov – sok
tovariškinja – drugarica
tovarištvo – društvo
trapen – mučan, žalostan
traviti – začaravati, gaziti
tražnik – sljedbenik
trepiti – drhtati
trisk – strijela, trijesak
tršćica – trstika
trudan – umoran, jadan, mučan

trujati – truditi se, mučiti se
tržan – livada
tržanca – livada
tudihtaj – odmah, smjesta
tudije – tudje, odmah
tugarljiv – okrutan, žestok
tuj – tuđ
tuk – sok, smok
tuko – toliko
tukoj – također
tulica – tuljak
tulikati – trubiti
turvitati – bluditi, tumarati

ubožiti se – biti ubog
učeru – jučer
udilj, udilje – odmah, neprestano, dalje
udirati – udarati
udunuti – ugasiti
uganati – odgonetati, pogoditi
ugnuti – sagnuti, saviti
ugoj, ugojaj – ugodnost, slast, zadovoljstvo; miris
uhiliti – ojaditi, potlačiti
ujati se – uhvatiti se
ujatiti se – skupiti se, sjatiti se
ujisto – uistinu, doista
ujti (ujdem) – pobjeći
ukresti – ukrasti
ukriti – sakriti
uličiti – izliječiti
ulisti – ući, uljesti
uljudan – ljubak, dražestan
umić, umićan – vješt, znalački, mudar
umićstvo – vještina, znanje
umiljen – umiljat, ponizan
umitelan – umjetnički, znalački, vješt

umor, umora – muka, smrt
umorenje – smrt, kuga
umrli – smrtan
upeljat – dovesti
upiriti – uprijeti, naciljati; potpiriti (vatru)
uprašati – zapitati
uprav – točno, dobro, ispravno
uprositi – zamoliti
ureh – ures
usilan – silovit, snažan
uspomenuti se – sjetiti se
uspovidati – pripovijedati
ustaditi se – sabrati se u stado, skupiti se
ustanovititi – učvrstiti, usaditi
utalj – glede, što se tiče
utih – utjeha
utoliti – utješiti
utoplik – utopljenik
uvit – sporazum, veza, prilika
uvižbati – upoznati
uzdržati – čuvati, sačuvati
uzgrustiti se – dojaditi
uzmož – moć
uzmožan – jak, moguć
uznak – natrag, natraške, naopako
uzoren – uredan, čist
uzorit – dobro učinjen, uzoran
uzriti – opaziti
uzročiti – kriviti, bacati krivnju
uzrok – predmet, stvar, početak
uzvršan – velik, jak
uzvršenje – veličina, savršenost
užba – uštap
užiti – uživati (trenutno)

vagljen – ugljen

var – mar, briga
varovati se – čuvati se
već – veće, više
većkrat – često
vele – mnogo
veruga – okov; ukras oko vrata
veselo – brzo
vidit se – činiti se
vijati – zavijati, jaukati
vik – vijek, dob života
vodac – vođa, predvodnik
voj – tok, kretanje, red
voljno – dobrovoljno, svojevoljno
vosk – vosak
vrći – oboriti, baciti
vred – doskora, odmah
vrnjica – opletena staklenka
vrućak – vrutak, izvor
vrulja – izvor
vuhliti – varati, hiniti
vuhlost – himba, prijevara
vuhlostvo – himbenost

zabav – nevolja, bol
zabaviti – naškoditi, nauditi
zabit – zaboraviti
zač – zašto
začati – začeti
začetje – početak
zaditi – zadesiti, zahvatiti
zadovoljno – dovoljno
zaganati – odgonetati
zajati – posuditi
zaklad – zalog
zaključast – savit, zakučast
zaman – uzalud

zamunuti se – iščeznuti
zanesti – odnijeti, ponijeti
zapahnut – zadihan, usopljen
zapeliti – zapovjediti
zaperiti – uperiti na koga, pogoditi
zapirati – zatvarati
zaponac – kopča, gajtan
zarubiti – zarobiti
zaskniti – zakasniti
zastupiti – pokriti, zastrti, zasloniti
zator – onaj koji zatire, uništava
zaužga – žrtva paljenica
zdah – uzdah; smrt
zelje – bilje
zgodan – prikladan, lijep
zgoditi – ugoditi
zjatje – zjalo, otvor
zlamen – znamenje, znak, boja
zlatonit, zatovit – od zlatnih niti
zled – zlo, šteta
zljit – zlo, ispraznost
zljitan – zločest
zmeju – između
znevarke, (s nevarke, z nevarke) – nenadano
znoba – kleveta, poraz
znobiti – uništavati, zatirati, zadavati bol
znoj – vrućina; znoj
zoriti – gledati
zrak – trak, sjaj
zrast – uzrast, struk
zreć – izreći
zrilvoće – rujan mjesec
zučan – zvučan
zučati – zvučati, zvoniti
zuk – zvuk, glas, napjev
zvizd – zviždanje
zvonit – svirati

zvor – izvor

žaja – žeđa
žban – sud za vino
željno – ugodno
žestok – okrutan; surov
žir – jelo
žiriti – hraniti
žit – živjeti
žitak – život, vijek
žitje – žiće, život
življenje – život, način života
život – tijelo
žilj, žiljak, žiljbil – ljiljan
žrćati (ili ***žrti***) – žrtvovati
žrtje – žrtva
žuk – sita, rogoz
žvalo – uzda

O autoru i djelu

Petar Zoranić

Zadar, 1508. – ?, između 1543. i 1569.

Jedan od najvećih hrvatskih renesansnih pisaca, Ninjanin Petar Zoranić autor je po mnogo čemu jedinstvenog djela *Planine*, prvog hrvatskog romana.

Podaci o Zoranićevim precima djelomično su dostupni – iako ne nužno i vjerodostojni – iz *Planina*. Rođen je u plemićkoj obitelji. Napustivši posjed Tetačić u Lici, Zoranićev pradjed doselio je u grad Ljubu nedaleko Nina, njegov djed preselio je iz Ljube u Nin, da bi se pjesnikov otac Petrica Zoranić, bježeći pred nadolazećim Turcima i zbog malarije koja je zavladala u Ninu, preselio u Zadar. Zoranićeva majka Elizabeta je iz plemićkog roda Medulla, iz kojeg potječe i glasoviti slikar Andrija Medulić (između 1510. i 1515. – 1563.).

O životu samog Zoranića malo je poznato. Autor je *Planine* posvetio ninskom kanoniku Mateju Matijeviću, svome učitelju, i posvetu datirao 20. rujna 1536. godine. Kako u djelu navodi da mu je tada 28 godina, zaključuje se da je rođen 1508. godine. S obzirom da je iz djela vidljivo i autorovo svestrano obrazovanje, odnosno njegova upućenost u antičku i srednjovjekovnu baštinu, kao i u djela renesansnih pisaca, može se pretpostaviti da je školovanje započeo u Zadru, nastavivši ga najvjerojatnije u Italiji (Padova?). Bio je pravnik, odnosno notar i ispitivač sudskih spisa u Zadru. Nakon 1543. godine i zadnjeg arhivskog zapisa koji ga spominje, nema nikakvih podataka o Zoraniću, pa se pretpostavlja da je možda stradao u turskim osvajanjima. Prema datumu posvete zaključuje se da je umro prije tiskanja *Planina*, odnosno prije 1569. godine, jer bi u protivnom posvetu bio drugačije datirao i promijenio budući da je Matijević tada već bio mrtav.

Poznavanje Biblije, Vergilija, Ovidija, Cicerona, Teokrita, Dantea,

Petrarke, Boccaccia, Sannazara i Marulića, kao i pjesnikova darovitost vođena rodoljubnim motivima, omogućili su Zoraniću stvaranje *Planina*, alegorijskog djela pastoralne i putopisne tematike koje se u povijesti hrvatske književnosti obično označava kao prvi hrvatski roman.

U XX. poglavlju *Planina, Perivoj od Slave*, Zoranić navodi *Ljubavni lov* i *Vilenicu* kao svoja ranija djela (»prve naše sloge«), koja se danas smatraju izgubljenima. *Planine* se dugo smatralo za jedino sačuvano Zoranićevo djelo, dok 1970-tih u Londonu nije pronađena jedna nepotpisana ekloga u stihu, koja mu se također pripisuje.

Zoranić piše zadarskom čakavicom, narodnim i živim »jazikom hrvackim«, te jako zamjera drugim našim piscima koji pišu latinski. Očito je da je u njegovo doba i u Zadru, kao i u drugim dalmatinskim središtima, postojao krug renesansnih pisaca koji su njegovali hrvatski jezik, nastavljajući se na dugu glagoljašku tradiciju (Brne Karnarutić, Šime Budinić, Juraj Baraković i drugi).

* * *

Zoranićeve *Planine* se smatraju prvim, a za dugo stoljeća i jedinim hrvatskim romanom – sve do druge polovine 19. stoljeća, Vodopića i Šenoe. Ujedno su i jedino fikcionalno prozno djelo starije hrvatske književnosti.

Dovršene su 1536. godine, dakle godinu dana nakon što su Turci osvojili Klis i duboko zašli u Hrvatsku, pa tako stigli i pred Zoranićev Zadar, dok je Nin, odakle Zoranić potječe, sljedeće 1537. napušten od Venecije i potom porušen od Turaka. Zoranić ovim djelom ukazuje na opasnost koja prijeti, te pokušava pobuditi patriotizam i ljubav prema domovini i rodnom kraju (»rasutoj bašćini«). Moglo bi se reći da je rodoljublje najvažniji poticaj za pisanje i glavni motiv ovoga djela, pa se *Planine* nazvalo »najhrvatskijim i najrodoljubivijim djelom« hrvatske književnosti (Branko Vodnik).

Najvažniji uzor Zoraniću je djelo *Arcadia* talijanskog renesansnog

književnika Jacopa Sannazara (1458.-1530.), premda se Zoranić od tog i drugih uzora u mnogo čemu udaljio i stvorio nešto sasvim izvorno. Žanrovski se svrstava u pastoralne romane, ali je pastoralnom i idiličnom elementu, koji dominira ondašnjom književnošću, paralelan realizam kojim opisuje tešku suvremenu situaciju (tužba vile Hrvatice). Okvir romana, podijeljenog u 24 poglavlja, čini sedmodnevno putovanje pastira Zorana zadarskom okolicom, od Zatona i Nina kroz Paklenicu Velebitom i Dinarom, te rijekom Krkom do Šibenika i morem natrag preko Zadra, Nina do Zatona, u potrazi za lijekom od neuzvraćene ljubavi. Na putu susreće pastire koji mu pripovijedaju različite priče, ponajviše o zavičaju, prirodi i prirodnim pojavama, te se natječu u pjevanju različitih, najčešće ljubavnih pjesama. Skupina pastira koju susreće na planini Zoranu se žale da su ih napali »vuci iz istočnih stran« (Turci). Jedan od pastira, nazvan Marul, pjeva pjesmu koja parafrazira Marulićevu *Molitvu suprotiva Turkom*.

Planine su ujedno i alegorija. Ta je razina (»pod koprinom«, kako autor navodi u predgovoru) po svoj prilici inspirirana Danteovom *Božanstvenom komedijom* (Josip Bratulić); Zoranovo putovanje je putovanje spoznaje, na kojemu se pripovjedač od nesretne sedmogodišnje ljubavi okreće prema uzvišenoj, duhovnoj ljubavi, Božjoj milosti i »Jistini«, koje pronalazi na kraju svog puta.

Djelo također pokazuje vrlo široku Zoranićevu naobrazbu, poznavanje kako antičkih, tako i srednjovjekovnih i renesansnih uzora. Riječ je o djelu prepunom međutekstualnih veza sa prethodnicima (Marulić, *Biblija*, Vergilije, Ovidije, sv. Augustin, sv. Jeronim, Sannazaro, Dante, Petrarca i dr.). *Planine* su napisane u prozi i stihu, a uglavnom ljubavne lirske dionice formiraju gotovo samostalan pjesnički petrarkistički kanconijer. Kod lirskih dijelova očit je veliki utjecaj narodne, usmene književnosti, u vezi s čim valja spomenuti i jednu zanimljivost: Zoranić u XIII. poglavlju spominje narodnu erotsku pjesmu *A ti, divojko šegljiva*, koja nam nije bila poznata dok nije pronađena u jednom rukopisu u Zadru 1929. godine.

Planine su tiskane u Veneciji 1569. godine, a sačuvan je samo jedan

jedini primjerak pohranjen u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti. Na poveznici http://dizbi.hazu.hr/object/29911 dostupna je digitalna preslika tog prvog izdanja.

* * *

Tekst *Planina* priređen je prema izdanjima:

- *Planine, ke zdrže u sebi pisni pete po pastirih, pripovisti i pritvore junakov i diklic i mnoge ostale stvari, složene po Petru Zoraniću Ninjaninu*, Venecija, 1569. (digitalno izdanje dostupno je u Digitalnoj zbirci HAZU, na poveznici http://dizbi.hazu.hr/object/29911)
- Petar Zoranić: *Planine*, prir. Vjekoslav Štefanić, Hrvatski izdavalački bibliografski zavod, Zagreb, 1942.
- Petar Zoranić: *Planine*, Juraj Baraković: *Vila Slovinka*, prir. Franjo Švelec, *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Zora – Matica hrvatska, Zagreb, 1964.
- Petar Zoranić: *Planine*, s prijevodom na suvremeni hrvatski jezik, prev. i prir. Marko Grčić, GZH, Zagreb, 1988.

Bilješke su preuzete i priređene prema Štefanićevom izdanju *Planina* (1942.) i iz Švelecova izdanja iz edicije *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (1964.), te prema Grčićevom prijevodu *Planina* na suvremeni hrvatski jezik (u izdanju GZH, 1988.). Objašnjenja svih zastarjelih riječi mogu se pronaći u rječniku, ali su zbog lakšeg čitanja dodana i objašnjenja u tekstu koja se donekle poklapaju s rječnikom.

Impressum

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8
10000 Zagreb

tel/fax. 01/4822154

info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Dizajn i prijelom: Bulaja naklada d.o.o.

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Na naslovnici: kip Petra Zoranića ispred crkve sv. Krševana u Zadru, rad Ratka Petrića iz 1968. godine

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o. i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Autorska prava na djela Petra Zoranića su istekla, i ona su sada javno dobro koje se nesmetano može kopirati. Međutim, sva autorska prava na opremu knjige (rječnik, tumač, bilješka o piscu...) su pridržana.

ISBN: 978-953-328-444-6

© 2018. Bulaja naklada d.o.o.

Priprema i objava elektroničkog ePub izdanja Zoranićevih *Planina* sufinancirana je sredstvima Upravnog odjela za kulturu i šport Grada Zadra.